

"JAVNO PREDUZEĆE ZA NACIONALNE
PARKOVE CRNE GORE SA PO"
Broj 01-928
Podgorica 29.3.2024.

JAVNO PREDUZEĆE ZA NACIONALNE
PARKOVE CRNE GORE

NACIONALNI PARK LOVČEN

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI PROGRAMA UPRAVLJANJA NP LOVČEN ZA 2023. GODINU

Podgorica, februar 2024. godine

Sadržaj:

1. UVOD	1
1.1. Zakonska regulativa	1
1.2. Organizacija poslovanja NP Lovćen	2
1.3. Organizacija poslovanja JPNPCG	3
1.4. Zapošljavanje u izvještavanoj godini	4
1.5. Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih	5
2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE	8
2.1. Fizička zaštita i ambijentalna higijena	8
2. 2. Stručna zaštita	9
3. REALIZACIJA PROGRAMA UPRAVLJANJA	10
3.1. Ocjena stanja	28
4. POSJETE U NP LOVĆEN	40
5. PROJEKTI	41
6. ZAKUP PRIVREMENIH OBJEKATA	44
7. NAUČNO-ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI	45
8. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UPRAVLJANJA I OSTVARENI PRIHODI OD NAKNADA ZA KORIŠĆENJE DOBARA	45
9. ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	47
10. TABELARNI PRIKAZ CILJEVA I AKTIVNOSTI PROGRAMA UPRAVLJANJA ZA 2023. GODINU	49

Podaci o zaposlenim licima upravljača zaštićenim područjem koja su obradila izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja.

Tabela 1: Obradivači Izvještaja o realizaciji godišnjeg programa upravljanja

IME I PREZIME	RADNO MJESTO ILI FUNKCIJA	ORGANIZACIONA JEDINICA UPRAVLJAČA ILI DRUGI SUBJEKT
Maša Vučinić	Pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam	JPNPCG
Marinela Đuretić	Pomoćnica direktora za finansijske i opšte poslove	JPNPCG
Stefan Ivanović	Pomoćnik direktora za kontrolu i monitoring	JPNPCG
Đorđije Kaluđerović	Šef Službe fizičke zaštite	NP Lovćen
Mirko Laličić	Stručni saradnik za saradnju sa lokalnim zajednicama	NP Lovćen
Hajdana Ilić Božović	Šef Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj
Nela Vešović Dubak	Rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirodne baštine	Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj
Veselin Luburić	Rukovodilac odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj
Slavica Đurišić	Stručna saradnica za floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj
Mr Mojaš Đurović	Stručni saradnik za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj
Ivana Džaković	Stručna saradnica za floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj
Jelena Radunović	Stručna saradnica za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj
Slobodan Stijepovic	Stručni saradnik za šumarstvo	Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj
Belma Šestović	Stručna saradnica za faunu sisara	Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj
Ana Uskoković	Stručna saradnica za ornitofaunu	Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj
Radmila Vujotić	Stručna saradnica za zaštitu prostora	Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj
Srđan Lubarda	Šef Službe za promociju, marketing i turizam	Služba za promociju marketing i turizam
Jovana Bojičić	Stručna saradnica za turizam	Služba za promociju, marketing i turizam
Marijana Džaković	Stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam
Marina Kojović	Stručna saradnica za promociju i edukaciju	Služba za promociju, marketing i turizam
Marina Manojlović	Stručna saradnica za domaću radinost	Služba za promociju marketing i turizam
Milica Novaković	Stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam
Vasilije Pavićević	Stručni saradnik za turizam	Služba za promociju, marketing i turizam

Aleksandra Vujović	Stručna saradnica za promociju i edukaciju	Služba za promociju, marketing i turizam
Snežana Vukotić	Stručna saradnica za etnografsku baštinu	Služba za promociju marketing i turizam
Miloš Brajović	Šef Službe za kontrolu i monitoring	Služba za kontrolu i monitoring
Srećko Grabovica	Stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Marija Putica	Stručna saradnica za pravne poslove	Služba za kadrovske, opšte i pravne poslove
Velibor Bošković	Stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Medunjanin Jasmin	Stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju

1. UVOD

1.1. Zakonska regulativa

Zakon o životnoj sredini (Sl. list CG br. 52/16 i 73/19) uređuje principe zaštite životne sredine i održivog razvoja, subjekte i instrumente zaštite životne sredine, učešće javnosti o pitanjima životne sredine i druga pitanja od značaja za životnu sredinu. Zaštitom životne sredine obezbjeđuje se cjelovito očuvanje kvaliteta životne sredine, očuvanje biološke i pejzažne raznovrsnosti, racionalno korišćenje prirodnih dobara i energije na najpovoljniji način za životnu sredinu, kao osnovni uslov održivog razvoja.

Temeljni pravni dokument kojim se uređuje zaštita i očuvanje prirode je Zakon o zaštiti prirode (Sl. list CG br. 54/16, 18/19). Ovim zakonom uređuje se zaštita i očuvanje prirode, definišu kategorije zaštićenih područja, odgovorne institucije, kao i osnovna upravljačka dokumenta za zaštićena područja.

Shodno članu 58 Zakona o zaštiti prirode, Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore je dužno dostaviti Ministarstvu, odnosno nadležnom organu lokalne uprave, izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja do 1. marta tekuće godine za prethodnu godinu, dok je članom 59 pomenutog Zakona u stavu 5 navedeno da Izvještaj naročito sadrži podatke o:

- realizaciji mjera zaštite;
- realizaciji plana po indikatorima praćenja uspješnosti realizacije plana;
- posjetama zaštićenim područjima;
- finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja i područja ekološke mreže.

Nacionalni parkovi kao zaštićena prirodna dobra uživaju posebnu zaštitu, pa je iz tog razloga Zakonom o nacionalnim parkovima (Sl. list CG br. 28/14, 39/16) regulisana njihova zaštita, unapređivanje i razvoj i ove djelatnosti definisane su kao djelatnosti od javnog interesa.

Ovaj Zakon u članu 13 definiše ključna planska akta koja uređuju poslovanje preduzeća a to su:

- Prostorni planovi posebne namjene u skladu sa Zakonom;
- Plan upravljanja (donosi Vlada na period od 5 godina);
- Godišnji program upravljanja (donosi Preduzeće u skladu sa Prostornim planom posebne namjene i petogodišnjim Planom upravljanja).

Navedeni zakoni (Zakon o životnoj sredini, Zakon o zaštiti prirode i Zakon o nacionalnim parkovima) definišu misiju Preduzeća „Održivo očuvanje životne sredine na zaštićenim područjima“ kao i primarne ciljeve njegovog poslovanja:

- Obezbeđivanje uslova za zaštitu, unapređivanje i racionalno korišćenje dobara nacionalnih parkova;
- Stvaranje povoljnih uslova za održavanje i razvoj biljnih i životinjskih vrsta i gljiva i njihovih zajednica;

- Očuvanje i unapređivanje posebnih prirodnih vrijednosti;
- Istraživanje i korišćenje parkova za potrebe razvoja nauke, obrazovanja, turizma, kulture i rekreacije;
- Sprječavanje radnji koje mogu da naruše osnovna svojstva i osobine nacionalnih parkova i očuvanja životne sredine.

1.2. Organizacija poslovanja NP Lovćen

Direktor Parka, rukovodi radom organizacione jedinice kao i svim službama, koje obavljaju poslove za potrebe Nacionalnog parka. Nadzire i koordinira sve aktivnosti u Parku i odgovara za rad organizacione jedinice kojom rukovodi.

U okviru ove, kao i u okviru svih organizacionih jedinica Preduzeća, formirane su sljedeće službe:

- Odjeljenje za administrativno tehničke poslove. Odjeljenje obavlja administrativne poslove vezane za upravljanje Parkom, kao što su: vođenje evidencije, priprema dokumentacije, komunikacija s nadležnim organima i sl. Takođe, brine se o tehničkim aspektima Parka, kao što su održavanje vozila, opreme i sl.
- Služba za fizičku zaštitu. Glavni zadatak ove Službe je osigurati sigurnost i zaštitu imovine Nacionalnog parka Lovćen. To uključuje patroliranje terenima, nadzor na ulazima i izlazima, reagovanje na incidente, sprječavanje krivolova, kao i sve druge aktivnosti koje doprinose fizičkoj zaštiti Parka.
- Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture. Služba je odgovorna za održavanje higijene i čistoće unutar Parka, uključujući čišćenje staza, smeća itd. Takođe, brine se o održavanju mobilijara, kao i infrastrukture u Parku (puteva, staza, mostova i sl.).
- Odjeljenje za naplatu. Odjeljenje se bavi poslovima vezanim za naplatu ulaznica ili drugih taksi koje se primjenjuju u Parku.
- Svaka od ovih službi/ odjeljenja ima svoj specifičan zadatak i doprinosi efikasnom upravljanju i očuvanju Nacionalnog parka Lovćen, omogućavajući posjetiocima ugodno iskustvo u prirodnom okruženju.

Grafikon 1: Organizacija poslovanja NP Lovćen

1.3. Organizacija poslovanja JPNPCG

JPNPCG osnovano je na osnovu Odluke o osnivanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove („Službeni list Crne Gore,“ broj 39/92), a nastavilo sa radom u skladu sa Zakonom o nacionalnim parkovima („Službeni list Crne Gore,“ broj 28/14, 39/16) i Odlukom o organizovanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore („Službeni list Crne Gore,“ broj 20/11 od 15.04.2011. godine). Osnivač preduzeća je Skupština Crne Gore.

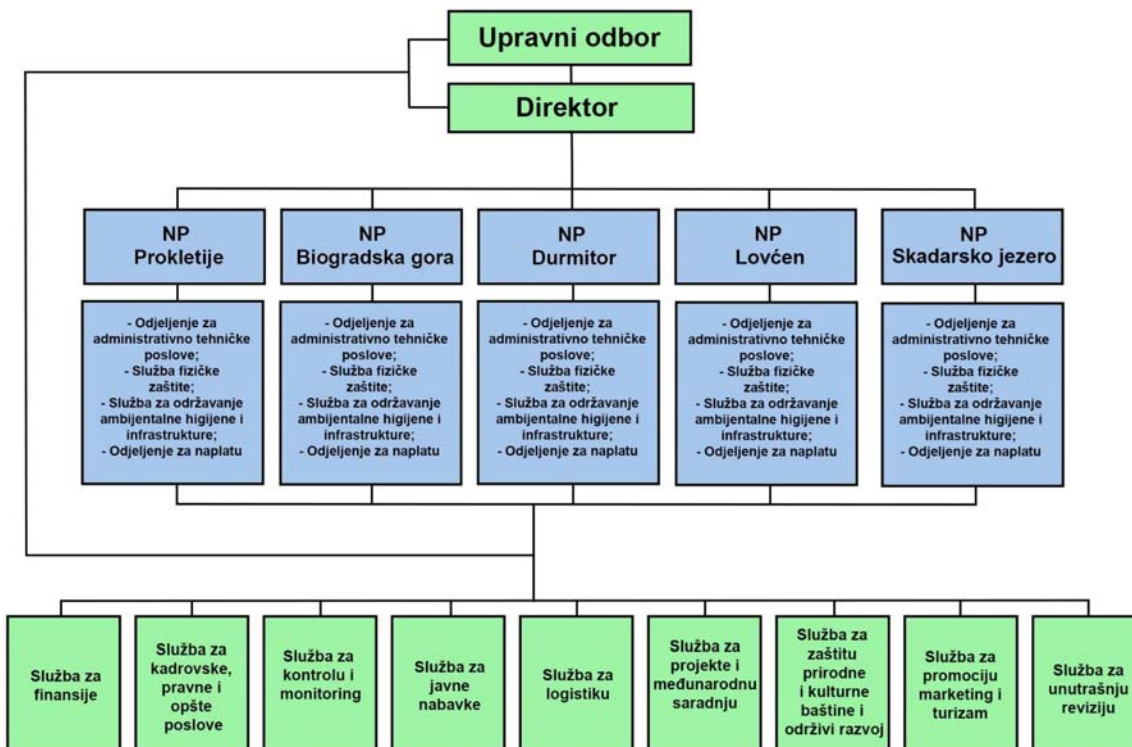
Statut preduzeća je donesen od strane Upravnog odbora dana 09.05.2011. godine, a stupilo na snagu nakon davanja saglasnosti na isti nadležnog Ministarstva održivog razvoja i turizma. Posljednje izmjene i dopune Statuta Preduzeća donesene su 29.04.2021. godine.

U skladu sa navedenim određene su unutrašnje organizacione jedinice Preduzeća: Nacionalni park Biogradska gora; Nacionalni park Durmitor; Nacionalni park Lovćen; Nacionalni park Skadarsko jezero i Nacionalni park Prokletije.

U okviru organizacionih jedinica, formirane su sljedeće službe: Odjeljenje za administrativno tehničke poslove; Služba za fizičku zaštitu; Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Odjeljenje za naplatu.

Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija na nivou Preduzeća formirane su Službe zajedničkih poslova sa sjedištem u Podgorici: Služba direktora; Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj; Služba za promociju, marketing i turizam; Služba za projekte i međunarodnu saradnju; Služba za finansije; Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove; Služba za kontrolu i monitoring; Služba za logistiku; Služba za javne nabavke.

Pored nacionalnih parkova, JPNPCG upravlja parkom prirode Ulcinjska solana i spomenikom prirode Botanički vrt Dulovine.

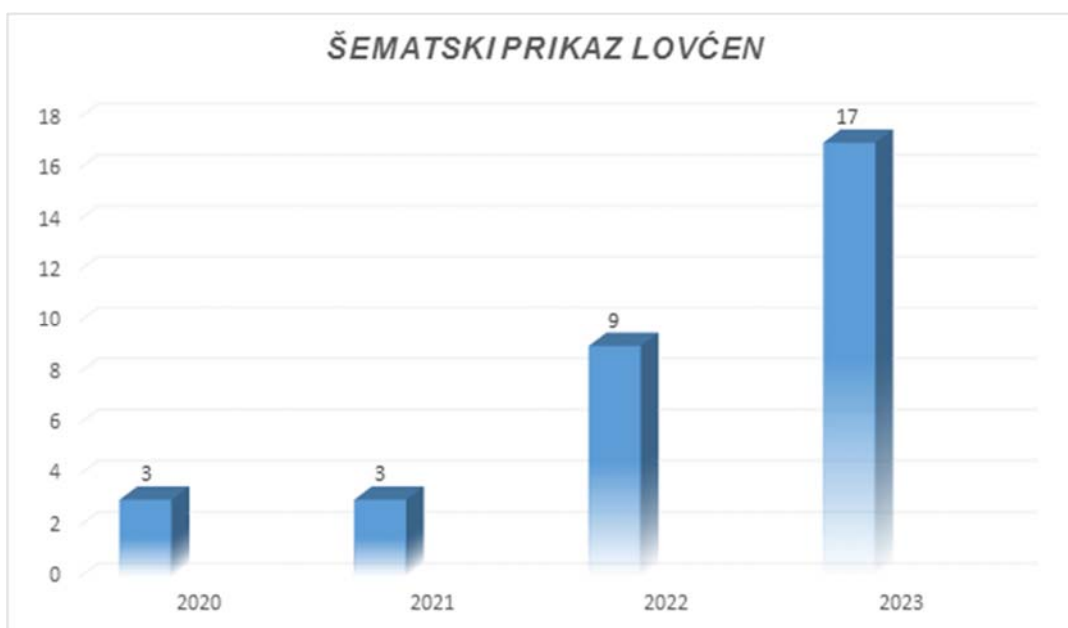

Grafikon 2: Organizacija poslovanja JPNPCG

1.4. Zapošljavanje u izvještavanoj godini

U periodu od 01.01.2023. godine do 31.12.2023. godine u Nacionalnom parku Lovćen je radno angažovano, odnosno novozaposleno 10 lica na osnovu ugovora na neodređeno vrijeme i 7 lica na osnovu ugovora na određeno vrijeme.

Grafikon 3: Broj novozaposlenih u izvještavanoj godini

1.5. Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih

U toku izvještajnog perioda zaposleni u NP Lovćen i JPNPCG, prisustvovali su brojnim seminarima, obukama i radionicama, u cilju stručnog usavršavanja i sticanja novih znanja, iskustava i vještina (Tabela 2).

Tabela 2: Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih u NP Lovćen i JPNPCG

Naziv seminara, radionice, obuke	Organizator	Učesnici iz Parka/JPNPCG	Naziv radnog mjesta
Javne nabavke u sklopu EU projekata	Privredna komora Crne Gore	Stoja Popadić Velibor Bošković Jasmin Medunjanin	Šefica Službe za projekte i međunarodnu saradnju Stručni saradnik za projekte Stručni saradnik za projekte
Upravljanje komunalnim otpadom: Odvojeno sakupljanje, prevencija otpada i upravljanje preostalim otpadom: razmjena znanja	Ambasada Republike Češke, Zero Waste Montenegro	Mojaš Đurović	Stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Nacionalni plan prilagođavanja klimatskim promjenama	UNDP	Mojaš Đurović	Stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Kako organizovati događaj	PKCG	Milica Novaković, Marijana Džaković	Stručne saradnice za medije
Podrška ekonomskoj diversifikaciji	GIZ USAID	Snežana Vukotić,	Stručna saradnica za

ruralnih područja u jugoistočnoj Evropi SEDRAII		Marina Manojlović	etnografsku baštinu Stručna saradnica za domaću radinost
ZOOM sastanak u vezi izrade Strategije održivog razvoja kulturnog naslijeđa za period 2023-2028.godine, i Nacionalne strategije za očuvanje i održivu upotrebu kulturnog naslijeđa	UNESCO kancelarija	Snežana Vukotić	Stručna saradnica za etnografsku baštinu
Networking for capitalization (kapitalizacija projekata / Program Interreg Euro-MED)	Ministarstvo evropskih poslova	Velibor Bošković Jasmin Medunjanin	Stručni saradnik za projekte Stručni saradnik za projekte
Interreg Europe / Presentacija programa i osnovnih pravila	Ministarstvo evropskih poslova	Velibor Bošković	Stručni saradnik za projekte
Upravljanje požarima u zaštićenim područjima	Parkovi Dinarida i MEPPU	Ljubomir Jovanović Vasilije Karan Igor Kokotović Nikola Jurić Jovica Borozan Željko Zvicer	Nadzornici u NP Lovćen
Kuga kod divljih svinja	Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove	Igor Vujošević	Nadzornik u NP Lovćen
Znanjem do parkova bez otpada	Parkovi Dinarida	Mirko Laličić	Stručni saradnik za saradnju sa lokalnim zajednicama
Obuka za formiranje klastera	Zajednička služba JPNPCG	Mirko Laličić	Stručni saradnik za saradnju sa lokalnim zajednicama
Interreg IPA CBC LASPEH PLUS project - "Strengthen cooperation between Parks and protected areas in the South Adriatic"- Ostuni, Italija	Italija-Albanija-Crna Gora JPNPCG	Vladimir Martinović Maša Vučinić Slobodan Stijepović Ivana Džaković	Direktor JPNPCG Pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam Stručni saradnik za šumarstvo Stručna saradnica za floru i vegetaciju
Interreg IPA CBC LASPEH PLUS project - 1st Workshop on "Low Adriatic species and their habitats" Petrovac, Crna Gora	Italija-Albanija-Crna Gora, JPNPCG	Maša Vučinić Slobodan Stijepović Ivana Džaković	Pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam Stručni saradnik za šumarstvo Stručna saradnica za floru i vegetaciju
Interreg IPA CBC LASPEH PLUS project -2nd Workshop on "Low Adriatic species and their habitats" Podgorica, Crna Gora	Italija-Albanija-Crna Gora, JPNPCG	Maša Vučinić Slobodan Stijepović Ivana Džaković Mojaš Đurović	Pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam Stručni saradnik za šumarstvo Stručna saradnica za floru i vegetaciju Stručni saradnik za zaštitu

		Stevan Marić	životne sredine Stručni saradnik za ribarstvo
Webinar: „Experience design and nature conservation via Visitor MONitoring and MANagement in protected areas - VIMOMA”	Institute of Geography and Spatial Management, Jagiellonian University, in cooperation with a large number of renowned institutions	Vuković Željka	Stručni saradnik za turizam
Obuka za GIS	JPNPCG	Stručna služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	
Prvi međunarodni samit zaštićenih područja Evrope i Evroazije	Agencija za zaštićena područja Gruzije, Global Conservation	Maša Vučinić Belma Šestović	Pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam Stručna saradnica za faunu sisara
Trening upotrebe SMART softvera za administratore	Global Conservation	Vladimir Martinović Maša Vučinić Stefan Ivanović Miloš Brajović Vuk Saičić Belma Šestović Predrag Gluščević	Direktor JPNPCG Pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam Pomoćnik direktora za kontrolu i monitoring Šef Službe za kontrolu i monitoring Šef Službe fizičke zaštite NP Skadarsko jezero Stručna saradnica za faunu sisara Supervizor
Terenska obuka : “ Fieldwork concerning building restoration and bat ecology”	Univezitet Sussex	Belma Šestović	Stručna saradnica za faunu sisara
Meeting for the IUCN Member community in Europe, North and Central Asia	IUCN, FPWC, Grad Jerevan	Maša Vučinić Hajdana Ilić Božović Belma Šestović	Pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam Šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Stručna saradnica za faunu sisara
Terenska obuka : “ Fieldwork concerning building restoration and bat ecology”	Univezitet Sussex	Belma Šestović	Stručna saradnica za faunu sisara
Seminar “Novine u Zakonu o javnim nabavkama”	Centar za radno i poslovno pravo	Mirza Tahirović Zeid Škrijelj Almin Muković	Šef Službe za javne nabavke Službenik za javne nabavke Službenik za javne nabavke

Seminar "Novine u Pravilniku o načinu sprovođenja jednostavnih nabavki"	Centar za radno i poslovno pravo	Mirza Tahirović Zeid Škrijelj Almin Muković	Šef Službe za javne nabavke Službenik za javne nabavke Službenik za javne nabavke
Obuka "Javne nabavke"	Uprava za ljudske resurse	Mirza Tahirović	Šef Službe za javne nabavke
Seminar "Zakon o javnim nabavkama - dileme u primjeni"	Centar za radno i poslovno pravo	Mirza Tahirović	Šef Službe za javne nabavke

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE

2.1. Fizička zaštita i ambijentalna higijena

Služba za kontrolu i monitoring je u Nacionalnom parku Lovćen tokom 2023. godine vršila terenske kontrole i izvršila instalaciju video nadzora na zgradi Centra za posjetioce na Ivanovim koritima. Takođe, Služba je vršila kontrole prisutnosti na poslu zaposlenih.

Služba zaštite NP Lovćen bavi se zaštitom svih dobara i učestvuje u monitoringu flore i faune. Na poslovima fizičke zaštite angažovano je 11 nadzornika i šef Službe zaštite. U izvještajnom periodu Služba zaštite je bila angažovana na sprječavanju svih nelegalnih radnji i procesuiranju lica prema nadležnim institucijama. Služba je bila angažovana u smjenskom radu, i to: na kontrolnom punktu u mjestu Bjeloši radi se 24 h u kontinuitetu dok se u Centru za posjetioce odrađuju dnevne smjene. Nadzornici funkcionišu po radnim nalogima izdatim od strane šefa Službe zaštite. Šef Službe zaštite je odradio 64 vanredne kontrole na punktovima i 18 terenskih kontrola. Tokom 2023. godine sačinjeno je ukupno 13 zapisnika. Svi zapisnici sa fotodokumentacijom su prosljeđeni nadležnim institucijama na dalje postupanje, preko Arhive i Službe za kadrovske, pravne i opšte poslove JPNPCG.

Tabela3: Prikaz broja nezakonitih radnji po nezakonitom djelu

Protivpravna radnja	Broj prijava	Napomena
Nelegalna gradnja	2+1	Postavljanje privremenog objekta
Napuštene životinje	3	-
Devastacija	3	Crpljenje vode iz jezera i vodoizvorišta
Nelegalna sječa	4	-
UKUPNO	13	-

Zaposleni u Službi za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture bave se održavanjem ambijentalne higijene na prostoru Parka, izradom i popravkom odmorišnog mobilijara i pripremom

ogrjevnog drveta za potrebe Centra za posjetioce. U Službi je zaposleno 5 radnika na održavanju ambijentalne higijene i infrastrukture, magacioner i šef Službe.

Tokom ljetnje turističke sezone zaposleni u Službi su svakodnevno angažovani na održavanju ambijentalne higijene naročito na lokalitetima koja su prepoznata kao izletišta: područje Ivanovih korita, Blatišta, dio edukativne staze Vuka, kao i vidikovce Kraljevo počivalo i Kuk.

Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture je izvršila uređenje i redovno održavanje planinarsko - pješačkih staza: edukativna staza Vuka, Njegoševa staza i staza prema Trešteniku, kao i stazu za boso hodaње.

Izvršena je demontaža i uklanjanje starog dječjeg igrališta u neposrednoj blizini Centra za posjetioce. Uklonjeno je 12 polomljenih kanti za otpad. Izrađeno je 7 stolova, 14 klupa i 17 kanti za otpatke, koje su postavljene u užem prostoru naselja Ivanova korita.

Uklonjena je spontana deponija koja se nalazila na 1 km od kontrolno - naplatnog punkta u mjestu Bjeloši.

2. 2. Stručna zaštita

U JPNPCG Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, u okviru službi zajedničkih poslova, realizaciju poslova koje se tiču stručne zaštite, obavlja Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, koja u svom djelokrugu rada između ostalog, prati stanje ekosistema, biodiverziteta i kulturno historijskog nasljeđa Nacionalnog parka Lovćen, te predlaže mjere za njihovu zaštitu, unapređivanje, valorizaciju i sl.

Službom rukovodi šef i u okviru nje postoje dva odjeljenja: Odjeljenje za zaštitu prirodne baštine i Odjeljenje za zaštitu prostora i održivi razvoj.

U Službi za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj JPNPCG angažovano je ukupno osamnaest (18) zaposlenih i to na poslovima: jedan (1) šef Službe, jedan (1) rukovodilac za zaštitu prirodne baštine, dva (2) stručna saradnika za flor i vegetaciju, dva (2) stručna saradnika za oblast šumarstva, jedan (1) stručni saradnik za faunu beskičmenjaka, jedan (1) stručni saradnik za ihtiologiju, jedan (1) stručni saradnik za ornitologiju, dva (2) stručna saradnika za faunu sisara, jedan (1) rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj, četiri (4) stručna saradnika za zaštitu životne sredine, jedan (1) stručni saradnik za održivi razvoj i jedan (1) stručni saradnik za zaštitu prostora.

U Službi u odnosu na Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta nedostaje jedan (1) stručni saradnik za herpetofaunu.

Radni angažman koji se odnosi na realizaciju programom definisanih aktivnosti iziskuje terenski rad i opremu koja je potrebna. U prethodnom periodu za stručne saradnike izvršena je nabavka terenske obuće, kao i oprema neophodna za neke aktivnosti koje su u vezi sa užim stručnim specijalnostima (lupa, meredov mreže, oprema za hvatanje i istraživanje slijepih miševa, detektor truleži, dvogledi, entomološka mreža i dr.). U narednom periodu neophodno je Službu opremiti materijalno tehničkim sredstvima kao što su: terenski automobil, terenska odjeća, kišne kabanice, pješački štapovi, teleskopi, fotoaparati, play back oprema za monitoring ptica i sl.

Preduzete mjere u cilju stručne zaštite Parka date su u poglavlju 3. Realizacija programa upravljanja.

3. REALIZACIJA PROGRAMA UPRAVLJANJA

Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unapređenje ekosistema, staništa i vrsta

Sprječavanje nastanka otpada

U cilju zaštite prostora od formiranja nelegalnih odlagališta otpada na području Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture svakodnevno obavlja aktivnosti u cilju sanacije predjela gdje se formiraju nelegalna odlagališta, pri čemu se prikupljaju podaci o zoni Parka, lokaciji, veličini deponije, vrsti otpadnog materijala i da li je pristupačno mjesto za odvoz otpada. Služba ambijentalne higijene redovno vrši aktivnosti u cilju održavanja prostora Parka čistim, ali je dodatna pomoć svih zainteresovanih subjekata i ekološki odgovornih građana uvijek dobrodošla. Na području Parka evidentirana su nelegalna odlagališta i to na sledećim lokacijama (Tabela 3).

Tabela 3: Prikaz lokacija nelegalnih odlagališta u Parku

Lokacija	Veličina deponije (m)	Vrsta otpadnog materijala	Pristupno mjesto za odvoz otpada
Prilaz Ivanovim koritima	15 X 15	Limenke, plastika staklo	da
Prilaz Ivanovim koritima	10 X 5	Staklo	da
Ispod Presjeke	5 X 5	Gume	da
Međuvršje	20 X 15	Građevinski materijal	da
Duge njive	7 X 5	Drvo, najlon, dušeci, sunder	da

Tokom 2023. godine, JPNPCG organizovalo je veliku akciju uklanjanja otpada sa prostora svih pet nacionalnih parkova Crne Gore povodom obilježavanja značajnih ekoloških datuma i to Međunarodnog dana biodiverziteta (22. maja) i Evropskog dana parkova (24. maja), a u cilju podizanja svijesti javnosti o značaju očuvanja prirode zaštićenih područja. Otpad je prikupljen sa sledećih lokacija: putni pravac Bjeloši – Ivanova korita.

Izvršena analiza i revizija podataka o flori i vegetaciji, sa posebnim osvrtom na prioritetne vrste i staništa i endemske vrste

Nastavljen je rad na inventarizaciji vaskularne flore NP Lovćen. Terenski rad inventarizacije značajnih biljnih taksona, obavljen je duž II dionice trase 400kV dalekovoda Lastva – Čevo, u okviru monitoringa biodiverziteta, ugovorenog između Crnogorskog elektroprenosnog sistema a.d.

Podgorica i JPNPCG. U popisu biljnih taksona, poseban akcenat je dat na evidentiranju nacionalno i/ili međunarodno značajnih biljnih vrsta s obje strane pristupnih puteva i oko stubnih mjesta, s ciljem da se, uspostavljenim monitoringom, utvrdi eventualni uticaj na staništa i populacije.

Na lokalitetima kroz koje prolazi II dionica 400kV dalekovoda, Bjeloši – Ivanova korita, Bućenela, Kruševica, u junu mjesecu, inventarisano je 37 biljnih taksona, od kojih 25 taksona ima nacionalni i/ili međunarodni značaj i zaštitu.

Za svaki takson je utvrđen status zaštite po osnovu nacionalnih lista (endemi i zaštićene vrste -Sl. list RCG 76/06) i/ili međunarodnih lista (Bernska konvencija, EU Habitat direktiva – NATURA 2000, IUCN Crvene liste, IPA, CITES). Nazivi taksona su usklađeni sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Euro+Med Plantbase, Med-Checklist, Catalogue of Life).

- *Gladiolus palustris* – Zakonom zaštićena vrsta, na listi HD (An. II i IV), IPA vrsta, na ICUN Crvenoj listi ima kriterijum DD;
- *Anacamptis pyramidalis* - Zakonom zaštićena vrsta, na listi HD (An. II i IV), zaštićena CITES konvencijom, na ICUN Crvenoj listi ima kriterijum LC;
- *Viburnum maculatum* – Zakonom zaštićena endemska vrsta, na ICUN Crvenoj listi ima kriterijum DD.
- *Edraianthus tenuifolius*, *Tanacetum cinerariifolium*, *Fritilaria messanensis* subsp. *gracilis* – endemi Balkanskog poluostrva;
- *Genista sericea*, *Armeria canescens* subsp. *dalmatica* – subendemi;
- Vrste familije *Orhideaceae* (*Anacamptis pyramidalis*, *Gymnodenia conopsea*, *Platanthera bifolia*, *Cephalanthera damasonium*, *Neottia nidus-avis*) su zaštićene nacionalnim zakonodavstvom i CITES konvencijom (Ann. II, Ann. B), na ICUN Crvenoj listi imaju LC kriterijum;

Preostalih 12 taksona su široko rasprostranjene vrste u NP Lovćen i u Crnoj Gori. Nalaze se na ICUN Crvenoj listi sa LC kriterijumom (*Least Concern* - najmanja briga) za područje Evrope.

Istraživanje i inventarizacija endemskih i zaštićenih biljnih taksona je obavljena na staništima koja dominantno pripadaju habitatu 62A0 - Istočni submediteranski suvi travnjaci (*Scorzoneretalia villosae*), habitatu 8210 - Hazmofitska vegetacija u pukotinama krecnjackih stijena i u manjem dijelu habitatu 91K0 – bukove šume.

U cilju kvalitetnijeg korišćenja i prezentovanja prikupljenih literaturnih i terenskih podataka u Exel bazi, izvršena je obuka stručnih saradnika za rad u GIS-u.

Kartirano i definisano stanje značajnih stanišnih tipova i dijagnostičkih vrsta u ugroženim Natura staništima

U prethodnom Planskom periodu u NP Lovćen akcenat je dat na istraživanju i kartiranju Natura habitata, sa kodom *4090 - Endemične oromediteranske ježolike vrištine (na južnim padinama Štirovnika), 6450 - Sjeverne borealne livade i 7140 - Prelazne tresave (Jezero pod Jezerskim vrhom). Popisane su dijagnostičke i prateće vrste i uspostavljen je monitoring stanja populacija.

Istraživanje stanišnog tipa sa kodom *4090 Ježolike oromediteranske vrištine, tokom 2023. godine pokazalo je da su staništa dobro očuvana, iako zauzimanju manje površine. Odlikuju se dobrom (B) reprezentativnošću i velikim pokrovnošću (>3) dijagnostičke vrste *Astragalus angustifolius*, koja je počela da se širi uz pojas ispod makadamskog puta koji vodi od Kuka do repetitora. Na ovom području zabilježena je lošija reprezentativnost vrste *Genista sericea* (>1).

Dijagnostičke vrste: *Astragalus angustifolius* (3), *Genista sericea* (1), *Daphne oleoides* (1), *Globularia cordifolia* (2), *Edraianthus tenuifolius* (2), *Paronychia kapela* (2).

Prateće vrste: *Sesleria robusta*, *Cerastium decalvans*, *Acinos alpinus*, *Myosotis suaveolens*, *Carex kitaibeliana*, *Teucrium chamaedrys*, *Achillea abrotanoides*, *Bromus erectus*, *Koeleria splendens*, *Satureja montana*, *Euphorbia spinosa*, *Thymus longicaulis*, *Teucrium capitatum*, *Festuca rupicola*, *Juniperus nana*.

Tokom 2023. godine rađeni su kartiranje i monitoring stanišnih tipova sa kodom 6450 i 7140 na lokalitetu Jezero ispod Jezerskog vrha. Istraživanje je pokazalo da ova staništa, iako ograničena zauzimaju malu površinu, ali se odlikuju dobrom reprezentativnosti (B) i velikom pokrovnosti dijagrostičkih vrsta *Menyanthes trifoliata* (>3) i *Deschampsia caespitosa* (>3).

Aktivna zaštita šumskih ekosistema

Realizovane su aktivnosti na uklanjanju stabala koja nemaju mogućnost daljeg rasta ili stabla koja su izvaljena, prelomljena i suva, a koja svojim postojanjem mogu ugroziti nesmetan razvoj okolnih ekosistema ili posjetilaca koji se nalaze u neposrednoj blizini istih. Izvršena je samo doznaka stabala koja su uništena od požara tokom 2017. godine, a za čije uklanjanje su potrebna veća sredstva. Izvršena je doznaka i uklanjanje stabla koje je bilo potrebno ukloniti zbog izgradnje žičare Kotor – Lovćen i potrebne infrastrukture. Ukupno je doznačeno crnog bora 147,30 m³ i bukve u zapremini od 79,36 m³. Ove godine nije bilo zahtjev od strane lokalnog stanovništva za kupovinom sanitarno doznačene šume. Na području Ivanovih korita je ukupno doznačeno 5,13 m³ bukve i 11,84 m³ crnog bora. Izvršena je doznaka opožarene površine crnog bora na Ivanovim koritima u drvnoj zapremini od 135,46 m³. Za potrebe izgradnje dalekovoda za funkcionisanje žičare Kotor – Lovćen izvršena je doznaka 74,23 m³ bukovog drveta.

Terenskim obilascima ovog Parka prikupljaju se GPS podaci o stanju šuma i drugim važnim podacima. Zapravo, svakim terenskim izlaskom se evidentiraju lokacije na kojima su realizovane programske aktivnosti ili su evidentirana određena odstupanja od normalnog prirodnog stanja šumskih ekosistema. Svi ovi podaci se skladište u kreiranu internu bazu podataka.

Plan gazdovanja šumama u privatnoj svojini je realizovana u potpunosti. Od 40 zahtjeva koji su uvršteni u Plan, izvršena je doznaka i izdavanje Rješenja za sječu za 31 vlasnika. Odobreno je 491,83 m³ bukovog drveta u privatnoj svojini.

Monitoring šuma

Obavljen je pregled zdravstvenog stanja šumskih ekosistema, definisane su mjere zaštite za naredni period te su planirane aktivnosti za unapređenje stanja šuma u ovom parku. U prethodnom periodu, šume bukve su bile pod najvećim pritiskom od požara i suše. Izvršen je pregled visokih i izdanačkih šuma bukve na cijelom području parka, pri čemu je zabilježeno obnavljanje bukove šume, posebno u gustim sastojinama, gdje je evidentirano dobro stanje šuma.

Monitoring je pokazao potpuno sušenje crnog bora na lokalitetu Blatište, Ivanova korita. Glavna prepreka u procesu sanacije je nedostatak autohtonog sadnog materijala bukve odgovarajuće provinijencije. Uz finansijsku podršku Crnogorskog elektroprenosnog sistema (CGES), osigurana su sredstva za sanaciju crnog bora na Ivanovim koritima, koja će biti realizovana tokom 2024. godine.

Kvalitativni i kvantitativni monitoring ornitofaune

Realizovana su terenska istraživanja dnevnih vrsta ptica grabljivica koje gnijezde na području Parka, od juna do septembra mjeseca, kao i monitoring jarebice kamenjarke, isti je vršen po metodologiji koja je data u publikaciji (Conserving of wild birds in Montenegro (Rubinić, B., Sackl, P. & Gramatikov, M. (2019): Conserving of wild birds in Montenegro). Unaprijed definisane tačke istraživanja na linijskim transektima (staze ili sporedni poljski putevi), na 300 m vazdušne udaljenosti jedna od druge. Vrijeme: period od 4 sata od izlaska sunca i 3 sata prije zalaska sunca. Istraživanje je obuhvatilo trasu 400kV dalekovoda Lastva – Čevo koja se nalazi u Parku, kao i lokalitete Jezerski vrh, Štirovnik, Zlatarice, Bižaljevac i Ivanova korita.

Na istraživanom području registrovano je (5) pet vrsta dnevnih grabljivica koje ujedno i gnijezde na području Parka, kao i karakteristične gnijzdarice poput jarebice kamenjarke i seoskog djetlića.

Pregled utvrđenih vrsta ptica na istraživanom području sa konzervacionim statusima i stepenom ugroženosti u Crnoj Gori i Evropi:

- *Buteo buteo* (Orao Mišar) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak II Bernske konvencije, dodatak I Bonske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06). Na lokalitetima: Pavlov krst i Gornji Očinići;
- *Falco tinunculus* (Vjetruška) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije, dodatak II Bonske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06). Na lokalitetu Konjsko;
- *Accipiter nisus* (Kobac) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije, dodatak II Bonske konvencije. EU direktiva I. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06). Na lokalitetu Kruševica;
- *Accipiter gentilis* (Sivi soko) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije, dodatak II Bonske konvencije. EU direktiva I. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06). Na lokalitetu Kruševica;
- *Aquila chrysaetos* (Suri orao) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije, dodatak I, II Bonske konvencije, EU direktiva I. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06). Na lokalitetu Jezerski vrh;
- *Alectoris graeca* (Jarebica kamenjarka) - IUCN kategorija LC, Crvena lista Crne Gore LC, dodatak III Bernske konvencije, EU direktiva I, II/1. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06). Na lokalitetu EU direktiva I Bižaljevac, Zlatarice, Štirovnik i Jezerski vrh;
- *Dendrocopos syriacus* (Seoski djetlić) - IUCN kategorija LC, Crvena lista Crne Gore LC, dodatak I Bernske konvencije, EU direktiva III, Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06). Na lokalitetu Ivanova korita.

Istraženi speleološki i drugi objekti važni za očuvanje značajnih kolonija slijepih miševa (*Chiroptera*) i sprovedene mjere zaštite ugroženih kolonija

Nastavljene su aktivnosti vezane za istraživanje faune slijepih miševa na području Parka. Realizovana je nabavka neophodne opreme koja podrazumijeva aluminijumske šipke, nevidljive mreže, vage i brojače, kako bi se omogućilo efikasno hvatanje i precizna determinacija vrsta. Kroz sistematično istraživanje važnih staništa i skloništa, identifikovano je ukupno 13 vrsta slijepih miševa.

Dodatno, izvršen je monitoring stanja nakon izgradnje dalekovoda 400kV Lastva – Pljevlja (dionica Lastva – Čevo). Rezultati monitoringa ukazuju na prisustvo 7 vrsta slijepih miševa. Kao preporuka prvobitnog istraživanja postavljeno je 18 kućica za slijepce miševе. Ove kućice predstavljaju prvu mjeru kompenzacije koja je sprovedena u nacionalnim parkovima, ali i u Crnoj Gori generalno, sa ciljem očuvanja populacija slijepih miševa.

Istraživanje faune insekata i kartiranje najznačajnijih staništa

Nastavljeno je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune *Lepidoptera* i *Coleoptera*. Podaci iz dostupnih pojedinačnih publikacija, koje su pretežno vezane za pojedine vrste rodova ili familija, unijete su u bazu podataka. Prema sakupljenim literaturnim podacima na prostoru NP Lovćen registrovano je 97 vrsta dnevnih leptira.

Realizovana su terenska istraživanja u cilju rekognosciranja faune dnevnih leptira NP Lovćen sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste. Istraživanje faune *Lepidoptera* vršeno je duž trase 400kV dalekovoda Lastva – Čevo, u periodu od maja do septembra mjeseca 2023. godine. Na predmetnom području tokom terenskih istraživanja registrovano je prisustvo 65 vrsta dnevnih leptira svrstanih u 5 familija. Od vrsta koje su zakonom zaštićene ili su prepoznate kao Natura vrste registrovane su:

- *Thymelicus acteon* (rotemburgov debeloglavac) - IUCN kategorija NT, na lokalitetu Bjeloši u periodu jul - avgust;
- *Phengaris arion* (pjegavi plavac) - IUCN kategorija EN, Crvena lista CG VU, Anex IV Habitat direktiva, dodatak II Bernska konvencija, Natura 2000 vrsta, na lokalitetu Bjeloši i junu mjesecu;
- *Phengaris alcon* (gorski ili močvarni plavac) - IUCN kategorija NT, crvena lista CG VU, na lokalitetu Bjeloši u junu mjesecu;
- *Chazara briseis* (pustinjak) - IUCN kategorija NT, na lokalitetu Dolovi u julu mjesecu;
- *Kirinia roxelana* (mediteranski okaš) - Crvena lista CG NT, na lokalitetu Kuliješ u julu i avgustu mjesecu;
- *Iphiclides podalirius* (prugasto jedarce) - vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06), Crvena lista CG NT, Natura 2000 vrsta, registrovan je na transektu od Bijeloša prema Kruševicama na više lokaliteta u junu i julu mjesecu;
- *Papilio machaon* (lastin rep) - vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06), Crvena lista CG NT, Natura 2000 vrsta, registrovan je duž cijele trase 400kV dalekovoda Lastva - Čevo u periodu jun - avgust;

- *Parnassius mnemosyne* (crni apolon) - IUCN kategorija NT, Crvena lista CG VU, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06), Natura 2000 vrsta. Najveći broj jedinki ove vrste registrovan je na lokalitetu Ivanova korita u junu mjesecu;
- *Zerynthia polyxena* (uskršnji leptir) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG VU, Anex IV Habitat direktiva, dodatak II Bernska konvencija, Natura 2000 vrsta. Najveći broj jedinki registrovan je na lokalitetu Bijeloši u maju mjesecu, a prisustvo vrste registrovano je i duž cijele trase 400kV dalekovoda Lastva - Čevo u periodu maj- početak juna mjeseca.

Istraživanje faune vodozemaca i gmizavaca

Tokom 2023. godine započeto je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune vodozemaca i gmizavaca. Podaci iz dostupnih publikacija uneseni su u bazu podataka. Prema sakupljenim literaturnim podacima na prostoru NP Lovćen registrovano je 6 vrsta vodozemaca i 14 vrsta gmizavaca.

U periodu od jula do septembra 2023. godine realizovana su terenska istraživanja u cilju inventarizacije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na Zakonom zaštićene i Natura vrste. Istraživanje je obuhvatilo trasu 400kV dalekovoda Lastva – Čevo koja se nalazi u Parku i lokalitet Jezero pod Jezerskim vrhom. Na istraživanom području registrovano je (5) pet vrsta vodozemaca i (8) osam vrsta gmizavaca.

Pregled utvrđenih vrsta vodozemaca i gmizavaca na istraživanom području sa konzervacionim statusima i stepenom ugroženosti u Crnoj Gori i Evropi:

- *Bufo bufo* (obična krastača) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je za Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Bombina variegata* (žutotrbi mukač) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks II i IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije;
- *Pelophylax ridibundus* (velika zelena žaba) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks V Habitat direktiva, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Salamandra salamandra* (šareni daždevnjak) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Lissotriton vulgaris* (mali mrmoljak) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Podarcis muralis* (zidni gušter) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Anguis fragilis complex* (slepić) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);

- *Lacerta viridis complex* (zelembać) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Lacerta trilineata* (balkanski zelembać) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Dalmatolacerta oxycephala* (plavi gušter) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06). Balkanski endem;
- *Podarcis melisellensis* (kraški gušter) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06). Balkanski endem;
- *Zamenis longissimus* (šumski smuk) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Vipera ammodytes* (poskok) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije.

Strateška oblast 2: Očuvanje, unapređivanje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala

Zaštićena, valorizovana, promovisana i popularizovana nematerijalna kulturna baština

U kontekstu redovnih aktivnosti, kroz rad na popisu i dokumentovanju nematerijalne kulturne baštine na prostoru NP Lovćen, dopunjena je lista starih zanata i vještina (spravljanje medovine napitka starih Slovena), za koji je popunjen Upitnik NKN.

Kroz kreiranje okvira za promociju nacionalnih parkova i predstavljanje široj javnosti u martu mjesecu su organizovani „Dani Nacionalnih parkova” u TC Big Fashion, u Podgorici. Tom prilikom održan je sajam proizvoda lokalnog stanovništva i prezentacija starih vještina i zanata.

Predstavljanje sa radom „Značaj JPNPCG u očuvanju, valorizaciji i prezentaciji nematerijalnog kulturnog nasljeđa kroz turističku održivost” (u izradi je Zbornik sa Konferencije koji će sadržati i ovaj rad), na Multidisciplinarnoj naučnoj konferenciji Mogućnosti i izazovi 2003–2023.godina, koja je održana krajem aprila u JU „Muzeji i galerije“ Tivat.

Uzeto učešće u osmišljavanju i organizovanju manifestacije „Dan koprive“, u NP Lovćen.

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti parka i razvoj turizma orijentisanog ka prirodi

Razvijena edukacija i interpretacija. Lokalno stanovništvo i posjetioci su kvalitetno edukovani o vrijednostima NP Lovćen

U saradnji sa osnovnim školama, nadležnim ministarstvom i dječijim odmaralištem JU Lovćen–Bečići, kontinuirano se organizuju edukativne radionice. Organizovano je šest radionica za učenike osnovnih škola sa područja Cetinja, Kotora i Herceg Novog, na kojima je prisustvovalo ukupno 120 učenika. Teme radionica su u skladu sa obilježavanjem značajnih ekoloških datuma, kao i na temu rijetkih i zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta, te i značaja boravka u prirodi, važnosti zaštite i očuvanja zaštićenih područja. Povodom Dana evropskih parkova (24. maja) u Osnovnoj školi “Njegoš” održana je edukativna radionica za sve učenike drugog razreda, njih oko 70.

Početakom 2023. godine u okviru edukativnog programa “Upoznajte nacionalne parkove Crne Gore”, JPNPCG pripremila je i odštampano bojanke “Upoznaj, oboji, saznaj, zavoli”, namjenjenu najmlađoj populaciji. Kroz slikoviti materijal biljnog i životinjskog svijeta Nacionalnog parka Lovćen, djeca su mogla saznati više o ovom zaštićenom području na način prilagođen njihovom uzrastu.

Bojanka je distribuirana kroz edukativne radionice u obilježavanju sledećih ekoloških datuma:

- 26. januar – „Svjetski dan obrazovanja o zaštiti životne sredine” u vrtiću „Suncokrili” u više grupa (75-oro djece);
- 5. juna „Svjetski dan zaštite životne sredine” u JPU “Irena Radović” za sve predškolce u opštinama Danilovgrad i Spuž (150-djece), zatim u eko vrtiću „Bambino” za više grupa (70-oro djece);
- Povodom manifestacije „Dani nacionalnih parkova CG”, održane u tržnom centru Big fashion u Podgorici, organizovana je edukativna radionica za djecu vrtića Pinokio (75-oro djece), dok je veliki broj bojanke (130) podijeljen tokom dvodnevnog trajanja ove manifestacije.

Povodom Međunarodnog dana biodiverziteta i Evropskog dana parkova u maju je u svim parkovima organizovana akcija pod nazivom „Čisto lice nacionalnih parkova” u kojoj su pored zaposlenih u parkovima učestvovali i lokalne zajednice, predstavnici NVO i zainteresovani građani. Poziv za ovu akciju na društvenim mrežama podijelio je veliki broj građana, a objave je vidjelo preko 13.000 pratilaca.

Uspostavljena je saradnja sa volonterskim organizacijama iz Belgije. Volonteri The Scout unit of Vezon, uzrasta 16-24 godine, boravili su NP Lovćen u periodu od 15.07–22.07.2023. godine. Sporazumom o saradnji definisane su prava, obaveze i aktivnosti JPNPCG i volonterske organizacije. Volonteri su uz podršku stručnih saradnika i nadzornika u NP Lovćen, učestvovali na edukativnim radionicama, obavljali aktivnosti na terenu poput skupljanja otpada, farbanju turističke infrastrukture, kao druge aktivnosti po dogovoru sa zaposlenima u Parku.

Pripremljeni su edukativni tekstovi, koji će se tokom 2024. godine, objaviti na sajtu u rubrici edukativni kutak, a planirano je štampanje edukativnih listova „Zavirite u čarobni svijet NP Lovćen” (flora, fauna, kulturno-istorijsko nasleđe NP Lovćen).

Dat je prijedlog nove tematske staze, pod nazivom „Staza kraljeva”, odnosno prijedlog da se dio staze iz mreže nacionalnog registra preuredi u edukativnu stazu zbog njenih kulturno-istorijskih karakteristika. Za tu svrhu urađen je Elaborat koji sadrži: analizu stanja staze, plan markacije i plan vertikalne signalizacije, obnovu i izmještanje postojeće signalizacije, urađen GPS trek, preuzete koordinate za lokacije na kojoj će se postavljati signalizacija i urađena je fotodokumentacija. U toku je priprema tekstualnog dijela za sadržaj informativnih tabli. Staza je dužine devet kilometara i počinje od Ivanovih korita do manastira Stanjevića.

Urađena je priprema teksta, dizajn i nabavka za četiri table, urađen novi dizajn i štampa folije za najavnu tablu.

Park je uspješno promovisan na tržištu

Kontinuirano preko štampanih i elektronskih medija, društvenih mreža (Instagram i Facebook), kao i sajta JPNPCG, promovisane su najznačajnije vrijednosti i turistička ponuda ovog zaštićenog područja. Redovno je ažuriran sadržaj na zvaničnom sajtu postavljanjem informacija, aktuelnosti, dokumentacije, fotografija i video snimaka u cilju informisanja javnosti o najznačajnijim aktivnostima Javnog preduzeća i nacionalnih parkova. Tokom izvještajnog perioda preko sajta je omogućena online prodaja dnevnih i godišnjih ulaznica kako domaćim tako i inostranim posjetiocima. Na sajtu je u vezi sa Parkom objavljeno 53 teksta. Kreirana je nova stranica „Priče iz parkova“ u kojoj su objavljivane: zanimljivosti o biodiverzitetu NPCG, kulturno-istorijskom nasleđu, kroz atraktivne fotografije i video materijal predstavljena je turistička ponuda nacionalnih parkova, predlozi lokaliteta koje treba posjetiti, priče o lokalnom stanovništvu u cilju promocije njihovih vještina, umjeća i znanja, kroz predmete i rukotvorine koji su proizvedeni na prostoru nacionalnih parkova kao i priče posjetilaca koji su dijelili utiske nakon posjete nacionalnim parkovima.

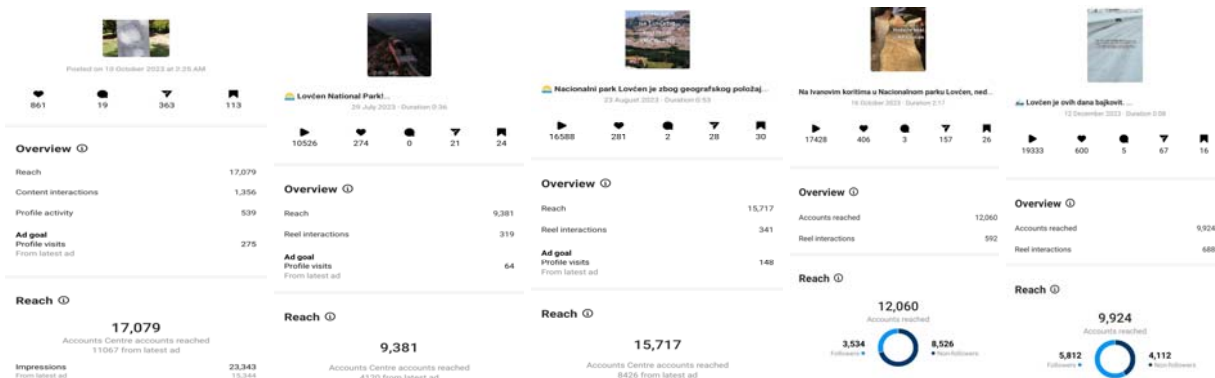
Tokom sezone objavljeno je više promotivnih tekstova o turističkoj ponudi nacionalnih parkova. Tekst „Doživite ljepotu u nacionalnim parkovima Crne Gore“ u Dnevnoj novinini „Vijesti“ pregledan je 21.440 puta. Pripremljeni su promotivni tekstovi i objavljeni u magazinima „Gracia“, „Ljepota i zdravlje“ i portalu MNE Magazin.

Slika 1: Promotivni tekstovi i fotografije o turističkoj ponudi

Za Drugačiju radio stanicu snimljen je audio serijal o svih pet nacionalnih parkova, prirodnim, kulturnim vrijednostima, aktivnom odmoru, pričama i legendama. Pripremljeni su video materijali sa ciljem promovisanja određenih manje posjećenih lokaliteta kako bi se smanjio pritisak posjetilaca na najfrekventnije lokalitete i prikupljen foto materijal za arhivu NPCG.

U izvještajnom periodu u vezi sa Parkom na društvenim mrežama objavljeno je 130 objava na Facebook stranici i 55 na Instagram stranici.

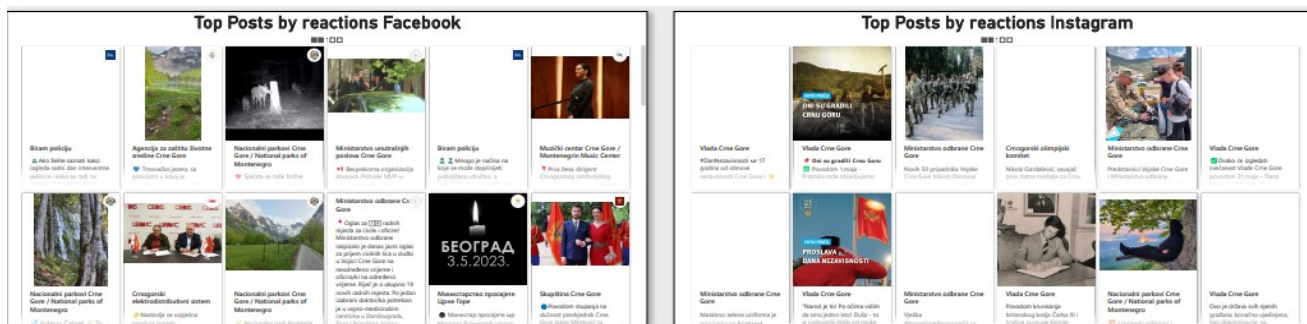

Slika 2: Objave na društvenim mrežama sa najvećim brojem pregleda

Prema analizi agencije „Terra World” koja je tokom maja 2023. pratila uspješnost vođenja društvenih mreža crnogorskih državnih institucija, JPNPCG našlo se na prvom mjestu. Od maja 2023. do kraja godine broj pratilaca na društvenim mrežama je porastao, a društvene mreže nacionalnih parkova prepoznate su kao mjesto gdje zainteresovani mogu potražiti informacije, postaviti pitanja i uputiti sugestije, i u najkraćem roku dobiti potrebne odgovore.

TerraWorld		01/05/2023	31/05/2023	Filter	52.13%	0.00%	0.00%	0.00%											
1	60	60	1,578	70,283	Google Trends	Institutions	Police	Telcom											
States	Business	Pages	Posts	Reactions															
Terra Rank	Names	Trend %	Avatar (F)	Talking About (F)	Followers (F)	Fans Reactions	Post (F)	Likes (F)	% Trend (F)	Reactions Trends (F)	Audience	Rank (F)	Avatar (F)	Followers (F)	Follows Reactions	Post (F)	Likes (F)	% Trend (F)	Reactions Trends (F)
1	Nacionalni parkovi	5.24%		664	9,620	6.2%	46	72	35.85%		Instagram	3		8,652	4.90%	33	159	-0.00%	
2	Ministarstvo odbrane	3.05%		240	10,845	1.58%	46	64	22.91%		Instagram	1		10,199	5.33%	50	248	4.64%	
3	Biram Policiju	0.00%		144	997	205.82%	14	205	0.00%		Facebook	35						0.00%	
4	Muzički centar	0.43%		1,141	4,727	4.82%	37	32	3.23%		Instagram	5		3,079	11.40%	34	88	-5.38%	
5	Paralimpijski komitet	2.86%		310	1,034	9.67%	41	34	17.24%		Facebook	8		510	16.86%	36	33	-2.94%	
6	EPA.ORG.ME	20.45%		391	2,751	33.91%	18	89	102.27%		Facebook	35		1,315				0.00%	
7	Министарство просвете	0.59%		255	25,764	0.65%	42	35	2.94%		Facebook	35		9,317				0.00%	
8	Vlada Crne Gore	2.84%		73	49,365	0.24%	35	28	15.13%		Instagram	2		32,681	2.83%	40	185	29.37%	
9	Olimpijski komitet	3.05%		340	8,150	1.42%	30	24	5.05%		Instagram	4		5,616	3.17%	47	86	6.17%	
10	MUP	9.84%		16	5,472	6.03%	21	41	51.85%		Instagram	6		6,542	4.98%	19	111	-2.63%	
11	CEDIS	27.47%		97	12,820	1.58%	30	24	14.29%		Instagram	20		2,517	2.82%	10	29	123.08%	
12	Ministarstvo javne uprave	23.65%		226	4,860	3.27%	20	30	130.77%		Facebook	17		2,673	1.72%	27	14	-12.50%	
13	Elektroprivreda Crne Gore	11.11%		150	20,356	0.38%	19	26	15.13%		Facebook	22		2,237	1.97%	13	15	-16.67%	

Slika 3: Analiza agencije „Terra World” o uspješnosti vođenja društvenih mreža crnogorskih državnih institucija, JPNPCG na prvom mjestu

Slika 4: Top postovi o NP Lovćen na društvenoj mreži Facebook i Instagram

PR kampanje

Kampanja „Stop kvadovima u nacionalnim parkovima”

U cilju očuvanja prirodnih vrijednosti parkova u saradnji sa Ekološkom inspekcijom pojačana je kontrola korišćenja kvadova u nacionalnim parkovima. S tim u vezi, organizovana je kampanja “Stop kvadovima u nacionalnim parkovima” na društvenim mrežama i medijima tokom juna. Cilj kampanje bio je informisanje građana i upozorenje da se kvadovi ne mogu koristiti mimo staza i lokalnih puteva. U okviru kampanje oko 40.000 pratilaca posjetilo je zvanične stranice JPNPCG na društvenim mrežama i vidjelo objave koje su se ticale ove aktivnosti.

Slika 5: Promovisana kampanja Stop kvadovima putem medija i na društvenim mrežama

Promocija „Godišnje ulaznice za NPCG”

Kroz višemjesečnu kampanju promovisana je Godišnja ulaznica za NPCG kojom je posjetiocu po promotivnoj cijeni od 13,50 eura omogućen neograničeni broj ulazaka u svih pet zaštićenih područja do kraja kalendarske godine. Na društvenim mrežama vijest o godišnjoj ulaznici vidjelo je preko 65.000 pratilaca, dok su građani o ovoj povoljnosti informisani u preko 20 različitih objava. Godišnja ulaznica promovisana je tokom različitih medijskih gostovanja, prilikom davanja izjava za javnost, dok su informacije o mogućnosti kupovine u više navrata tokom izvještajnog perioda podijelili i influenceri na društvenim mrežama.

Slika 6: Promovisana Godišnja ulaznica na društvenim mrežama

JPNPCG je u saradnji sa NTOCG učestvovalo na međunarodnim turističkim sajmovima koji okupljaju posjetioce zainteresovane za aktivni odmor i boravak u prirodi. Najviše interesovanje je vladalo za ture od Kotora ka Lovćenu, uključujući i uređene vidikovce i poveznica ovog Parka sa Nacionalnim parkom Skadarskog jezera, uključujući obilazak Rijeke Crnojevića. Turistička ponuda svih pet

nacionalnih parkova, promovisana je u saradnji sa NTO CG na sljedećim međunarodnim događajima:

- Sajam u Štuttgartu CMT – „Fahrrad und WanderReisen“, od 14-16. januara 2023. godine,
- Sajam turizma „Ferien Messe 2023 “ u Beču, od 16-19. marta 2023. godine;
- 44. Svjetska berza putovanja „WTM 2023“ (World Travel Market), od 6-8. novembra 2023. godine, u Londonu.

Kreativnom interaktivnom radionicom na gradskom trgu u Podgorici obilježena je Međunarodna noć slijepih miševa, a djeca su, kao i svi zainteresovani i posjetioци, informisani o načinu života i zaštite ove vrste.

Od promotivnog materijala izvršen je reprint brošura Aktivni odmor na njemačkom i engleskom jeziku (460 kom), reprint kataloga NPCG na engleskom jeziku (220 kom), reprint flajera „Panoramski put“ na engleskom jeziku (220 kom), izrada bedževa (60 kom) izrada postera (10 kom). Propagandni materijal je dizajniran i poručen, ali isporuka i način plaćanja će biti izvršeni u prvom kvartalu 2024. godine.

U svrhu osmišljavanja programa obilaska Parka započete su aktivnosti na prikupljanju informacija i unaprijeđena saradnja sa TO Cetinje i TO Budva. Nastavak i realizacija aktivnosti predviđena je za 2024. godinu.

Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi

Unaprijeđena i razvijena turistička infrastruktura Parka je usklađena sa principima zaštite prirode i u funkciji je posjetilaca

Završena je administrativna procedura i idejno rješenje za glavni ulaz u Parku, što predstavlja prvi korak u realizaciji ove aktivnosti, a koji je definisan za 2023. godinu.

Izvršena je nabavka i postavljen je kontrolno-naplatnog punkta na lokaciji Kuk. Izvršena je nabavka metalnih stubića (10 kom), nabavka i montaža jednog smjerokaza, folije, kao i dizajn, izrada i montaža za četiri nove table na lokalitetima: Ivanova koritima, Bjeloši, Međuvršje i Krstac. Urađena je analiza stanja pješačkih staza „Kružna tura do Kuka“ i staza do Jezerskog vrha, radi utvrđivanja njenog stanja (prohodnost, markacija, mobilijar, informativne table itd.) i dat je plan njenog uređenja. U saradnji sa TO Cetinje i Planinarskim klubom „Soko“ razmotrena je mogućnost povezivanja i promoviranja staze od NP Lovćen do starog grada u Kotoru. Održani su sastanci sa predstavnicima TO Kotor i TO Budva i dogovoreno uređenje i promoviranje staze od Ivanovih korita, preko sela Majstori do manastira Stanjevići za 2024. godinu.

U saradnji sa Biciklističkim savezom Crne Gore izvršena je analiza stanja biciklističke staze „Ivanova korita – Dolovi – Vjetreni mlin – Babina glava – Treštencički vrh – Ivanova korita“, radi utvrđivanja stanja staze (prohodnost, markacija, mobilijar, informativne table i td.) i dat plan njenog uređenja. Za turu „Lovćenski prsten“, namijenjenu iskusnim vozačima urađen je GPS.

JPNPCG je apliciralo sa projektnim prijedlogom PA.CON II u okviru Interreg IPA CBC Hrvatska–Bosna i Hercegovina–Crna Gora. U svrhu toga urađeno je idejno rješenje sa predmjerom adaptacija Centra za posjetioce i adaptacija vidikovca Kraljevo počivalo. Realizacija aktivnosti adaptacije Centra za posjetioce, adaptacija vidikovca Kraljevo počivalo, razvoj sadržaja vezanih za turističku ponudu posmatranje ptica, uslovljena je odobrenjem projektnog prijedloga.

Angažovano je stručno lice za izradu Elaborata za postavljenje najavnih, glavnih i informativnih tabli ka/i u Parku, što predstavlja prvi korak u realizaciji ove aktivnosti.

Urađena je analiza i prijedlog lokacija koje bi se mogle prilagoditi osobama sa invaliditetom. U izvještajnom periodu, projektnim prijedlogom PA.CON II predviđeno je da se adaptacijom Centra za posjetioce obuhvati postavljanje rampe i ograde, naljepnice sa informativnim tekstom ispod postera na Brajevom pismu, zvučni materijal sa imenima i zvukovima životinja, 3D reljefa na dva vidikovca koji dodirom prikazuju šta se vidi sa te lokacije.

Unaprijeđena turistička ponuda koja je zasnovana na aktivnom odmoru

Krajem 2023. godine, avanturistički park Lovćen donirao je Parku nove elemente dječijeg igrališta. Zbog vremenskih uslova, odlučeno je da se elementi igrališta i nabavka neophodne opreme za montažu postave prije početka ljetnje turističke sezone 2024. godine.

Prirodnim materijalima obnovljena je staza za bosu hodanje i izvršena njena promocija, nakon čega je bilo zainteresovanih posjetilaca za ovu aktivnost. Staza je dužine 140 metara, obnovljena je sa različitim materijalima (kore drveta, mekana mahovina, šišarke, pijesak, kamenje itd.), koja pruža senzorne stimulacije i kontakt sa prirodom.

Iako je u prethodnom periodu urađen prijedlog uređenja staze za hodanje na krpljama, na sastanku sa predstavnicima TO Cetinje i planinarskim klubovima odlučeno je da se zbog nedostatka snježnog pokrivača u prethodne dvije godine ova aktivnost odloži, a u korist uređenja planinarskih staza.

Upravljanje posjetiocima

Analiza strukture, mišljenja potreba i očekivanja posjetilaca, sprovodila se kontinuirano u izvještajnom periodu, kroz popunjavanje dvojezičnih anketnih listića u Centru za posjetioce.

S obzirom da je broj ispitanika iznosio 25 procjena strukture, mišljenja i očekivanja posjetilaca nije dovoljno relevantna, te i nije prikazana kroz izvještaj o realizovanim programskim aktivnostima. Popunjavanje anketnih listića, koje imaju za cilj analizu uticaja posjetilaca na prirodne i kulturne vrijednosti, sprovodila se tokom godine od strane Službe fizičke zaštite, za područje Ivanovih korita. Međutim, zbog manjeg broja popunjenih anketnih listića u odnosu na prethodne godine, analiza o uticaju posjetilaca na prirodne i kulturne vrijednosti ne može se smatrati relevantnom te nije prikazana kroz izvještaj o realizovanim programskim aktivnostima.

Promovisani su vidikovci Kuk i Kraljevo počivalo u cilju rasterećenja najfrekventnijih lokaliteta, kao što su Ivanova korita i mauzoleja na Lovćenu. Putem društvenih mreža, objave ovog tipa dostigle su efekat vidljivosti sa preko 16.500 pregleda, a sadržaj je na desetine puta dijeljen i sačuvan kao preporuka za posjetu.

Započeta je promocija osam etičkih principa „Ne ostavljaj tragove – Leave No Trace“. Putem sajta i društvenih mreža, kao i štampanjem lifleta (ukupno 1000 komada) koji su distribuirani u NPCG, započeta je promocija osam etičkih principa „Ne ostavljaj tragove – Leave No Trace“, koncepta zaštite životne sredine i prirode koji se odnosi na aktivnosti i boravak u prirodi na način što će posjetioci ostaviti mjesta u jednakom ili boljem stanju nego što su ih zatekli. Liflet će tokom sezone 2024. godine biti dostupan posjetiocima na naplatnim punktovima ili Centrima za posjetioce. Liflet je koncipiran na način da posjetiocima ukaže na obavezu poštovanja životne sredine, izbjegavanja susreta sa divljim životinjama. Takođe posjetiocima je ukazano da ne ostavljaju otpada za sobom,

kampuju najmanje 60 metara od jezera i potoka, da je zabranjeno koristiti vatru u prirodi, budu pažljivi prema drugim posjetiocima i pažljivo koriste tehniku u prirodi. Liflet je urađen na crnogorskom i engleskom jeziku.

Slika 7: Promovisani etički principi kroz letak i objave na društvenim mrežama

Analize stanja i upotrebe svih vrsta staza u zoni Nacionalnog parka je započeta. Prikupljene su informacije o stazama koje su nezvanično lokalnog karaktera. Pristupilo se i prikupljanjem podataka za pokretanje inicijative za formiranjem registra u lokalnim samoupravama.

Strateška oblast 5: Međunarodna i lokalna saradnja i socio-ekonomski razvoj

Učešće na međunarodnim pozivima za otvorene grantove u funkciji realizacije projekata i razmjene znanja i dobrih praksi

U toku 2023. godine Služba za projekte i međunarodnu saradnju izradila je 6 aplikacija, koje su u skladu sa potrebama Javnog preduzeća za nacionalne parkove predložene za finansiranje kroz pozive koji su svojim konkursom obuhvatili nacionalni park Lovćen, a bili su raspisani u toku ove godine.

U saradnji sa **Fondom za zaštitu životne sredine Crne Gore** obezbijeđena je donacija za nabavku oprema za službe fizičke zaštite u svih pet nacionalnih parkova, i to za potrebe spašavanja i suzbijanja požara. Nakon poziva za dostavljanje prijedloga projekta od strane Eko Fonda Crne Gore, Služba za projekte i međunarodnu saradnju je napisala projekat i aplicirala za ova sredstva. Opšti cilj ovog projekta je zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje rada službi fizičke zaštite.

Međunarodna saradnja u oblasti implementacije i pisanja projekata ostvarena je i nakon ostvarenog kontakta sa predstavnicima Sveučilišta iz Zagreba iz Hrvatske koji su bili zainteresovani za saradnju na pisanju projekta za Horizon program. Služba za projekte i međunarodnu saradnju je dala puni doprinos toj aplikaciji kroz davanje informacija potrebnih za projekat u svojstvu krajnjeg korisnika i krajem 2023. godine JPNPCG je u svojstvu podugovarača je uključeno u projekat "**EcoDaLLi**" kojim koordiniše partner iz Njemačke "Steinbeis Europa Zentrum". Cilj projekta je pojednostavljenje struktura upravljanja slivom Dunava u smislu poboljšane ekološke obnove, zaštite i očuvanja sliva i poboljšanog upravljanja inovacijama.

Saradnja sa NVO sektorom u oblasti pisanja i apliciranja na zajedničkim projektima ostvarila se i sa Javno preduzeće za nacionalne parkove je kod donatora DIMFE (Donors' Initiative for Mediterranean

Freshwater Ecosystems) apliciralo sa projektom u sklopu kojeg je planirana izrada studije nosivosti i preporuka za upravljanje turistima u svih 5 nacionalnih parkova. Ovaj projekat nije prošao.

Kroz međunarodni poziv za dostavljanje predloga projekata, programa prekogranične saradnje, Interreg IPA CBC Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora JPNPCG je apliciralo projektom PA.CON II na kojem je vodeći partner je Opština Nijemci (HR), dok su partneri JPNPCG i Centar za zaštitu i proučavanje ptica (CG), i Grad Tuzla i Udruženje za razvoj NERDA (BiH).

Ovim projektom predviđena je adaptacija Centra za posjetioce (popravka krova, zidova, podova, vrata, prozora; krečenje; rampa za invalidna lica; adaptacija toaleta za invalidna lica; potrebna zamjena elektroinstalacija; postavljanje utičnica za punjenje električnih vozila sa spoljne strane. Centralno grijanje); Opremanje kancelarija opremom i namještajem; Opremanje i dopuna suvenirnice; Opremanje dvije pješačke staze, jedna do žičare I druga kružna staza vuka; Obnavljanje vidikovca Kraljevo počivalo; Nabavka električnih bicikala; Nabavka električnih vozila - golf kartova; Razvoj orintološkog sadržaja, nabavka opreme, istraživanje i edukacija; Promocija i marketing, postavljanje bilborda i izrada turističkih mapa.

Kroz potprojekat „**Vode Balkana**” **faza 3**” koji sprovodi NVO Parkovi Dinarida, Javno preduzeće je dobilo vrijednu donaciju u vidu sredstava protivpožarne opreme za tri nacionalna parka Prokletije, Lovćen i Biogradska gora. Projekat je podržan od globalne ekološke organizacije The Nature Conservancy (TNC).

Takođe, JPNPCG je dalo podršku organizaciji Parkovi Dinarida za realizaciju projekta „Aktivni mladi za očuvanu prirodu” kojom je ova organizacija aplicirala na konkurs ReLOaD 2, program koji sprovodi UNDP a finansira Evropska Unija. U tom smislu planirano je i potpisivanje Memoranduma o saradnji između Nacionalnog parka Lovćen, Prijestonice Cetinje, Nacionalnog parka Kozara, udruge Dinarike i Parkova Dinarida.

Predstavnici Službe za projekte i međunarodnu saradnju su tokom 2023. godine učestvovali na različitim obukama, konferencijama, info danima i drugim događajima u cilju jačanja profesionalnih znanja, ali i dobijanja informacija o različitim programima, konkursima stranih i domaćih donatora. Između ostalog, stručni saradnici za projekte prisustvovali su obuci „Javne nabavke u sklopu EU projekata”, organizovanoj od strane Privredne Komore Crne Gore, kao i prezentacijama Interreg programa Euro-MED i Europe na kojima su predstavljena osnovna pravila ovih programa kao i aplikacioni paketi.

SMART platforme koja se sastoji od softverskih alata dizajniranih za pomoć u upravljanju i zaštiti divljih životinja i prevenciji ilegalnih aktivnosti. SMART omogućava standardizaciju i olakšava prikupljanje, analizu i izvještavanje o podacima, čime olakšava proces donošenja ključnih odluka na osnovu informacija sa terena. Ovaj sistem podržava širok spektar aktivnosti u očuvanju prirode, uključujući zaštitu biodiverziteta, sprovođenje zakona, turizam, upravljanje posjetiocima, korišćenje prirodnih resursa, obavještajne podatke i procjene rizika. SMART pristup obuhvata najnoviju tehnologiju, izgradnju kapaciteta za očuvanje i osnaživanje globalne mreže korisnika SMART sistema za očuvanje, podržan dugoročnim savezom vodećih organizacija za očuvanje prirode, kako bi se osigurao opstanak biodiverziteta Zemlje za buduće generacije.

Unaprijeđena saradnja sa lokalnim preduzetnicima i proizvođačima

Služba za projekte i međunarodnu saradnju organizovala je sastanak sa predstavnicima nevladinih organizacija koje djeluju na teritoriji opštine Cetinje.

Na poziv JPNPCG, održan je sastanak na temu „Temelj za očuvane parkove, snažniji i brži razvoj NP Lovćen sa predstavnicima lokalnih nevladinih organizacija sa ovog područja. Sastanak je održan u Konferencijskoj sali hotela “Gradska kafana” , 08. septembra 2023. godine i predstavlja još jedan korak ka unapređenju saradnje Nacionalnog parka sa lokalnom zajednicom.

Učesnici skupa razmijenili su ideje i prijedloge o ključnim temama koje se tiču održivog razvoja ovog područja i pokazali entuzijazam i posvećenost ka unapređenju zajedničkih ciljeva. Takođe su razmijenili iskustva i o mogućnostima privlačenja sredstava iz različitih fondova i izvora kako bi se unaprijedile aktivnosti u cilju zaštite i promocije ovog zaštićenog područja.

Predstavnici JPNPCG i NP Lovćen su istakli da je saradnja sa lokalnom zajednicom ključna u očuvanju zaštićenih područja, te da se raduju budućim susretima i zajedničkom radu sa lokalnom zajednicom, nevladinim organizacijama i svim zaljubljenicima u prirodu.

Nakon održanih sastanaka sa predstavnicima lokalnih NVO koje djeluju na području nacionalnog parka Lovćen dogovoreno je da se kroz buduće pozive uključi lokalna zajednica u oblasti zelene ekonomije. Na sastanku su prisustvovali članovi organizacija lica sa invaliditetom sa kojima je uspostavljena saradnja i dogovoreno da u narednom periodu zajednički doprinesu poboljšanju uslova lica sa invaliditetom na teritoriji Parka.

Predata je Prijava za pokretanje postupka za registraciju žiga Direkciji za intelektualnu svojinu (tadašnje Ministarstvo ekonomskog razvoja). Odgovor se očekuje kako bi se nastalo sa procesom uspostavljanja sertifikata za lokalne proizvode.

Kontinuirano se sprovodi aktivnost kojom se daje podrška lokalnom stanovništvu (proizvođačima u izradi karakteristične suvenire i rukotvorine. Izvršena je nabavka 20 komada, sa kojima je dopunjena postojeća ponuda u suvenirnici Parka.

Uključivanje svih relevantnih zainteresovanih strana u rad Socio-ekonomskog foruma

U skladu sa WWF smjernicama i preporukama u prvoj polovini godine izvršena je detaljna analiza terena i prikupljeni su podaci o velikom broju lokalnih subjekata sa prostora NP Lovćen. Podaci su obrađeni i kreirana je baza podataka koja opisuje strukturu svih klastera pojedinačno.

Na osnovu nje ažurirana je značajno proširena lista učesnika foruma. Dobijena je značajno šira slika lokalnih subjekata u odnosu na prethodni period.

Održan je 1 sastanak Socio - ekonomskog foruma.

Strateška oblast 6: Unapređenje fizičke zaštite i infrastrukture

Poboljšan nivo fizičke zaštite prostora i unaprijeđeni postojeći i budući infrastrukturni segmenti

Uklonjeno je 12 polomljenih kanti za otpad. Izrađeno je 7 stolova, 14 klupa i 17 kanti za otpatke, koje su postavljene u užem prostoru naselja Ivanova korita.

Izvršeno je uređenje prostora koji je namijenjen posjetiocima za organizovanje piknika na Ivanovim koritima i redovno je uklanjan otpad koji je ostajao iza posjetilaca.

U toku izvještajnog perioda registrovano je pet lokacija na kojima se nelegalno odlaže otpad, pri čemu se prikupljeni podaci o: veličini deponije, vrsti otpadnog materijala i da li je pristupačno mjesto

za odvoz otpad. Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture je tokom 2023. godine uklonila spontanu deponiju koja se nalazila na 1 km od kontrolno-naplatnog punkta u mjestu Bjeloši. Izvršeno je uređenje i redovno održavanje planinarsko - pješačkih staza: edukativna staza Vuka, Njegoševa staza i staza prema Trešteniku, sa kojih je uklanjano polomljeno granje, drveće i potkresivano žbunje.

U toku 2023. godine rađen je monitoring flore na lokalitetu žičare Kotor – Lovćen koji se nalazi u zoni NP Lovćen. Posljednja dva stuba Žičare ulaze u III zonu zaštite Parka. Monitoringom je utvrđeno da se između ova dva stuba nalaze habitati 62A0 Istočno submediteranski suvi travnjaci i 4090 Endemične oromediteranske ježolike vrištine.

Učešće staništa u mozaiku 62A0 Istočno submediteranski suvi travnjaci (30%) (A) + 4090 Endemične oromediteranske ježolike vrištine (70%) (A). Na ovim stubnim mjestima evidentiran je mozak habitata 62A0 i 4090. Terenskim istraživanjima utvrđeno je da nije došlo do narušavanja habitat 62A0 i 4090. Posle izgradnje stubnih mjesta i dalje su stabilne populacije vrste *Astragalus angustifolius*. Vrste koje su takođe evidentirane su: *Paronyhia kapela*, *Genista sericea*, *Salvia officinalis* i *Eryngium amethystinum*.

Vanplanske aktivnosti

Distanciono praćenje požara u nacionalnim parkovima

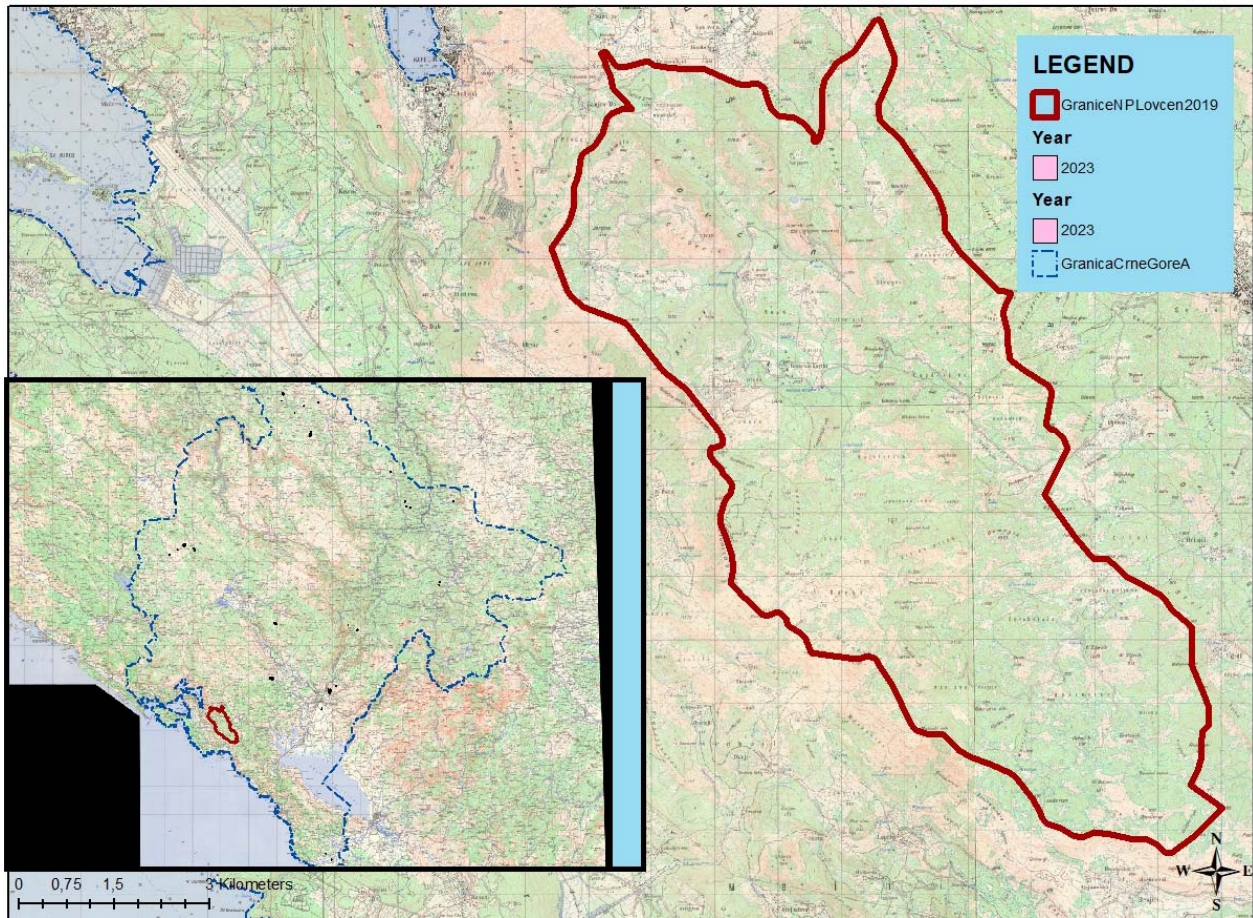
Distanciono praćenje požara i evidentiranje pojave požara na području nacionalnih parkova Crne Gore se sprovodi putem NASA aplikacije „FIRMS”. Službe JPNPCG su registrovane na pomenuti portal preko koga u roku od najviše 24 h se dobijaju podaci o pojavi požara na području nacionalnih parkova u Crnoj Gori.

Praćenjem pojave požara za područje NP Lovćen, tokom 2023. godine nije evidentiran nijedan požar, a što potvrđuje mapa u prilogu. Tokom 2023. godine evidentirano je 29 šumskih požara na području Crne Gore.

Kako nije evidentiran nijedan požar na području NP Lovćen, tako se nije vršila ni terenska provjera vjerodostojnosti pojave požara na području ovog Parka.

IZGORELA ŠUMA U NP LOVČEN I NA PODRUČJU CRNE GORE TOKOM 2023. godine (FIRMS)

Mapa 1: Nije evidentirana pojava požara na području NP Lovćen tokom 2023. godine

Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za razvoj održivog turizma

Tokom izvještajnog perioda u medijima su kontinuirano objavljeni tekstovi koji se tiču kulturno-istorijskog naslijeđa, legendi, kao i života lokalnih zajednica na ovom području. Pripremani su i objavljeni tekstovi u vezi sa turističkom ponudom, predlogom staza, tekstovi stranih putopisaca, kao i razgovori sa žiteljima katuna.

Slika 8: Promotivni tekstovi objavljeni na portalima o NP Lovćen

Učešće u kreiranju i osmišljavanju tematskih staza koje se odnose na etnografsko nasljeđe

Urađena je analiza stanja staze koji povezuje Kotor, Njeguše i Cetinje. Prepoznata staza je dio karavanskog puta, sa brojnim elementima kulturno-etnografskog nasljeđa, prirodnim vrijednostima i vidikovcima. Dat je predlog da se staza poveže sa stazom Međuvršje–Krstac i da se kroz navedenu pješačku turu poveže Nacionalni park sa Starim gradom u Kotoru.

Realizovane aktivnosti koje se nalaze u Planu upravljanja NP Lovćen 2021-2025. godinu, a koje nisu predviđene Programom upravljanja za 2023. godinu

Upućena je inicijativa prema pošti Crne Gore za štampanje prigodnih markica gdje su dati prijedlozi za sve nacionalne parkove Crne Gore, za kulturno-istorijsko i etnografsko nasljeđe (fotografije sa opisom i obrazloženjem) u cilju promocije Parkova kroz ovakav vid prikaza.

3.1. Ocjena stanja

Flora i vegetacija

Popis biljnih vrsta, s akcentom na nacionalno i/međunarodno značajne taksone, urađen je duž pristupnih puteva i na stubnim mjestima 400 kV dalekovoda, u dijelu II dionice od Bjeloša do Kruševice. Od ukupno 37 inventarisana biljna taksona, ustanovljeno je da 25 biljnih taksona ima jedan ili više nivoa nacionalne i/ili međunarodne zaštite.

Podaci su unijeti u Exel bazu, i ona trenutno sadrži 4909 tabelarnih redova što je ekvivalentno broju terenskih i literaturnih navoda.

Terenski podaci za programsku 2023. godinu govore da je po osnovu nivo zaštite evidentirano:

Endemi: 4 taksona (*Edraianthus tenuifolius*, *Viburnum maculatum*, *Tanacetum cinerarifolium*, *Fritilaria messanensis* subsp. *gracilis*).

Subendemi: 2 taksona (*Genista sericea*, *Armeria canescens* subsp. *dalmatica*).

Zakonom zaštićeni, SI. list RCG 76/06: 7 taksona (*Gladiolus palustris*, *Viburnum maculatum*, *Anacamptis pyramidalis*, *Gymnadenia conopsea*, *Platanthera bifolia*, *Cephalanthera damasonium*, *Neottia nidus-avis*).

Habitat direktiva (An. II i IV): 2 taksona (*Gladiolus palustris*, *Anacamptis pyramidalis*).

CITES: 5 taksona (*Anacamptis pyramidalis*, *Gymnadenia conopsea*, *Platanthera bifolia*, *Cephalanthera damasonium*, *Neottia nidus-avis*).

ICUN Crvena lista za Eu i Med: 21 takson, od kojih je 19 taksona sa LC nivoom ugroženosti, dok za 2 taksona je status DD (*Gladiolus palustris*, *Viburnum maculatum*).

IPA: 1 takson (*Gladiolus palustris*).

Sve popisane vrste imaju učestalo rasprostranjenje na širem području NP Lovćen, jer ulaze u sastav travnih i kamenjarskih habitata 62A0 - Istočno-submediteranske suve livade (*Scorzonera villosae*), 8210 - Hazmofovska vegetacija u pukotinama krečnjačkih stijena, koji se mozaično smjenjuju sa šumskim habitatima 91K0 - Ilirske šume *Fagus sylvatica*.

Nije zabilježeno prisustvo stranih invazivnih vrsta, ali jeste značajno širenje autohtonih vrsta: bujadi (*Pteridium aquilinum*) na zapuštenim travnim staništima i kiprovine (*Epilobium angustifolium*) na

opožarenim šumskim staništima. Javljaju se kao indikatori i pionirske vrste u obrastanju narušenih prirodnih staništa.

Tokom 2023. godine rađen je monitoring stanišnog tipa sa kodom *4090 - Endemične oromediteranske ježolike vrištine.

Na istraživanom području nisu evidentuirani pritisci koji bi na bilo koji način ugrozili ovaj tip staništa. Osim povremenog monitoringa nije potrebno primjenjivati mjere zaštite. Dalja istraživanja treba usmjeriti na kartiranje novih lokacija ovog stanišnog tipa na području NP Lovćen.

Jezero pod Jezerskim vrhom, sa habitatima 6450 i 7140, je pod pritiskom prirodnog zarastanja ubrzanog klimatskim promjenama, ali i pod pritiskom nelegalne kaptaže (prijavljena nadležnoj inspekciji). Zbog izraženog pritiska na ova staništa budući monitoring će biti usmjeren na dalju dinamiku promjena na ovom staništu.

Šume i šumski ekosistemi

Šumski ekosistemi na području NP Lovćen su prethodnom periodu bili pod velikim pritiscima od biotičkih i abiotičkih činilaca. Abiotički pritisak predstavlja najsnažniji pritisak i determinisan je na 63% površina pod šumom. Abiotički pritisak se najčešće ogleda kao namjerna i nenamjerna sječa šume, oštećivanje stabala i namjerno ili nenamjerno paljenje šume.

Biotički pritisak je najčešće definisan na lokalitetima gdje su prisutna oboljenja ili štetni insekti koji vrše određeni pritisak na pojedine vrste ili staništa. Biotički i abiotički pritisak imaju složenu uzajamnu vezu kroz djelovanje sa čitavim nizom faktora, a kategorizacija je napravljena prema nivou učinjene štete od određenog pritiska ili stresa.

Šume na području Bostura, Jezerskog vrha i Treštenika u odnosu na prethodni period su tokom ove godine listale u punom obimu. Procenat defolijacija u rasponu od 0-10 % je povećana u odnosu na prethodni period, a smanjen je procenat defolijacije u rasponima od 11-25 % i od 26-60 %. Posebno su se oporavile šume na padinama Trešteničkog vrha.

Tabela 4: Defolijacija kruna drveća

Raspon defolijacije (%)	Učešće (%)	Broj stabala
0 - 10	62.7	188
11 - 25	21	63
26 - 60	14.7	44
iznad 60 %	1.6	5

Šumski ekosistemi i šume bukve u istočnom dijelu parka zahvaćeni požarom iz 2017. godine su se gotovo potpuno oporavili. Na ovim lokacijama nije izvršeno pošumljavanje sa autohtonim sadnicama bukve jer ih nije bilo moguće proizvesti za ovu plansku godinu. Kulture crnog bora na području Ivanovih korita su i dalje potpuno suva stabla koja nisu uklonjena u ovoj planskoj godini. U narednoj planskoj godini se, kroz projektne aktivnosti, planira potpuno uklanjanje suvih stabala, pošumljavanje sa sadnicama bukve i revitalizacija u skladu sa rješenjima zasnovanim na prirodi.

Generalno šume i šumski ekosistemi na području NP Lovćen se nalaze u dobrom zdravstvenom stanju. Tendencija je da se prethodno osušene šume i šume koje su bila zahvaćene požarom oporavljaju. Poseban podatak je da se šume oko dalekovoda 400 kV obnavljaju i da je zakorovljavanje u povećanom intenzitetu, posebno na sjevernom dijelu trase, a gdje su područja zahvaćena požarom iz 2017. godine.

Beskičmenjaci

Fauna dnevnih leptira (*Rhopalocera*) prepoznata je kao veoma značajna za monitoring budući da su ovi organizmi veoma osjetljiviji na promjene ekoloških faktora, naročito onih koji su nastali antropogenim djelovanjima i klimatskim promjenama. Istraživanja faune dnevnih leptira na području Parka započeto je 2021. godine. Tokom istraživanja faune dnevnih leptira u planskoj 2021., 2022. i 2023. godini registrovano je 84 vrsta dnevnih leptira od ukupno 192 u Crnoj Gori (Franeta, 2018), što je 43,75%. Dobijena lista dnevnih vrsta leptira ne može se smatrati konačnom, te je neophodno nastaviti istraživanja i u narednom periodu. Za očekivati je da će nastavak istraživanja u narednom periodu pokazati prisustvo većeg broja vrsta u odnosu na trenutno stanje. Na osnovu dosadašnjih rezultata istraživanja, područje NP Lovćen je značajno za očuvanje biodiverziteta ove grupe insekata, naročito iz razloga što su registrovane zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste.

Evidentirani pritisci vezani za faunu beskičmenjaka:

- Zarastanje pašnjaka i livada, uslijed napuštanja katunskog načina stočarstva utiče na smanjenje populacije dnevnih leptira i drugih insekata;
- Gubitak i kaptiranje izvora i potoka, utiče na smanjenje populacije puževa, vilinih konjica, dvokrilaca, vodenih stjenica i tvrdokrilaca;
- Pojava i česti požari, takođe utiče na smanjenje populacije pojedinih vrsta insekata koji su vezani za šumske ekosisteme.

Fauna vodozemaca i gmizavaca

Do sada, Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore nije raspolagalo sa podacima istraživanja i monitoringa stanja vodozemaca i gmizavaca na području NP Lovćen. Upravo iz tih razloga je u Planu upravljanja predviđen monitoring kako bi se sagledalo pravo stanje batraho- i herpetofaune i predložile eventualne mjere zaštite.

Na istraživanom području duž trase 400kv dalekovoda Lastva – Čevo nijesu identifikovani značajniji faktori ugrožavanja po batraho- i herpetofaunu. Osim požara koji je bio prije par godina, koji je evidentiran na staništu oko izlaznih stubova iz Parka. Požari negativno utiču na populacije gmizavaca, posebno, ako se ima u vidu da je areal aktivnosti gmizavaca relativno mali, sposobnost migracije na velike udaljenosti je ograničena, kao i sposobnost kolonizacije novih staništa. Vrste batraho- i herpetofaune prisutne duž trase dalekovoda rasprostranjene su na cijelom području NP Lovćen i šire. Izgradnja dalekovoda i pristupnih puteva, nije dovela do ozbiljnijeg niti trajnog ugrožavanja batraho- i herpetofaune ovog područja. Uticaji izvođačkih radova na herpetofaunu su prije svega bili privremenog karaktera, odnosno tokom izgradnje dalekovoda i pristupnih puteva.

Na lokalitetu Jezero zabilježeno je prisustvo pumpe za odvod vode za potrebe farme u Njegušima, što predstavlja prijetnju za faunu vodozemaca, s obzirom da je njihov životni ciklus zavistan od vodene sredine. Prisustvo pumpe je dovelo do smanjenja vodostaja i isušivanja Jezera, što je dodatno izmijenilo stanište. S obzirom da je tek započeto istraživanje batraho- i herpetofaune, a važnost ove grupe organizama velika, potrebno je nastaviti monitoring.

Sve registrovane vrste na istraživanim područjima odlikuju se širom distribucijom u Evropi i Evro-Aziji i ne ubrajaju se u ugrožene taksone po IUCN kategorizaciji.

Dvije vrste gmizavaca (*Dalmatolacerta oxycephala*, *Podarcis melisellensis*) predstavljaju Balkanske endeme.

Od registrovanih vrsta, sve vrste, osim vrste *Bombina variegata* i *Vipera ammodytes*, su zaštićene prema Rješenju o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrta (Sl.list RCG br. 76/06).

Vrsta *Bombina variegata* se nalazi na dodatku II Bernske konvencije i dodacima II i IV Evropske direktive o staništima i vrstama.

Vipera ammodytes se nalazi na aneksu II Bernske konvencije i na Aneksu IV Natura 2000 mreže zaštićenih područja.

Za razliku od zemalja regiona i Evrope (gdje su sve tri vrste otrovnica zaštićene ili strogo zaštićene zakonom), Crna Gora nije zakonom zaštitila otrovnice, pa su one predmet trgovine i krijumčarenja. Tako da je neophodno spisak vrsta gmizavaca koji su zakonom zaštićeni što prije revidirati.

Fauna ptica

Kada je u pitanju ocjena stanja populacije ptica u NP Lovćen svakako nije jednostavno definisati u kakvom stanju su populacije određenih vrsta ptica najprije zbog ne kontinuiranog sprovođenja monitoringa na području Parka tokom prethodnih godina, kao i zbog nedostatka kadrovskih kapaciteta u organizaciji JPNPCG. Zatim, je potrebno uzeti u obzir niz parametra kao što je i sistemsko praćenje biodiverziteta i sublimiranje podataka o staništima i vrstama, odnosno dostupnost podataka kao i ograničenja uslijed finansijskih sredstava.

Generalno govoreći, na osnovu monitoringa tekuće godine, može se reći da su određene populacije koje su bile predmet praćenja na zadovoljavajućem nivou, uz opravdane razloge za određenu zadržku uzimajući u obzir sljedeće evidentirane pritiske koji su u vezi sa ekosistemima ovog Parka, a koji na neki način trpe pritisak i to:

Infrastrukturni objekat Žičara Kotor–Lovćen kojom se na neki način degradirao ekosistem južnih padina u kontaktnoj zoni Parka;

Prolazak DV 400 kV Lastva – Čevo kroz područje Parka (III zona Zaštite) koji je svakako imao uticaj na fragmentaciju staništa i ne zanemarujući efekat na eventualni mortalitet nekih vrsta;

Regionalni put Cetinje – Njeguši – Ivanova Korita utokom izgradnje a kasnije upotrebom dolazi svakako do degradacije određenih segmenata ekosistema i ukupno biodiverziteta:

- Evidentno degradirani trendovi u šumskim kompleksima-borove šume u kojima je dijagnosticiran fenomen potpuno suvih stabala, dok se za bukove autohtone šume može reći da se pojavljuje pozitivan trend u smislu obnavljanja na mjestima gdje su bili požari i sječa na lokalitetima gdje su izgrađivani pristupni putevi;
- Smanjenje endemskog agrobiodiverziteta koji je evidentan (negativan trend katunskog načina života) koji za posljedicu ima smanjenje vrsta (grabljivice) nekih vrsta koje su u direktnoj korelaciji sa njihovom ishranom;
- Određeni stepen urbanizacije pogotovo na mjestima koje se kategorišu kao zone za turističke djelatnosti npr. Ivanova korita;
- Očekivani pritisak od strane masovnosti turista koji će koristiti žičaru kao i buduća prateća infrastruktura na lokalitetu Kuk;
- Napuštanje tradicionalnih načina korišćenja zemljišta kakvi su ispaša i košenje što vodi gubitku biodiverziteta;
- Prisustvo krivolova u zoni Parka i kontaktnim zonama (naročito na jarebicu kamenjarku);
- Učestalost i mogućnost požara na području Parka.

Fauna sisara

Iako su uloženi značajni naponi u cilju istraživanja diverziteta faune slijepih miševa, spisak od 13 vrsta se ne može smatrati konačnim, te ova istraživanja treba nastaviti i u narednim godinama.

Registrovani objekti (jame i pećine) nijesu pod pritiskom i nijesu posjećene u mjeri koja bi izazivala zabrinutost za uznemiravanje faune.

Kad je u pitanju fauna krupnih sisara, postoji razmak u kontinuitetu istraživanja zbog nedostatka opreme kako bi se prikupili relevantni i upotrebljivi podaci. Potrebno je nabaviti neophodnu opremu u 2024. godini. Osim toga, Crna Gora je jedna od posljednjih država na Balkanu koja je potvrdila prisustvo afričke kuge svinja, te su preuzete mjere poput uklanjanja hranilišta iz parka kao i pojačana kontrola terena u skladu sa preporukama stručnog tijela za kontrolu i prevenciju ove bolesti.

Vode

U prethodnom periodu nije vršen monitoring od strane Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore na području NP Lovćen. Posljednjih nekoliko godina zapaženi su procesi koji ozbiljno narušavaju hidrološke prilike u Parku. U prethodnom periodu primjećen je povećan negativan uticaj od strane ugostiteljski objekata koji gravitiraju na području Parka, kao i od strane lokalnog stanovništva koji crpi vodu sa izvora Ivanovih korita i sa jezera ispod Jezerskog vrha. Prema informacijama dobijenih od strane Uprave za vode Crne Gore vodoizvorište Ivanova korita nije prepoznato kao vodoizvorište za javno vodosnabdjevanje, još uvijek nijesu utvrđene zone sanitarne zaštite kako bi se utvrdila izdašnost i koje su potrebe lokalnog stanovništva za vodom.

U narednom planskom periodu iniciraće se saradnja sa relevantnim institucijama, kako bi se dobilo početno stanje, kao i spriječile nelegalne aktivnosti na području Parka.

Materijalna kulturna baština

Kod većine kulturnih dobara, kao i evidentiranih objekata, kod kojih se prepoznaju kulturne vrijednosti, građenih u periodu od XV do kraja XIX vijeka, primjetna su brojna oštećenja uslijed različitih prirodnih i antropogenih faktora.

Ovo je slabije naseljena oblast, ali se još uvijek može naći starih u potpunosti autentično očuvanih kuća, koje su povremeno ili trajno napuštene. Posljednjih godina primjetna je neusklađenost objekata sa postojećim graditeljskim ambijentom. Promjene na objektima najčešće su vidljive u krovnom pokrivaču, uvećanju otvora i upotrebi industrijski dobijenih materijala koji se ugrađuju na starim objektima. U pitanju su moderne novo sazidane kuće-vikendice većih gabarita koje su u suprotnosti sa nasljeđenim modelom gradnje.

Najtipičniji objekti graditeljskog nasljeđa ovog prostora - gumna, ozidana su od fino obrađenog tesanog kamena i popločan kamenim pločama, uglavnom su zadržala prvobitni izgled, dok se nova ne grade. Svoltane bistijerne i uble - ozidani kružni bunari za vodu, kao tradicionalni način vodosnabdjevanja je ostao isti, jedino su im dodati novi betonski sliv ili zatvarači. Razgradnja parapetnih kamenih zidova i zamjena betonskim na lovcenskim serpentinama (kolski put Kotor–Krstac), kao i postavljanje velikog broja betonskih dalekovodnih stubova uz dionicu puta između Krsca i Žanjevog dola umanjili su graditeljske i ambijentalne vrijednosti ovog jedinstvenog objekta inženjerske arhitekture s kraja XIX vijeka.

U prošlom planskom periodu istraživanja iz oblasti kulturno-istorijskog nasljeđa bila su usmjerena na dokumentovanje gumana, otvorenih i svoltanih ublova i kaptiranih voda na području Njeguša. Evidentirani objekti uglavnom su očuvani u izvornom obliku. Kod nekih su potrebne intervencije na konsolidaciji manje ili više obrušenih zidnih partija. Izvjestan broj objekata posjeduje znatan stepen očuvanosti i integriteta, graditeljske, etnografske, istorijske, memorijalne, ambijentalne i druge kulturne vrijednosti i osobenosti.

U Službi za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, odlaskom u penziju stručnog saradnika za kulturno nasljeđe krajem 2022. godine, nijesu nastavljene aktivnosti vezane za materijalnu kulturnu baštinu, a koje su predviđene Planom upravljanja NP Lovćen 2021-2025. godine.

Nematerijalna kulturna baština

Prostor NP Lovćen je afirmisana turistička destinacija (prvenstveno zbog Mauzoleja na Jezerskom vrhu), ali i zbog istorijskih etnografskih i kulturnih vrijednosti koje baštini. Novi sadržaji izletničkoj ponudi koje donosi novosagrađena žičara Kotor–Lovćen i prateći sadržaji uz nju imaće svakako uticaj na okolinu zbog povećanog intenziteta saobraćaja tokom ljetnje turističke sezone i ostalih problema koji idu uz to. Ovo je područje gdje je stočarstvo vjekovima predstavljalo jednu od glavnih privrednih grana još od XIII vijeka, tako su i katuni kao sezonska staništa bila dominantna pojava u prošlosti. Decenijama unazad područje Lovćena gubi svoj privredni značaj i brojni katuni se postepeno napuštaju, da bi posljednji (Vući do) bio ugašen 1985. godine. Veoma izražen depopulacijski trend i promjena načina života onih koji su se tu zadržali rezultiralo je da u granicama parka ima malo stalnih stanovnika. To čine uglavnom starija populacija koja se bavi u malom obimu poljoprivredom (na skućenoj obradivoj površini) i držanjem stoke uglavnom da bi zadovoljili vlastite potrebe. Napuštanjem ovog prostora dolazi do neravnoteže tako da su i tradicionalni zanati gotovo zamrli. Ovo se direktno reflektuje i na usmenu tradiciju koja je vezana za toponomastiku.

Prezentacija i popularizacija vrijednosti etnografske baštine Parka sprovodiće se na način kojim će se obezbijediti njihova zaštita, očuvanje i unapređenje, kroz kontinuiranu institucionalnu saradnju iz oblasti kulturnog nasljeđa (MKM, NMCG, UZKD, CANU). S tim u vezi, nastaviće se stručno istraživanje iz domena nematerijalnog kulturnog nasljeđa, kao i aktivnosti na njihovoj valorizaciji, koje podrazumijevaju aktivan odnos prema baštini koja ne treba da bude statična, već živa, kroz kreiranje, osmišljavanje, edukativno-promotivnih prezentacija.

Edukacija i interpretacija

U Centru za posjetioce od 2016. godine, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacija i Ministarstvom rada i socijalnog staranja, sprovodi se edukativni program „Cetinje jedna priča“, namijenjen učenicima VII razreda osnovnih škola iz Crne Gore. U okviru ovog programa učenici posjećuju Centar za posjetioce na Ivanovim koritima gdje ih edukatori Parka upoznaju sa najznačajnijim prirodnim i kulturnim vrijednostima Lovćena. Takođe, organizuju se edukativne i tematske radionice za učenike osnovnih i srednjih škola i za učenike koje borave u dječijem odmaralištu Lovćen – Bečići. Saradnja sa školama se iz godine u godinu unaprijeđuje i potrebnoj je nastaviti istim intenzitetom. Imajući u vidu potrebu za proširenjem edukativnog sadržaja, u izvještajnom periodu započeta je priprema novih edukativnih tekstova o biodiverzitetu, koji će biti dio edukativnog kutka na veb stranici Preduzeća.

Mobilijar na tematskim i edukativnim stazama je u lošem stanju. U narednom periodu potrebna je analiza stanja i obnova tematskih i edukativnih staza. Edukativna dječija staza Vuka, koja se nalazi u neposrednoj blizini Centra za posjetioce je devastirana i potrebna je njena obnova, nabavka tabli, kutija i kviz tabli. Obnavljanjem ove staze, zajedno sa stazom za boso hodanje, pružiće se bogatiji sadržaj u sprovođenju edukativnih radionica na otvorenom. Centar za posjetioce je u lošem stanju, neophodno ga je adaptirati i renovirati, obnoviti folije i izvršiti nabavku opreme za održavanje prezentacija. U izvještajnom periodu aplicirano je sa projektnim prijedlogom, koji sadrži njegovu kompletnu adaptaciju. Čeka se odgovor od donatora.

U Parku još uvijek ne postoji interpretativni program obilaska Parka (baziran na prirodnim i kulturnim vrijednostima Parka) za različite ciljne grupe, koji bi sprovodili edukatori Parka, ali je u toku njegova izrada i osmišljavanje.

U saradnji sa lokalnom zajednicom u NP Lovćen i u kontakt zonama kroz informisanje, edukaciju, konsultacije promovisane su vrijednosti samog NP Lovćen. Tom prilikom ukazano je na probleme koji se tiču sljedećih oblasti: gazdovanje i upravljanje šumama, strane invazivne vrste; neriješeni imovinsko-pravni odnosi; promjena namjene zemljišta; upravljanje vodama; otpadne vode; sukcesije vegetacije; otpad; problematika protivpožarne zaštite; sakupljanje ljekovitih biljaka i pečuraka; opasnosti od požara, krivolova, neplanske i divlje gradnje, probijanju pristupnih puteva, vrijednostima kulture zaštićenog područja, njenom značaju ulozi, stepenima zaštite samog NP Lovćen. U narednom periodu potrebno je nastaviti i unaprijediti saradnju sa lokalnom zajednicom, a naročito sa korisnicima Parka u domenu održivog turizma i edukacije.

U prethodnom periodu, u saradnji sa lokalnom zajednicom, stavljena je pod zaštitu kod Uprave za zaštitu kulturnih dobara na Cetinju „Ubaš Svetog Petra-Cetinjskog“ koji se nalazi na lokalitetu Trešteničke lokve. Nakon toga je stavljeno pod prethodnu zaštitu planinarska staza: Majstori–Vratno–Paša ploča–Kolovijerske strane–Koložunsko ždrijelo (jedan krak vodi prema manastiru Stanjevići, drugi krak, Izvor, Pod stijenom–Ozov dolac–Izvor, Dobra voda–Koložunj). Staza ima istorijsko-edukativni i turistički značaj.

Promocija

Promocija NP Lovćen sprovodila se uspješno u skladu sa programskim aktivnostima JPNPCG, samostalno i u saradnji sa najznačajnijim institucijama i organizacijama i NVO sektorom. Dobrom saradnjom sa medijima, organizovanjem i učestvovanjem na različitim vrstama događaja uključujući međunarodne turističke sajmove, osmišljavanjem edukativnih radionica u Centru za posjetioce u cilju promocije vrijednosti zaštićenog područja kod školske populacije, promotivnim tekstovima i fotografijama za elektronske portale i društvene mreže, uspješno su promovisane najznačajnije aktivnosti, turistička ponuda i vrijednosti ovog zaštićenog područja. Značajni ekološki datumi i događaji organizovani kako samostalno tako i u saradnji sa drugim subjektima, prezentovani su putem veb-sajta JPNPCG, kao i na društvenim mrežama, Facebook, Instagram i You tube kanalu. Promotivni tekstovi, fotografije i kratki video spotovi objavljuvani u cilju popularizacije turističke ponude, kao i manje posjećenih lokacija primijećeni su i naišli su na dobru reakciju posjetilaca. Takođe, pripremani su i objavljuvani tekstovi upozorenja i apela o pažljivom korišćenju planinarskih staza i neophodnosti očuvanja prirode od nezakonito odloženog otpada i pojava požara. Zahvaljujući dobroj promociji NP, povećan je broj pratilaca, kao i vidljivost i posjete profila JPNPCG na društvenim mrežama. Od maja 2023. do kraja godine broj pratilaca na društvenim mrežama je porastao za oko 5.000.

U narednom periodu nastaviće se sprovođenje aktivnosti marketinga i promocije na društvenim mrežama, a uz obavezno praćenje i analizu ciljnih grupa i interesovanja posjetilaca. Potrebno je uspostaviti nove saradnje sa relevantnim subjektima, sa posebnim osvrtom na društvene mreže, za koje su neophodna novčana ulaganja. U svrhu kvalitetnije promocije neophodno je unaprijediti postojeću opremu i uređaje (kamere, mobilni telefoni...), kako bi se ispunila očekivanja korisnika društvenih mreža i privukli nove posjetioce.

Takođe, nastavkom saradnje sa institucijama i organizacijama, a uključujući novu ponudu žičare Kotor–Lovćen, unapređivanjem propagandnog i promotivnog materijala u okviru marketinga

Preduzeća, redizajnom sajta, dodatno će se unaprijediti vidljivost ukupnih vrijednosti ovog zaštićenog područja.

Turistička infrastruktura

Centar za posjetioce koji se nalazi u Upravnoj zgradi NP Lovćen na Ivanovim koritima, smješten je na dvije etaže, prostorno je malog kapaciteta i kao takav ne zadovoljava potrebe prijema posjetilaca i bolju organizaciju postavke prirodnih i kulturnih eksponata. Upravna zgrada NP Lovćen na Ivanovim koritima u kojoj je smješten i Centar zahtjeva adaptaciju. Tokom 2023. godine izrađeno je idejno rješenje adaptacije ovog objekta.

JPNPCG je 2023. godine apliciralo projektom PA.CON II na Interreg IPA CBC Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora. Ovim projektom predviđena je izgradnja novog Centra za posjetioce, adaptacija Centra za posjetioce (prema idejnom rješenju) i nova izložbena postavka, adaptacija vidikovca Kraljevo počivalo, postavljanje „fotočeke“ za posmatranje ptica, uređenje dvije pješačke staze (remarkacija i postavljanje informativnih tabli) i nabavka električnih bicikala i električnih vozila sa odgovarajućim punionicama.

Odmorišni mobilijar u Parku se redovno održava i obnavlja po potrebi i prioritetima. Potrebno je definisati nove lokacije za postavku odmorišnog mobilijara.

Sistem pješačkih staza je neophodno redovno održavati i po potrebi obnavljati markaciju, smjerokaze i informativne table. U izvještajnom periodu izvršena je nabavka i zamjena folija na predviđenim mjestima i to u blizini Centra za posjetioce i kod kontrolno-naplatnog punkta, a u narednoj 2024. godini, nastaviće se sa zamjenom folija i obnovom tabli na tri pješačko/planinarskim stazama i u neposrednoj blizini Centra za posjetioce i na dječijoj stazi Vuka, koje su u jako lošem stanju i prepoznate su kao prioritet.

Takođe, potrebno je razmotriti pokretanje Inicijative za registar lokalnih staza za dvije/tri odabrane staze, u skladu sa programskom aktivnošću. JPNPCG je pokrenulo inicijativu za unaprijeđenje saradnje sa planinarskim klubovima domaćinima i iskazalo interesovanje i potrebu za održavanjem obuke za markirante za dva zaposlena radnika iz Službe zaštite. Ovakva inicijativa imala bi za cilj održavanje lokalnih staza u zoni Parka, a koje bi se definisale programima upravljanja, uz prethodnu konsultaciju sa predstavnicima PSCG i lokalnih klubova. Na taj način bi se, uz zajedničku saradnju, definisala i ingerencija održavanja staza u zoni Parka, a olakšao način održavanja staza i vertikalne signalizacije unutra Parka.

U samom Parku ne postoje organizovane i obilježene biciklističke staze, već se dijelom koriste kolske i pješačke planinske staze. S tim u vezi, a radi unapređivanja ove turističke ponude, neophodno je u saradnji sa biciklističkim savezom razmotriti mogućnost formiranja biciklističke staze Ivanova korita – Babina glava – Kraljevo počivalo – Vjetreni mlin – Dolovi – Ivanova korita. Glavne atrakcije u Parku nijesu dostupne osobama sa invaliditetom, te se će se adaptacijom Centra za posjetioce planirati postavljanje rampi za pristup osoba sa invaliditetom.

Na putnim pravcima ka Parku i na ulazima u Park ne postoje najavne, glavne i ulazne table, koje bi upućivale posjetioce na Park. Do sada je urađen Elaborat o načinu, vrsti i lokacijama na kojima će se postavljati.

U saradnji sa Prijestonicom Cetinje obezbijeđeni su solarni paneli za lokalnu zajednicu podlovcenskog sela Majstori čime je dat doprinos očuvanju ovog sela i katuna na padinama Lovćena. U narednom periodu potrebno je nastaviti saradnju sa Prijestonicom Cetinje.

Takođe, dat je prijedlog, da se radi boljeg i većeg stepena zaštite NP Lovćen, informacionim sistemom povežu NP Lovćen – Narodni Muzej Crne Gore – Vojska Crne Gore – Radio difuzni centar. Navedeni korisnici imaju kompletan uvid nad dobrim dijelom NP Lovćen i mogu biti uzbunjivači u slučaju: požara, krivolova, nelegalne sječe šuma ili divlje gradnje čime bi se na efikasan način povećao stepen zaštite samog NP Lovćen.

Turistička ponuda

Turistička ponuda Parka bazira se na aktivnom odmoru u prirodi i u skladu je sa principima održivog turizma.

U cilju obogaćivanje turističke ponude Parka u narednom planskom periodu planira se formiranje novog turističkog proizvoda „posmatranje ptica“. JPNPCG je 2023. godine, apliciralo projektom PA.CON II na Interreg IPA CBC Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora. Projektom je predviđeno, između ostalog, postavljanje „fotočke“ za posmatranje ptica, a u svrhu poboljšanja turističke ponude obilaska Parka predviđena je i nabavka električnih bicikala i električnih vozila sa odgovarajućim punionicama. Istim projektom je predviđena i instalacija nove izložbene postavke u Centru za posjetioce na Ivanovim koritima.

Na Ivanovim koritima nalazi se 5 četvorokrevetnih bungalova namijenjenih za višednevni smještaj posjetilaca tokom cijele godine. Uslijed nepovoljnih vremenskih uslova bungalovi su znatno oštećeni, a u izvještajnom periodu nije izvršena njihova adaptacija. Adaptacijom bungalova upotpunila bi se turistička ponuda Parka, što bi doprinijelo povećavanju prihoda Preduzeća.

Održavanjem i uređenjem staza, sa predstojećom pripremom programa obilaska Parka i interpretativnim programom, unaprijediće se turistička ponuda Parka.

Upravljanje posjetiocima

Kontrola i naplata ulaznica se vršila na kontrolno-naplatnim punktovima, od strane nadzornika na utvrđenim lokacijama.

U Parku dominira izletnički turizam, koji je uglavnom organizovan u vidu jednodnevnih tura, posredstvom turističkih agencija i turoperatora, čineći grupne i individualne posjete, kao i organizovane đačke posjete.

Najveći broj posjetioca registrovan je na vidikovcima, pješačkim i planinarskim stazama, a posebno na lokalitetu Ivanova korita. Najveća posjećenost bilježi se u ljetnjim mjesecima, tokom jula i avgusta. Sve veći broj posjetilaca Parka nameće potrebu za izradom Studije kapaciteta nosivosti za najposjećenije lokalitete. U izvještajnom periodu, promotivnim aktivnostima raznih lokaliteta u Parku, počelo je da se utiče na rasterećenje lokacija koje su prepoznate kao najposjećenije. JPNPCG projektom je apliciralo za donatorska sredstva DIMFE, međutim projektni prijedlog je odbijen i u narednom periodu je potrebno posvetiti dodatnu pažnju za upravljanje posjetiocima. Tokom sezone vršilo se anketiranje posjetilaca čiji rezultati pokazuju strukturu, mišljenje, potrebe i očekivanja posjetilaca. Međutim, analizom podataka konstatovan je manji broj ispitanika nego prethodnih godina. U narednom periodu potrebno je obuhvatiti anketiranje većeg broj posjetilaca, čijom obradom podataka bi se stekla jasnija slika o strukturi posjetilaca.

Saradnja sa nacionalnim institucijama i organizacijama

Saradnja sa Vladom Crne Gore s jedne i Zelenim klimatskim fondom (Green Climate Fund – GCF) s druge strane, dovela je do početka implementacije projekta „**Jačanje kapaciteta Crne Gore u**

oblasti integrisanja rizika od klimatskih promjena". Održane su tri online radionice u okviru pripreme Nacionalnog plana prilagođavanja klimatskim promjenama. Javno preduzeće za nacionalne parkove kroz zakonske mehanizme i na osnovu strateško-planskih dokumenata ostvaruje saradnju sa brojnim organizacijama na nacionalnom nivou. S tim u vezi JPNPCG je tokom 2023. godine u sferi zaštite prirode i biodiverziteta imalo kontinuiranu saradnju sa Agencijom za zaštitu životne sredine. Od tada nadležnog Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma dobilo je saglasnost na Plan upravljanja za NP Lovćen i godišnji Program upravljanja, kao i na Izvještaj o radu JPNPCG za prethodnu godinu.

Tokom 2023. godine JPNPCG je ostvarilo saradnju i sa drugim ministarstvima, a prije svega sa Ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvom ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvom prosvjete, Ministarstvom za kapitalne investicije.

JPNPCG je tokom 2023. godine je ostvario saradnju sa Monstatom u cilju razmjene statističkih podataka i njihove dalje evaluacije.

Takođe, JPNPCG implementira različite oblike saradnje sa brojnim naučnim institucijama u zemlji i inostranstvu. Sa nekim od njih ima potpisane Memorandume o saradnji koji bliže uređuju i targetiraju pojedine oblasti na kojima ta saradnja počiva. U cilju pripreme i realizacije turističke sezone u NP Lovćen ostvarena je konkretna i vrlo intenzivna saradnja sa NTO Crne Gore, TO Prijestonice Cetinje, TO Kotor i TO Budva. Ta saradnja je vezana za zajedničku promociju destinacije Parka na turističkim sajmovima u regionu i inostranstvu.

JPNPCG je nakon otvaranja žičare Kotor–Lovćen ostvarilo saradnju sa „KOTOR CABLE CAR”.

Nacionalni parkovi su i tokom 2023. godine imali intenzivnu saradnju sa brojnim NVO organizacijama iz oblasti zaštite biodiverziteta i zaštite prostora.

Predstavnici JPNPCG uzeli su učešće i na radionici „Dijalog zainteresovanih strana povodom istupanja Crne Gore na samitu Ujedinjenih nacija posvećenom Ciljevima održivog razvoja", a koju je organizovala Kancelarija za održivi razvoj /Generalni sekretarijat Vlade u saradnji sa sistemom UN - a u Crnoj Gori, u okviru Platforme Nacionalnog savjeta za održivi razvoj: „Dijalozi za razvoj" koja je razvijena uz podršku NAP projekta finansiranog od strane Zelenog klimatskog fonda (ZKF).

Saradnja sa međunarodnim organizacijama i institucijama

Služba za projekte i međunarodnu saradnju je tokom 2023. godine unaprijedila svoje kapacitete zaposlenjem još jednog lica sa iskustvom u pripremi i implementaciji projekata kao i prisustvom svojih predstavnika različitim obukama, konferencijama, info danima organizovanih od strane domaćih i inostranih institucija. Na taj način je i prošireno polje istraživanja donatora i konkurisanja predlozima projekata što je rezultiralo značajnim brojem pripremljenih i poslatih aplikacija. U tom smislu, a u skladu sa prioritetima poziva za projekte određenih od strane donatora, vođeno je računa i o potrebama svih parkova. Tako su u saradnji sa različitim domaćim i stranim partnerima pripremljene aplikacije za prekogranične programe bilateralne saradnje sa Bosnom i Hercegovinom, Albanijom i Kosovom, ali i za trilateralne i multilateralne programe poput Interreg Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora, Interreg Adrion, Interreg Danube Region, Horizon Program.

Takođe, aplicirano je i na konkurse drugih donatora poput ambasada Eko Fonda, Parkova Dinarida, DIMFE.

U cilju proširenja vidljivosti Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore na međunarodnoj sceni i izgradnji mreže saradnje sa internacionalnim organizacijama uspostavljena je komunikacija sa

Global Conservation i The thin Green Line, a sprovede se i uclanjenje u Evropsku i Internacionalnu organizaciju rendžera.

U cilju proširenja partnerstava i mogućnosti apliciranja na fondove izvan programa projekata koje finansira Evropska Unija, izvršeno je opsežno web istraživanje, i kao rezultat toga zabilježeni su datumi poziva (npr. European Nature Trust, Rewilding Europe, DEFRA Darwin initiative, Global Biodiversity Framework Fund itd.), kao i budući pravci saradnje kroz Warner college of natural resources, Conservation International – Europe, ali i edukacije – OECD Blended Finances, VERRA VCS Program.

JPNPCG je uzelo učešće i na prvom Samitu za zaštićena područja Evrope i Evroazije koji je organizovan od 7-9. novembra u Gruziji, kao i na Sastanku IUCN zajednice za Evropu, Sjevernu i Centralnu Aziju koja je organizovana od 16-18. oktobra u Jerevanu.

Saradnja sa lokalnim institucijama i organizacijama

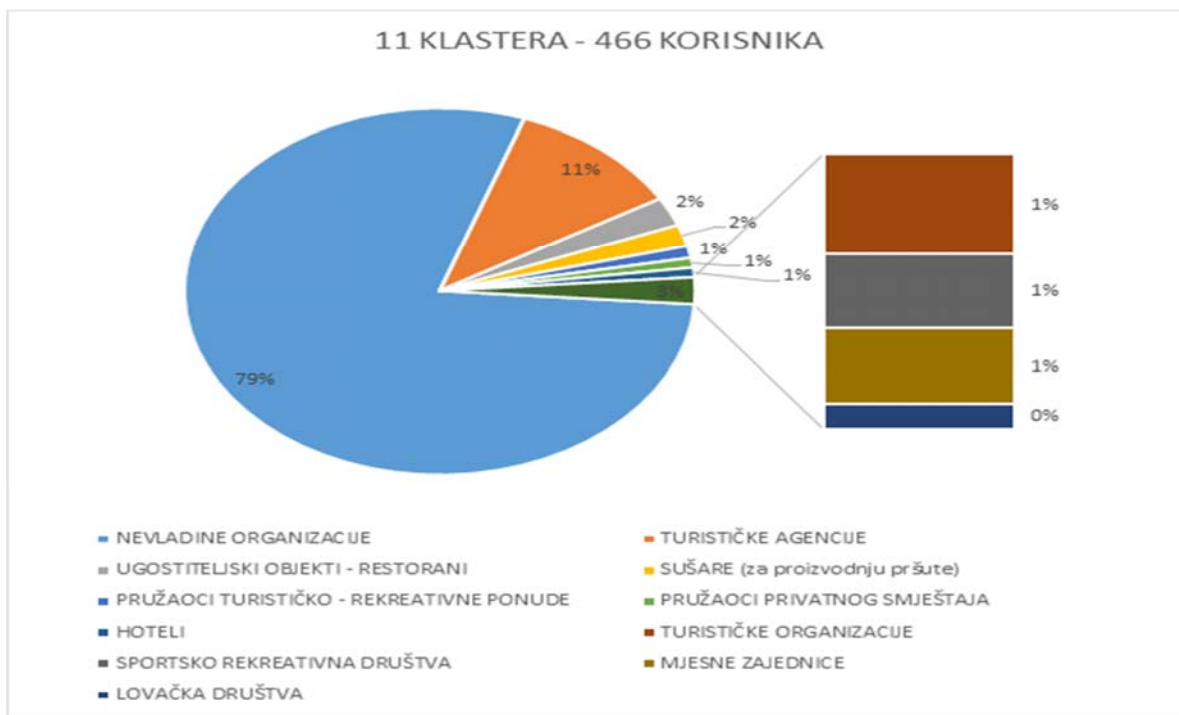
Kao rezultat saradnje sa Fondom za zaštitu životne sredine Crne Gore (Eko-fond), dobijena je donacija Eko fonda za nabavku opreme za službe fizičke zaštite u svih pet nacionalnih parkova, a za potrebe spašavanja i požara u ukupnom iznosu od 153 000 €.

Služba za projekte i međunarodnu saradnju je održala sastanak sa predstavnicima NVO sektora koji djeluju na teritoriji Prijestonice Cetinje kao i NP "Lovćen". U NP Lovćen je održan sastanak sa tim činocima pod nazivom „Saradnja Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore, NVO i drugih aktivnih činoca lokalne zajednice, temelj za očuvane parkove, snažniji i brži razvoj Nacionalnog parka Lovćen a u krajnjem cilju i cjelokupne lokalne zajednice opština koje gravitiraju parku“. Sastanak je protekao vrlo uspješno što je rezultiralo da su se prisutni predstavnici organizacija složili u zaključku da su ovakvi sastanci korisni i da se u narednom periodu kroz kontinuiranu saradnju JPNPCG i ovih organizaciju planiraju i realizuju konkretne projektne ideje. Tokom 2023. godine JPNP CG je organizovalo tematske sastanke sa predstavnicima lokalne turističke privrede Prijestonice Cetinje i drugih relevantnih subjekata sa prostora Parka, a sa ciljem adekvatne realizacije turističke sezone.

Socio-ekonomski forumi

Služba za zaštitu prirode, kulturne baštine i održivi razvoj zajedno sa stručnim saradnicima za rad sa lokalnim zajednicama u NP Lovćen je u prva dva kvartala prikupila podatke, na bazi kojih smo evidentirali različit broj klastera (geografske koncentracije povezanih djelatnosti, pružalaca usluga itd. i sa njima umreženim ustanovama koje se međusobno nadmeću ali i saraduju) i njihovih korisnika koji koriste resurse ovog parka. U NP Lovćen identifikovano je ukupno 11 klastera i 466 korisnika. Najbrojniji klasteri su NVO – 369, turističke agencije – 52, ugostiteljski objekti – 12, sušare (za proizvodnju pršute) – 9 drugi relevantni subjekti na lokalnom nivou. Baza podataka i inputi sa sastanka predstavljaju odličnu platformu za dalje djelovanje i integrisanje lokalnih zajednica u rad NP Lovćena, po najvišim međunarodnim standardima koji važe u zaštićenim područjima zemalja EU. Prikupljanje podataka i organizovanje sastanaka dovelo je da kroz zajedničku saradnju definišemo neke od aktivnosti koje imaju za cilj unapređenje kvaliteta života lokalnih zajednica koje gravitiraju na području NP Lovćen kao i sagledavanje održivih rješenja za razvoj lokalne turističke privrede. Na osnovu prikupljenih podataka i kreirane baze stejkholdera u novembru mjesecu je organizovan sastanak Socio - ekonomskog savjeta za NP Lovćen na temu: **Analiza rezultata tekuće turističke sezone u NP Lovćen – izazovi, pritisci i prijetnje**. Istom je prisustvovao veliki broj predstavnika

lokalnih struktura (Prijestonice Cetinje, TO Cetinje, TO Kotor, turističkih agencija sa Cetinja i crnogorskog primorja, turističke privrede, NVO Sektora i dr.) Na sjednici su razmijenjena mišljenja o različitim aspektima rada NP Lovćen sa posebnim fokusom na rezultate tekuće turističke sezone i na zaštitu biodiverziteta i održivog razvoja parka.

Grafikon 4: Broj klastera i korisnika prostora Parka

Fizička zaštita Parka

Zaštitna funkcija se zasniva na stručnim i naučnim osnovama i saznanjima o stanju i ugroženosti određenog prostora i prirodnih dobara, što je preduslov za dobro gazdovanje i upravljanje. S obzirom na karakter ovog Parka, fizička i stručna zaštita imaju poseban značaj koji mora da bude kontinuiran i sinhronizovan proces kojim se obezbjeđuje zaštita svih ekosistema, odnosno cjelovitog prostora. Posao fizičke zaštite neposredno realizuje deset (10) nadzornika i šef Službe zaštite. Uzimajući u obzir da je jedan nadzornik angažovan isključivo na poslovima zaštite šumskih ekosistema, te da se fizička zaštita Parka sprovodi 24h neprekidno po smjenama, to se ukazala neophodnost angažovanja još dva (2) nadzornika.

Služba fizičke zaštite glavne aktivnosti usmjerava na sprječavanju protivpravnog korišćenja prirodnih dobara Nacionalnog parka (sječa šume, nedozvoljena gradnja, nezakonitog lova i dr.) na poslovima prihrane divljači tokom zimskih mjeseci, na raščišćavanju staza i pristupnih puteva.

Kako je 60% teritorije Parka u privatnom vlasništvu, kao jednu od otežavajućih okolnosti u radu nadzornika na terenu izdvajaju se različita nezadovoljstva mještana koja se prevashodno odnose na načine korišćenja njihove imovine. Neophodno je raditi na unapređivanju saradnje sa lokalnim stanovništvom u cilju preduzimanja zajedničkih aktivnosti koji imaju za cilj zaštitu područja Parka.

Tokom 2023. godine u saradnji sa EKO Fondom obezbijedena su sredstva za nabavku uniformi. U svrhu bolje komunikacije i koordinacije između zaposlenih u Službi zaštite na terenu, kao i sa Službom zaštite i spašavanja, MUP-om i Hitnom pomoći važna je nabavka digitalnog radio sistema

TETRA. Neophodno je izvršiti nabavku profesionalne prve pomoći, kako bi nadzornici na terenu odmah mogli ukazati pomoć povrijeđenim licima. S tim u vezi, neophodno je izvršiti i obuku nadzornika za ukazivanje prve pomoći.

Potrebno je produžiti rješenje o organizovanju rada unutrašnje službe zaštite od starane Uprave policije, na osnovu člana 196. stav 1. Zakona o opštem upravnom postupku.

U cilju unapređenja fizičke zaštite i bolje kontrole prostora Parka neophodno je izvršiti nabavku terenskog vozila.

Obezbijediti GPS uređaje za rad na terenu.

U narednom periodu neophodno je postaviti video nadzor na kontrolno - naplatnim punktovima Bjeloši i Krstac, radi bolje kontrole prostora Parka, sprječavanje nelegalne sječe i odvoza posječenog drveta, kao i nelegalnog ulaska posjetilaca.

Održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture

Antropogeni pritisci na području Parka uglavnom su izraženi kroz nesavjesno odlaganje otpada, koji predstavlja veliki pritisak na životnu sredinu. Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore prepoznaje važnost održivog upravljanja otpadom, naročito zbog vidljivih uticaja otpada po zdravlje i životnu sredinu. U narednom periodu nastaviće se sa preduzimanjem mjera i aktivnosti koje sprovodi Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture i Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj. Ove aktivnosti biće usmjerene na lokalitetima koji su najposjećeniji od strane posjetilaca Kuk i Ivanova korita.

4. POSJETE U NP LOVČEN

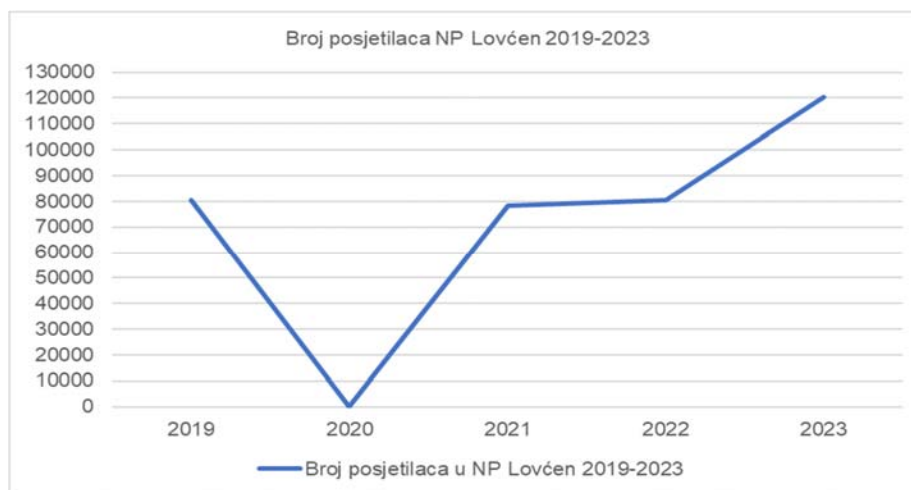
U NP Lovćen dominantan je izletnički turizam, organizovan u vidu jednodnevnih tura, organizovane posjete turista posredstvom turističkih agencija i turoperatora, organizovane đačke posjete i individualne. Najveću posjećenost Park bilježi u ljetnjim mjesecima, tokom jula i avgusta, a kada je riječ o domicilnom stanovništvu najveću posjećenost bilježi i maj mjesec.

Tokom prethodnih godina vršilo se anketiranje posjetilaca, čiji rezultati pokazuju strukturu, mišljenje, potrebe i očekivanja posjetilaca. Na osnovu sprovedenih anketa najveći broj posjetilaca Nacionalnog parka Lovćen prethodnih godina bio je iz Njemačke. Posjetoci su za Park saznali većinom preko interneta i društvenih mreža dok su se ostali informisali preko medija i turističkih agencija. Većina njih je ovaj Park posjetilo prvi put, dok su ostali bili više puta. U velikom procentu posjetoci su planirali posjetu ostalih nacionalnih parkova Crne Gore. Što se tiče ovog Parka većinom su u pitanju jednodnevni izleti, dok su ostali planirali noćenje. Ljubaznost osoblja je ocijenjena najvećom ocjenom. Kada je u pitanju razlog posjete ovom Parku struktura odgovora je takva da je uživanje u prirodi glavni motiv posjete, zatim odmor i opuštanje i rekreacija. Na pitanje o omiljenim aktivnostima u Parku većina je odgovorila da je to šetnja i planinarenje.

Na osnovu broja prodatih ulaznica utvrđen je ukupan broj posjetilaca Nacionalnog parka Lovćen. U narednoj tabeli dat je prikaz broja posjetilaca u Parku u posljednjih pet godina.

Tabela 5: Broj posjetilaca u periodu od 2019. do 2023. godine u NP Lovćen

Godina	2019	2020	2021	2022	2023
Broj posjetilaca	80.560	5.380	78.382	80.481	120.493

Grafikon 5: Broj posjetilaca u NP Lovćen za period 2019 -2023. godina

Analiza podataka pokazuje da je broj posjetilaca u odnosu na prethodnu 2022. godinu veći za 49,71%.

5. PROJEKTI

Služba za projekte i međunarodnu saradnju je u saradnji sa ostalim službama preduzeća, a u skladu sa pozivima, kroz partnerske saradnje sa međunarodnim i domaćim organizacijama aplicirala, učestvovala i dala podršku ukupno na 22 projektne ideje. Kroz projekte kojima je aplicirano za donatorska sredstva obuhvaćene su oblasti: jačanje kapaciteta službe fizičke zaštite, zaštita prirode, izgradnje turističke infrastrukture, saradnja sa lokalnom zajednicom, izrada strateške dokumentacije i druge aktivnosti koje su u skladu sa planovima i programima upravljanja Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore. Za Nacionalni park Lovćen aplicirano je ili se kroz saradnju priprema i učestvuje na 8 projektnih ideja, od čega su dvije u fazi procesa odobrenja za finansijska sredstva od donatora, pet projekata je odobreno, jedna aplikacija nije odobrena.

Grafikon 6: Prikaz projekata po fazama za nacionalni park Lovćen u 2023. godini.

U nastavku je dat kratak pregled i informacije vezane za projekte koji su realizovani, realizuju se ili kojim se apliciralo za donatorska sredstva:

PA. CON II

Vrijednost projekta iznosi: 320 693.96 €.

Status: Aplikacija je podnesena i trenutno se nalazi u procesu odlučivanja.

Kroz međunarodni poziv za dostavljanje predloga projekata, programa prekogranične saradnje, Interreg IPA CBC Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora JPNPCG je apliciralo projektom PA.CON II na kojem je vodeći partner je Opština Nijemci (HR), dok su partneri JPNPCG i Centar za zaštitu i proučavanje ptica (CG), i Grad Tuzla i Udruženje za razvoj NERDA (BiH). Ovim projektom predviđena je adaptacija Centra za posjetioce (popravka krova, zidova, podova, vrata, prozora; krečenje; rampa za invalidna lica; adaptacija toaleta za invalidna lica; potrebna zamjena elektroinstalacija; postavljanje utičnica za punjenje električnih vozila sa spoljne strane. Centralno grijanje); Opremanje kancelarija opremom i namještajem; Opremanje i dopuna suvenirnice; Opremanje dvije pješačke staze, jedna do žičare I druga kružna staza vuka; Obnavljanje vidikovca Kraljevo počivalo; Nabavka električnih bicikala; Nabavka električnih vozila - golf kartova; Razvoj orintološkog sadržaja, nabavka opreme, istraživanje i edukacija; Promocija i marketing, postavljanje bilborda i izrada turističkih mapa. Vrijednost sredstava koja su planirana za realizaciju projektnih aktivnosti JPNPCG iznosi 320 693.96 €.

EcoDaLLi „ECOsysteM-based governance with DANube lighthouse Living Lab fo sustainable Innovation processes“

Vrijednost ovog projekta u dijelu koji se odnosi na JPNPCG iznosi: 17.400,00€.

Status: Projekat je odobren i u toku je njegova implementacija.

JPNPCG je u projekat uključeno u svojstvu podugovarača a konzorcijum čini značajan broj renomiranih partnera iz čitave Evrope kojim koordiniše partner iz Njemačke „Steinbeis Europa Zentrum”. Projekat se sprovodi kroz Program Horizon.

Aktivnosti koje se sprovode kroz projekat: Organizacija dvije radionice za promociju EcoDaLLi projektnih aktivnosti u Crnoj Gori; Diseminacija projekata na organiziranim radionicama te na društvenim mrežama; Online prisutnost na projektnim sastancima: Sudjelovanje u implementaciji projektnih aktivnosti vezanih za WP3, WP4 i WP6 te u pisanju njihovih rezultata (engl. deliverable documents); Prisutnost uživo na tri Living Lab EcoDaLLi događanja; Mapiranje dionika od važnosti za projekt EcoDaLLi na području Crne Gore; Upisivanje aktivnih i sprovedenih projekata u Mission Charter za područje Crne Gore; Prikupljanje i upisivanje podataka u EcoDaLLi portal.

„Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje rada službe fizičke zaštite“

Vrijednost ovog projekta iznosi: 153.000,00€.

Status: Projekat je odobren i u toku je njegova implementacija.

Realizacija projekta je u toku.

U saradnji sa Fondom za zaštitu životne sredine Crne Gore obezbijeđena je donacija za nabavku rendžersku službu za potrebe spašavanja i požara za svih pet nacionalnih parkova. Nakon poziva za dostavljanje predloga projekta od strane Eko Fonda Crne Gore, služba za projekte i međunarodnu saradnju napisala i aplicirala za ova sredstva. Opšti cilj ovog projekta je zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje rada službe fizičke zaštite.

Opšti cilj ovog projekta je zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje rada službe fizičke zaštite.

Specifični ciljevi projekta su *povećanje efikasnosti službe zaštite u borbi protiv požara i poplava, povećanje brzine odgovora službe fizičke zaštite, jačanje kompetencija zaposlenih u službi fizičke zaštite, povećanje efikasnosti i mobilnost službi zaštite i službe za kontrolu i monitoring*

Krajem 2023. Godine aplikacija je odobrena u ukupnom iznosu od 153 000 eura od čega se strane Eko fonda finansira 80% projekta u iznosu od 130 000 eura. Kroz projekat je planirana nabavka *zimске i ljetnje uniforme, nabavka opreme za kontrolu i suzbijanje požara; nabavka opreme za spašavanje u slučaju poplava; Obuke službe zaposlenih u službi zaštite za postupanje u slučajevima požara i poplava; nabavka vozila za službu zaštite nacionalnih parkova.*

Nakon što je projekat odobren krenulo se u implementaciju ovog projekta, krajem 2023. godine sprovedene su aktivnosti istraživanje tržišta za nabavku uniformi za nadzornike nacionalnih parkova Crne Gore. Takođe, u novembru 2023. godine od sredstava koja su obezbijeđena ovim projektom organizovana je i sprovedena obuka rendžera.

Vode Balkana- faza III

Vrijednost doniranih sredstava:

Donator: Parkovi Dinarida

Status: Donacija odobrena, implementacija kreće nakon potpisivanja ugovora

U saradnji sa NVO Parkovi Dinarida, a kroz projekat Vode. Kroz projekat Vode Balkana faza III dobijena donacija protivpožarne opreme. Projekat je podržan od globalne ekološke organizacije The Nature Conservancy (TNC). Donacija obuhvata: 5 naprtnjača za gašenje požara namijenjenih NP

Lovćen, 5 metlarica za gašenje požara namijenjenih NP Lovćen, 5 kaciga za šumske intervencije namijenjene NP Biogradska gora, 15 pari rukavica za šumske intervencije namijenjene za NP Lovćen, NP Biogradska gora i NP Prokletije, 4 crijeva za gašenje, požara, 4 mlaznice i 4 spojke namijenjene za NP Lovćen, 2 crijeva za gašenje požara, 2 mlaznice i 2 spojke namijenjene za NP Prokletije, 3 kamere zamke marke Browning Strike Force Pro X 1080 namijenjene NP Biogradska gora, 2 kamere zamke marke Num'axes PIE1059 Trail Camera namijenjene NP Biogradska gora, 1 dvogled marke Hawke Optics Vantage Binoculars namijenjen NP Biogradska gora.

LASPEH PLUS (Kapitalizacija)

Vrijednost doniranih sredstava: 75.000 € (34.000 € za Crnu Goru)

Donator: EU, Interreg IPA CBC, IT/AL/MN

Status: Realizovano

Projekat LASPEH PLUS (KAPITALIZACIJA), predstavlja nastavak prethodnog LASPEH projekta posvećenog očuvanju jedinstvenih prirodnih resursa, a posebno boru munike (*Pinus heldreichii*), na padinama Jezerskog vrha u NP Lovćen, a koji je simbol izuzetne biodiverzitetske i ekološke važnosti na Balkanu. Kapitalizacija LASPEH PLUS projekat je dobijena na osnovu posebno ocijenjenih rezultata tokom sprovođenja LASPEH projekta, kao jednog od pet najboljih INERREG projekata.

Kroz kapitalizaciju ovog LASPEH PLUS projekta, ostvarena je dodatna sinergija između institucija i organizacija iz Italije – Albanije – Crne Gore. Potpisivanje međunarodnog sporazuma između 19 relevantnih institucija i organizacija iz tri zemlje predstavlja ne samo formalizaciju saradnje već i unapređenje i posvećenost na planu zaštite prirode.

Kroz tri radionice, učesnici su imali priliku da razmijene dragocjena iskustva i da bolje razumiju probleme u zaštićenim područjima. Svečano potpisivanje Sporazuma u Petrovcu predstavljalo je važan trenutak za odlučnu borbu potpisnika sporazuma za očuvanje prirode iz ove tri zemlje. Druga radionica u Italiji pružila je pored prezentacija i direktan uvid u primjere i uspjehe u zaštiti prirode u njihovim zaštićenim područjima. Treća radionica, održana u Podgorici, uz korišćenje modernih tehnologija (ZOOM aplikacije), prezentovana je posvećenost Crne Gore evropskim integracijama i potrebama za zaštitu prirode u Crnoj Gori.

6. ZAKUP PRIVREMENIH OBJEKATA

Shodno izmjenama i dopunama Programa objekata privremenog karaktera za NP Lovćen za period 2020-2024. godina u 2023. godini izdato je pet (5) urbanističko tehničkih uslova za privremene objekte koji se nalaze u vlasništvu nacionalnih parkova za sledeće lokacije: lokacija 20 (O20.1) (privremeno parkiralište), lokacija 21 (O21.1) (privremeno parkiralište), lokacija 22 (O22.1) (privremeno parkiralište), lokacija 37.3 (kiosk-kontrolno naplatni punkt), lokacija 38.1 (kiosk-kontrolno naplatni punkt).

Potpisano je pet (5) aneksa ugovora za postavljanje privremenih objekata na zemljištu u državnoj svojini za lokacije koje su u prethodnim godinama date u zakup (lokacija 13 – privremeni ugostiteljski objekat (O13.1), ugostiteljska terasa (O13.2), avanturistički park (O 13.3), lokacija 21 kiosk (O21.2), lokacija 27 avanturistički park (O27.3), dječje igralište (O27.35), objekat za trgovinu i usluge (O27.4), lokacija 27 prostor za "paintball" (O27.41), lokacija 36 štand (O36.4)).

7. NAUČNO-ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI

U toku 2023. godine upravi NP Lovćen i JPNPCG nijesu prijavljene naučno-istraživačke aktivnosti na teritoriji Parka. Agenciji za zaštitu životne sredine upućen je dopis broj 05-84 od datuma 16.01.2024. godine sa zahtjevom za dostavljanje podataka/izvještaja o sprovedenim naučnim i obrazovnim istraživanjima na području nacionalnih parkova Crne Gore tokom 2023. godine, ali do pisanja ovog izvještaja od Agencije za zaštitu životne sredine, koja je nadležni organ za izdavanje dozvole za sprovođenje naučno-istraživačkih aktivnosti nijesmo dobili odgovor.

U toku 2023. godine JPNPCG su Agenciji za zaštitu životne sredine dostavili mišljenje za obavljanje naučno-obrazovnih istraživanja na teritoriji Parka po sljedećim zahtjevima:

- zahtjev za istraživanje speleoloških objekta od strane Hungarian Speleological Society iz Budimpešte;
- zahtjev za vršenje biospeleoloških istraživanja podzemnih rakova (*Crustacea*) i kornjaša (*Coleoptera*) doc.dr Cane Fišer-a sa Biotehničkog fakulteta Univerziteta u Ljubljani.

8. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UPRAVLJANJA I OSTVARENI PRIHODI OD NAKNADA ZA KORIŠĆENJE DOBARA

U cilju zaštite i očuvanja prirode, te stvaranja uslova za neometano odvijanje prirodnih procesa i održivog korišćenja prirodnih resursa na području Nacionalnih parkova Crne Gore, Javno preduzeće teži da obezbijedi uslove za obavljanje neposredne zaštite i nadzora nad zaštićenim područjima, turističku djelatnost uključujući različite sadržaje sportsko-rekreativnog turizma za posjetioce, te promociju prirodnog bogatstva nacionalnih parkova kao destinacije, i druge poslove u skladu sa zakonom, što bi trebalo da doprinese stvaranju jedinstvene ponude na globalnom turističkom tržištu.

Sredstva koja Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore uspije da ostvari na godišnjem nivou iz sopstvenih prihoda nijesu dovoljna za samostalno funkcionisanje i realizaciju tekućih i programskih aktivnosti, te se finansiraju i subvencijama iz državnog budžeta.

Sredstva za rad preduzeća obezbjeđuju se iz:

- Budžeta Crne Gore;
- Naknada za korišćenje nacionalnih parkova iz člana 21 Zakona o nacionalnim parkovima;
- Donacija;
- Kredita;
- Drugih izvora u skladu sa Zakonom.

Na kraju kalendarske godine vrši se izrada Završnog računa (bilans stanja, bilans uspjeha, statistički aneks, promjene na kapitalu, tok gotovine, napomene uz finansijske izvještaje). Završni račun usvaja Upravni odbor Javnog preduzeća. Usvojeni Završni račun se predaje Upravi prihoda i Carina (Ministarstvo finansija) do 31. marta za prethodnu godinu u skladu sa odredbama Zakona o računovodstvu.

Prihodi

Odlukom o visini i načinu obračuna i plaćanja naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova definisane su naknade u skladu sa članom 21, Zakona o nacionalnim parkovima (Sl. list CG, br. 39/2016) a odnose se na sledeće:

- ulazak u Nacionalni park;
- pružanje usluga posjetiocima (korišćenje vodiča, razgledanje zbirke, korišćenje informativno-edukativnog materijala i dr.);
- ugostiteljske, prodajne, smještajne i infrastrukturne objekte (stalne i privremene);
- iznajmljivanje i/ili korišćenje objekata i prostorija Nacionalnog parka;
- korišćenje mineralnih sirovina;
- iznajmljivanje sredstava i opreme za sport i rekreaciju (čamaca, brodova, kajaka, bicikala i dr.);
- organizovano posmatranje ptica;
- kampovanje;
- splavarenje i rafting;
- loženje vatre na posebno uređenim mjestima;
- džiping ture;
- parking;
- sportske i kulturne manifestacije;
- korišćenje plaža;
- trafo stanice;
- uspostavljanje zona sanitarne zaštite vodozahvata u sistemima javnog vodosnabdijevanja;
- korišćenje prostora za žičare, uspinjače i ski liftove;
- postavljanje privremenih objekata;
- postavljanje bilborda i reklamnih panoa;
- snimanje igranih i komercijalnih filmova, TV reklama i spotova;
- privredni i sportsko rekreativni ribolov;
- splavarenje i upotrebu plovila u sportsko rekreativne svrhe;
- korišćenje imena i znaka Nacionalnog parka;
- sakupljanje i branje šumskih plodova i gljiva u komercijalne svrhe;
- druge radnje, aktivnosti i djelatnosti u skladu sa zakonom.

U narednoj tabeli su prikazani prihodi NP Lovćen koji su ostvareni u toku 2023. godine. Najveće učešće u ukupnim prihodima zauzimaju prihodi od naknada za ulazak u nacionalni park (91%).

Tabela 6: Prihodi NP Lovćen koji su ostvareni u toku 2023. godine

Elementi	2023. godina
Prihodi od ulaznica	366.675,72
Prihodi od stalnih i privremenih objekata	31.271,46
Ostali prihodi	4.655,96
UKUPNO (€)	402.603,14

Rashodi

Financijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima, u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća.

- Investiciona ulaganja (izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom);
- Troškovi tekućeg održavanja opreme, vozila, plovila, objekata i drugih osnovnih sredstava;
- Monitoring i praćenje stanja životne sredine;
- Ostali poslovni rashodi (troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi);
- Osnovna sredstva (nabavka opreme, vozila i dr.);
- Zarade i ostala lična primanja zaposlenih;
- Prenesene aktivnosti.

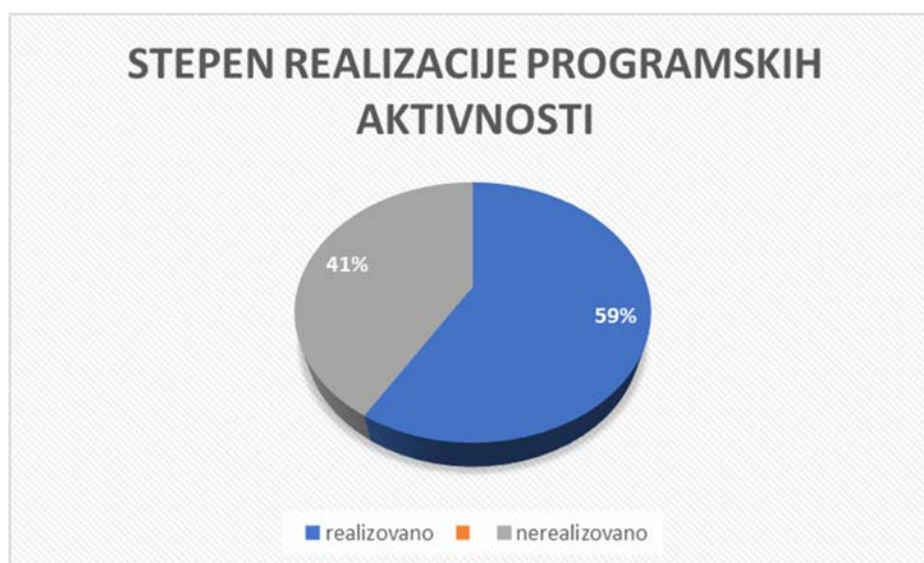
U narednoj tabeli su prikazani rashodi NP Lovćen nastali u toku 2023. godine. Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija svih nacionalnih parkova, na nivou Preduzeća formirane su Službe zajedničkih poslova. Kako se aktivnosti ovih službi obavljaju u korist svih nacionalnih parkova, troškovi Službi zajedničkih poslova su izraženi u iznosu koji predstavlja učešće NP Lovćen u ukupnim troškovima nacionalnih parkova. U cilju sveobuhvatnog prikaza ukupnih rashoda, u tabeli su pripadajući rashodi Službi zajedničkih poslova zasebno prikazani. Više ostvareni rashodi u odnosu na prihode, finansirani su dijelom prihodima NP Durmitor, a dijelom subvencijama iz budžeta koje su odobrene u 2023. godini.

Tabela 7: Prikaza rashoda NP Lovćen u toku 2023. godine

Elementi	2023. godina
Troškovi ljudskih resursa	381.417,76
Pripadajući troškovi ljudskih resursa SZP	159.393,40
Troškovi režija i održavanja objekata, vozila i plovila	91.963,42
Pripadajući troškovi režija i održavanja SZP	31.849,99
Programske aktivnosti	14.557,58
Pripadajući troškovi programskih aktivnosti SZP	18.428,89
UKUPNO (€)	697.611,04

9. ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Javno preduzeće za nacionalne parkove je Programom upravljanja za 2023. godinu planiralo 87 aktivnosti, od kojih je realizovana 51 aktivnost dok 36 aktivnosti nijesu realizovane. Stepen realizacije programskih aktivnosti na nivou Nacionalnog parka Lovćen je 59% (Grafik 7).

Grafikon 7: Stepen realizacije programskih aktivnosti u NP Lovćen

Realizacija planiranih aktivnosti u 2023. godini bila je na solidnom nivou. Ovdje je potrebno napomenuti da je realizacija pojedinih aktivnosti, direktno zavisila od realizacije drugih aktivnosti pa je tako npr. ne realizacija izrade mobilne aplikaciju za rad na terenu, uslovila nemogućnost organizovanja obuke nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije, a to je onda uslovilo i ne realizaciju aktivnosti koja se odnosila na kontrolisanje ubiranja divlje flore na terenu i unošenja dobijenih podataka u Excel tabelu.

Nedostatak finansijskih sredstava, u prva dva kvartala 2023. godine, dok Javno preduzeće nije počelo da ostvaruje značajnije prihode po osnovu prodaje ulaznica i po osnovu drugih naknada za korišćenje nacionalnih parkova, uslovila je ne realizaciju pojedinih aktivnosti, a koje su se prvenstveno odnosile na: izradu odmorišnog mobilijara, uređenje vidikovaca, uređenje kamp mjesta, rekonstrukciju bungalova na lokalitetu Ivanova korita, izradu i postavljanje tabli i smjerokaza, izradu Studije kapaciteta nosivosti za najposjećenije lokalitete, nabavku materijalno-tehničkih sredstava za Službu fizičke zaštite Parka, nabavku zamki za istraživanje faune sisara i dr. aktivnosti kao što su: adaptacija Centra za posjetioce na Ivanovim koritima, adaptacija vidikovca Kuk i Kraljevo počivalo, razvijanje turističkog proizvoda posmatranje ptica predložena je u sklopu projektnog poziva PA.CON II, i njihova realizacija uslovljena je prihvatanjem projektnog koncepta.

U narednom periodu potrebno je:

- Angažovati stručne saradnike za herpetofaunu i materijalnu kulturnu baštinu u cilju jačanja stručnog kapaciteta Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj i izvršiti nabavku potrebnih materijalno tehničkih sredstava neophodnih za monitoring faune sisara;
- Nastaviti saradnju sa klasterima u okviru socio-ekonomskih foruma;
- Aplicirati na projektima koji će unaprijediti zaštitu i održivi razvoj Parka i ojačati saradnju sa lokalnim stanovništvom;
- Izraditi Studiju kapaciteta nosivosti za najposjećenije lokalitete u Parku;
- Urediti sistem pješčačko-planinarskih staza koje će počinjati od Centra za posjetioce na Ivanovim koritima;
- Razviti interpretativne i turističke programe obilaska Parka;

- Potrebno je unaprijediti saradnju sa nadležnim organima sa ciljem sprječavanja ulaska četvorotočkaša na područje Parka;
- Postaviti info table vezano za zabranjeno skretanje kvadova i džipova van glavnog puta;
- Izvršiti popravku i adaptaciju postojećih i izvršiti nabavku novog mobiljara (klupe, stolovi, nadstrešnice, korpe za otpatke);
- Izvršiti adaptaciju Centra za posjetioce na Ivanovim koritima;
- Izvršiti rekonstrukciju bungalova na Ivanovim koritima;
- Urediti kamp mjesta;
- Razmotriti mogućnost dobijanja Planinarskog doma na Ivanovim koritima na korišćenje od Vlade Crne Gore, i shodno tome rekonstruisati objekat i staviti ga u funkciju posjetilaca;
- Dopuniti glavne, najavne i informativne table i smjerkaze;
- Izvršiti nabavku digitalnog radio sistema TETRA;
- Izvršiti nabavku profesionalne prve pomoći;
- U cilju unapređenja fizičke zaštite i bolje kontrole prostora Parka neophodno je izvršiti nabavku terenskog vozila;
- Obezbijediti GPS uređaje za rad na terenu Službe fizičke zaštite Parka;
- Postaviti video nadzor na kontrolno - naplatnim punktovima Bjeloši i Krstac, radi bolje kontrole prostora Parka, sprječavanje nelegalnih aktivnosti i nelegalnog ulaska posjetilaca.

10. TABELARNI PRIKAZ CILJEVA I AKTIVNOSTI PROGRAMA UPRAVLJANJA ZA 2023. GODINU

STRATEŠKA OBLAST 1: ISTRAŽIVANJE, PRAĆENJE, OBNOVA I UNAPREĐENJE EKOSISTEMA, STANIŠTA I VRSTA	
Cilj 1.1.	Zaštita i održivo korišćenje vodenih resursa
Aktivnost 1.1.1.	Monitoring hidroloških objekata
Opis aktivnosti	U saradnji sa Zavodom za hidrometeorologiju i seizmologiju i Upravom za vode, vršiće se monitoring hidroloških objekata u skladu sa važećom Zakonskom regulativom.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Ispitan kvalitet vode vodoizvorišta Ivanova korita obezbijeđena dugoročna zaštita i održivo korišćenje</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj; Direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog realizacije	Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju nije vršio monitoring na predmetnoj lokaciji. Vodoizvorište Ivanova korita nije prepoznato, kao vodoizvorište za javno vodosnabdevanje. Još uvijek nijesu utvrđene zone sanitarne zaštite kako bi se utvrdila izdašnost i koje su potrebe lokalnog stanovništva za vodom.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.2	Sprječavanje nastanka otpada

Aktivnost 1.2.1	Sanacija neuređenih odlagališta otpada na području Parka.
Opis aktivnosti	Vršiće se kontrola stanja na terenu kako bi se spriječilo nastajanje nelegalnih odlagališta i prikupljaće se podaci o lokacijama, vrstama, količinama i porijeklu otpada.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj nelegalnih odlagališta i procjena količine otpada</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.600,00
Cilj 1.3.	Izvršena analiza i revizija podataka o flori i vegetaciji, sa posebnim osvrtom na prioritetne vrste i staništa i endemske vrste
Aktivnost 1.3.1.	Izvršiti obuku stručnih saradnika za floru i vegetaciju za rad u Geografsko informacionom sistemu
Opis aktivnosti	Za potrebe ažuriranja baze sa kompletnim setom podataka o flori i vegetaciji, izvršiće se obuka stručnih saradnika za rad u GIS-u.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Stručni saradnici osposobljeni za rad u GIS-u.</i>
Odgovornost	Direktor JPNPCG, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	130,00
Aktivnost 1.3.2	Izraditi mobilnu aplikaciju u cilju boljeg monitoringa i prikupljanja podataka
Opis aktivnosti	Za potrebe monitoringa i prikupljanja taksonomskih i stanišnih podataka izradiće se mobilna aplikacija.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Funkcionalna mobilna aplikacija</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Angažovan je IT stručnjak, ali nije instalirana aplikacija za monitoring. Instaliranje aplikacije se pomjerilo za 2024. godinu
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.3.3	Nastaviti inventarizaciju nacionalno i/ili međunarodno značajnih biljnih taksona
Opis aktivnosti	Nastaviće se sa unosom literaturnih i terenskih podataka u Excel-bazu, na sređivanju i sistematizaciji taksonomskih i drugih podataka, na nomenklaturnim usaglašavanjima unijetih taksona sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Catalogue of Life, The Euro+Med PlantBase i The Plant List). Definisanjem važećeg naziva (accepted name) riješiće se problem sinonima i utvrditi konačan broj popisanih taksona na nivou vrste i podvrste. Upoređivanjem sa EU IUCN listom utvrdiće se konzervacijski status taksona na nivou Evrope i na globalnom nivou.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj o prikupljenim podacima</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano

Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	80,00
Cilj 1.4.	Kartirano i definisano stanje značajnih stanišnih tipova i dijagnostičkih vrsta u ugroženim Natura staništima
Aktivnost 1.4.2	Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu *3180
Opis aktivnosti	Identifikacija staništa će se raditi u skladu sa Priručnikom za identifikaciju tipova staništa Crne Gore od značaja za Evropsku Uniju. Biće određene: dijagnostičke vrste, njihova pokrovnost, pratilice i reprezentativnost. Dobiće se podaci za monitoring i prema potrebi sprovoditi mjere za sprječavanje vegetacijske sukcesije
Indikator aktivnosti	<i>Izveštaj sa kartom stanišnog tipa na prostoru Parka, uneseni podaci u GIS bazu podataka i izvještaji monitoringa</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	50,00
Aktivnost 1.4.3	Kartirati stanišni tip *4090 Endemične oromediteranske ježolike vrištine
Opis aktivnosti	Identifikacija staništaće se raditi u skladu sa Priručnikom za identifikaciju tipova staništa Crne Gore od značaja za Evropsku Uniju. Biće određene: dijagnostičke vrste, njihova pokrovnost, pratilice i reprezentativnost. Dobiće se podaci za monitoring i prema potrebi sprovoditi mjere za sprječavanje vegetacijske sukcesije
Indikator aktivnosti	<i>Izveštaj sa kartom stanišnog tipa na prostoru Parka, uneseni podaci u GIS bazu podataka i izvještaji monitoringa</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	50,00
Aktivnost 1.4.4	Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu *4090
Opis aktivnosti	Uspostaviće se monitoring dijagnostičkih vrsta u svrhu očuvanja povoljnih stanišnih uslova za ciljne i ostale značajne vrste habitata. <i>Aktivnost će se realizovati u sklopu aktivnosti 1.4.3</i>
Indikator aktivnosti	<i>Izveštaj monitoringa</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi ne realizacije	80,00
Cilj 1.5	Kontrolisano ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe i očuvanje staništa
Aktivnost 1.5.1	Izraditi mobilnu aplikaciju za rad na terenu
Opis aktivnosti	Za potrebe monitoringa i prikupljanja podataka o ubiranju divlje flore u komercijalne svrhe izradiće se mobilna aplikacija.
Indikator aktivnosti	<i>Aplikacija instalirana u mobilne uređaje koje zadužuju radnici Službe zaštite NP i stručne službe JPNPCG</i>

Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Angažovan je IT stručnjak, ali nije instalirana aplikacija za monitoring. Instaliranje aplikacije se pomjerilo za 2024. godinu
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.5.2	Obučiti nadzornike za korišćenje mobilne aplikacije
Opis aktivnosti	Izvršiće se obuka nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije a u cilju lakšeg prikupljanja podataka o lokalitetima ubiranja ljekovite flore, samoniklog jestivog bilja i gljiva na prostoru NP obučiće se nadzornici u Parku za korišćenje mobilne aplikacije.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Služba zaštite obučena da u terenskom radu koristi mobilnu aplikaciju</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Vezuje se za aktivnost 1.5.1.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.5.3	Kontrolisati stanje na terenu i unositi podatke u bazu podataka
Opis aktivnosti	Svi podaci koji se odnose na ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe, dobijeni radom nadzornika na terenu, korišćenjem mobilne aplikacije, biće unijeti u bazu podataka, uradiće se analiza i kartografski prikaz.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj o stanju sa mapom staništa na kojima su vršena ubiranja</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba zaštite NP, direktor NP
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Vezuje se za aktivnosti 1.5.1. i 1.5.2.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.6	Aktivna zaštita šumskih ekosistema
Aktivnost 1.6.1	Sprovoditi sanitarno-higijenske aktivnosti
Opis aktivnosti	Izvršiće se uklanjanje stabala u cilju adekvatne i efikasne zaštite, održavanja i unapređivanja šumskih ekosistema: sa izrazitim simptomima zaraze, izvaljenih i suvih stabala, snjegolomova i vjetrolomova, stabla koja nemaju mogućnost daljeg razvoja i stabla koja ugrožavaju nesmetan prolaz posjetioca kroz Park i dovode u opasnost oštećenje infrastrukturnih objekata i imovine. Izvršiće se prodaja ogrjevnog drveta lokalnom stanovništvu sa područja Parka, iz izdanačkih lišćarskih šuma i sanitara kod četinarskih šuma. Po potrebi, izvršiće se popunjavanje šumskih ekosistema sadnjom autohtonih sadnica u količini do 1000 komada.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Količina doznačene bruto drvne mase. Količina doznačene bruto drvne mase za prodaju lokalnom stanovništvu. Broj posađenih sadnica.</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi i razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	5.140,00

Aktivnost 1.6.2	Na osnovu Plana zaštite i spasavanja zaštititi šumske ekosisteme od požara
Opis aktivnosti	U cilju preventivnih mjera zaštite, kao i efikasnog reagovanja, izvršice se nabavka potrebne opreme, instalacija infrastrukture i distanciono praćenje požara uz pomoć GIS tehnologije.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Nabavljena i instalirana protivpožarna sredstva i softver. Izvještaj o požarima na području Parka</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Sredstva za zaštitu od požara nisu nabavljena od strane JPNPCG jer su prioritarno očekivana od stranih fondova. Potrebna protivpožarna oprema će biti obezbijeđena u narednoj godini
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.6.4	Izraditi interaktivnu bazu prikupljenih podataka šumskih ekosistema
Opis aktivnosti	Izvršice se nabavka softvera (ArcGIS) i specijalizovanih GPS uređaja kojima će se vršiti prikupljanje i skladištenje vektorizovanih podataka sa terenskih obilazaka.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Nabavljeno 5 softvera ArcGIS i 5 GPS uređaja specijalizovanih performansi</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Aktivnost 1.6.5	Unaprijediti saradnju sa lokalnim stanovništvom u cilju zaštite šumskih ekosistema
Opis aktivnosti	Izvršice se odobravanje određene količine šume za sječu u u privatnoj svojini. Odobravanje bruto drvne mase za uklanjanje će se realizovati na osnovu: podnesenog zahtjeva sa potrebnom dokumentacijom od strane vlasnika šume, zdravstvenog stanja i kvaliteta šume u svojini. Dostavljanje zahtjeva za sječu u privatnoj svojini će se prihvatati do 01.12.2023. godine, za plansku 2024. godinu. Nakon dostavljanja zahtjeva komisijski će se donijeti Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini. Za realizaciju ovog Plana neophodno je pribaviti dozvolu od Agencije za zaštitu životne sredine. U 2023. godini dostavljena su 28 zahtjeva za doznaku drvnog sortimenta u privatnom vlasništvu ukupne drvne mase 675m ³ , od kojih su 20 zahtjeva za redovnu sječu ukupne drvne mase 540m ³ i 8 zahtjeva za sječu opožareng drveća ukupne mase 135m ³ .
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Donijet Plan gazdovanja šumama u privatnoj svojini</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj; direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	840,00
Cilj 1.7	Monitoring šuma
Aktivnost 1.7.1	Sprovoditi monitoring opšteg zdravstvenog stanja šuma

Opis aktivnosti	Shodno Baznoj studiji za upravljanje šumskim ekosistemima, vršiće se praćenje opšteg zdravstvenog stanja šumskih ekosistema. Vršiće se praćenje dekolizacije i defolijacije asimilacionih organa šumskih vrsta.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj o prikupljenim podacima dekolizacije i defolijacije sa terena</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	70,00
Cilj 1.8	Kvalitativni i kvantitativni monitoring ornitofaune
Aktivnost 1.8.1	Izvršiti kvalitativni i kvantitativni monitoring vrsta na gniježdenju
Opis aktivnosti	U toku dva godišnja aspekta (prolječni i ranoljetnji) vršiti monitoring gniježdenja na unaprijed zadatim lokalitetima
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izrađen izvještaj sa podacima</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	225,00
Cilj 1.9	Istraženi speleološki i drugi objekti važni za očuvanje značajnih kolonija slijepih miševa (<i>Chiroptera</i>) i sprovedene mjere zaštite ugroženih kolonija
Aktivnost 1.9.2	Izvršiti nabavku opreme za istraživanje slijepih miševa
Opis aktivnosti	Izvršiće se nabavka opreme za hvatanje slijepih miševa koja će se koristiti na terenu prilikom hvatanja i determinacije vrsta slijepih miševa. <i>*Napomena-nabavljena oprema će se koristiti na teritoriji svih 5 NP.</i>
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Nabavljena oprema (šipke i nevidljive mreže) za hvatanje slijepih miševa</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.000,00
Aktivnost 1.9.3	Nadzirati pristup jamama i pećinama, evidentirati i kontrolisati speleološke aktivnosti
Opis aktivnosti	U koordinaciji sa Službom zaštite evidentiraće se i kontrolisati aktivnosti naučnih istraživanja u speleološkim objektima na prostoru Parka.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj o broju naučnih istraživanja u speleološkim objektima; Broj izvršenih kontrola</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj; direktor Parka; Služba fizičke zaštite
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2023. godine nije bilo prijavljenih zahtjeva za istraživanje pećinskih objekata od strane trećih lica
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.9.4	Istražiti rasprostranjenost i utvrditi važna područja za

	očuvanje slijepih miševa
Opis aktivnosti	Primjenom nevidljivih mreža i ultrazvučnom detekcijom utvrdiće se rasprostranjenost slijepih miševa i odrediti najznačajnija staništa na području Parka.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj registrovanih vrsta slijepih miševa na području NP</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	225,00
Cilj 1.10	Istražena fauna krupnih sisara i kartirana najznačajnija staništa
Aktivnost 1.10.1	Izvršiti nabavku opreme za istraživanje (foto-zamke, zvučnici i ostala oprema neophodna za akustičnu metodu)
Opis aktivnosti	Izvršiće se nabavku opreme za istraživanje krupnih sisara koja će se koristiti na terenu za registrovanje prisustva ovih vrsta
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Nabavljene 5 Browning/Cudde back/Bushnell foto-zamke</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj; direktor Parka; Služba fizičke zaštite
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Sredstva za nabavku opreme nijesu bila predviđena u Planu javnih nabavki za 2023. godinu.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.10.2	Izvršiti kartiranje značajnih staništa za krupne sisare
Opis aktivnosti	Uraditi terenska istraživanja uz pomoć foto-zamki, detektovati prisutnost krupnih sisara na teritoriji Parka i njihova najznačajnija staništa.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj registrovanih vrsta krupnih sisara; Broj značajnih staništa na području Parka.</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Realizacija je vezana za aktivnost broj 1.10.1
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.10.3	Izraditi bazu podataka nultog stanja i definisati potrebne mjere konzervacije
Opis aktivnosti	Na osnovu terenskih istraživanja primjenom različitih metoda izradiće se baza podataka sa prisutnim vrstama na osnovu koje će se definisati potrebne mjere konzervacije.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Istražena fauna sisara, izrađena baza podataka, definisane mjere zaštite</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Realizacija je vezana za aktivnosti broj 1.10.1 i 1.10.2
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.10.4	Organizovati istraživačke kampove
Opis aktivnosti	Stručni saradnici će u saradnji sa naučnom zajednicom kako nacionalnom tako i internacionalnom, ali i sa prepoznatljivim NVO organizacijama organizovati istraživačke kampove na teritoriji NP.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj održanih kampova</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	U toku 2023. godine nije bilo inicijativa od strane trećih lica za organizovanje istraživačkih kampova
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.10.5	Obnavljati i održavati hranilišta za krupne sisare i jarebicu kamenjarku
Opis aktivnosti	Na teritoriji NP će se obnoviti i održavati hranilišta za krupne sisare i jarebicu kamenjarku. Vršice se prihrana sisara i jarebica na području Parka.
<i>Indikator aktivnosti</i>	Broj mjesta koja su predviđena za prihranu sisara
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za fizičku zaštitu
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Ispoštovan je prijedlog fitosanitarne inspekcije, da se zbog širenja zaraznih bolesti do daljnjeg se ne prave hranilišta i solila
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.11	Istraživanje faune insekata i kartiranje najznačajnijih staništa
Aktivnost 1.11.1	Istražiti i sakupiti literaturne podatke o fauni Lepidoptera i Coleoptera
Opis aktivnosti	Istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune Lepidoptera i Coleoptera
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj o stanju istraženosti faune Lepidoptera i Coleoptera i preporuke u vezi daljih istraživanja</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Aktivnost 1.11.2	Izvršiti uvid u stanje dnevnih leptira na području Parka
Opis aktivnosti	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju rekognosciranja faune dnevnih leptira sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj o istraživanjima faune dnevnih leptira Parka</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	225,00
Cilj 1.12	Istraživanje faune vodozemaca i gmizavaca
Aktivnost 1.12.1	Istražiti i sakupiti literaturne podatke o fauni vodozemaca i gmizavaca
Opis aktivnosti	Istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune vodozemaca i gmizavaca
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj o stanju istraženosti faune vodozemaca i gmizavaca i preporuke u vezi daljih istraživanja</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Aktivnost 1.12.2	Izvršiti uvid u stanje vodozemaca i gmizavaca
Opis aktivnosti	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju inventarizacije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na zakonom

	zaštićene i Natura vrste
<i>Indikator aktivnosti</i>	Izveštaj o istraživanjima faune vodozemaca i gmizavaca
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	225,00

STRATEŠKA OBLAST 2: OČUVANJE, UNAPREĐIVANJE I PROMOCIJA KULTURNO-ISTORIJSKIH I ETNOGRAFSKIH VRIJEDNOSTI I POTENCIJALA	
Cilj 2.1.	Istraženi, valorizovani i zaštićeni najznačajniji elementi materijalne kulturne baštine Parka
Aktivnost 2.1.1.	Finalizovati istraživanje i publikovanje gumana, ublova i kaptiranih voda na području Lovćena
Opis aktivnosti	Obaviće se završna faza identifikovanja objekata i dopuna nedostajućih GPS podataka sa terena, za kartografski registar i mapiranje; Vršiće se istraživanje arhivske građe kroz fondove Državnog arhiva na Cetinju; literaturno istraživanje i priprema tekstova za štampanje publikacija o predmetnim objektima.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Ažuriran materijal za pripremu štampanja publikacija</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovan stručni saradnik za materijalno kulturno nasljeđe
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 2.3	Zaštićena, valorizovana, promovisana i popularizovana nematerijalna kulturna baština
Aktivnost 2.3.1.	Inventarisati nematerijalnu kulturnu baštinu Parka
Opis aktivnosti	Markiranje NKN i njihov upis u Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog nasljeđa Crne Gore
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Popisana NKN, valorizovana i stavljena u službu prezentacije</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	250,00
Aktivnost 2.3.2.	Popunjavati upitnike za identifikaciju elemenata nematerijalnog kulturnog nasljeđa
Opis aktivnosti	Prikupiće se podaci od pojedinaca koji čuvaju znanja i vještine koje se manifestuju kroz kontinuitet živog nasljeđa.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj o prikupljenim podacima</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Aktivnost 2.3.3.	Uputiti inicijative za uspostavljanje zaštite na osnovu istraživačkih nalaza i drugih dokaza o svojstvu, osobenosti i značaju nematerijalnog kulturnog dobra
Opis aktivnosti	U zavisnosti od istraživačkih nalaza na terenu i stručne procjene uputiće se inicijative za uspostavljanje zaštite NKN.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj upućenih inicijativa</i>

Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Aktivnost započeta 2023.godine i realizovaće se tokom 2024.godine
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.4	Organizovati manifestacije i učestvovati na sajmovima, izložbama i kulturno-umjetničkim programima koji se oslanjaju na etnografsko nasljeđe
Opis aktivnosti	Organizovaće se manifestacija „Dan koprive” kako bi se promovisao značaj ove ljekovite biljke. S tim u vezi uspostaviće se kontakti i saradnja sa lokalnim stanovništvom. Prikupiće se autentični gastronomski recepti zasnovani na upotrebi koprive.
Indikator aktivnosti	<i>Održana manifestacija. Izvještaj o prikupljenim autentičnim gastronomskim receptima.</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	250,00
Aktivnost 2.3.5	Inicirati projekte zaštite i valorizacije nematerijalne kulturne baštine pod pokroviteljstvom relevantnih institucija
Opis aktivnosti	U skladu sa usvojenim programskim aktivnostima institucija iz oblasti kulturnog nasljeđa, iniciraće se projektne aktivnost na zaštiti i valorizaciji nematerijalne kulturne baštine.
Indikator aktivnosti	<i>Upućena inicijativa projekata zaštite i valorizacije NKN</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Institucije iz oblasti zaštite kulturnog nasleđa
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	80,00
Aktivnost 2.3.6	Kreirati programe u Parku za obilježavanje „Dana evropske baštine
Opis aktivnosti	Pod okriljem inicijative „Dani evropske baštine” za tekuću godinu, na zadatu temu, ukoliko korespondira sa ovim Parkom, kreiraće se i realizovati program obilježavanja ove značajne manifestacije.
Indikator aktivnosti	<i>Realizovana manifestacija „Dani evropske baštine“</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam MKM
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	Ovogodišnja manifestacija je organizovana NP Skadarsko jezero
Troškovi realizacije	0,00

STRATEŠKA OBLAST 3: EDUKACIJA, INTERPRETACIJA PRIRODNIH I KULTURNIH VRIJEDNOSTI PARKA I RAZVOJ TURIZMA ORIJENTISANOG KA PRIRODI	
Cilj 3.1.	Razvijena edukacija i interpretacija. Lokalno stanovništvo i posjetioci su kvalitetno edukovani o vrijednostima NP Lovćen
Aktivnost 3.1.1.	U saradnji sa osnovnim školama koje gravitiraju u Parku i nadležnim ministarstvom izradiće se edukativni programi
Opis aktivnosti	U saradnji sa osnovnim školama i nadležnim ministarstvom organizovaće se edukativni programi
Indikator aktivnosti	<i>Broj održanih radionica</i>

Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	250,00
Aktivnost 3.1.2	U saradnji sa osnovnim školama koje gravitiraju u Parku izradiće se edukativni materijali
Opis aktivnosti	Uradiće se priprema i dizajn edukativnih materijala, kao i njihova promocija na društvenim mrežama (flora, fauna, kulturno-istorijsko nasljeđe itd.)
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izrađen edukativni materijal</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	250,00
Aktivnost 3.1.3	U saradnji sa TO obilježiti značajne ekološke datume
Opis aktivnosti	U saradnji sa školama, organizovaće se interaktivne tematske radionice, u cilju obilježavanja značajnih datuma: 22. april – Dan planete Zemlje 24. maj – Dan evropskih parkova 05. jun – Svjetski dan zaštite životne sredine 31. jul – Svjetski dan nadzornika 26. septembar Dan čistih planina 04.oktobar – Dan zaštite životinja
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj održanih edukativnih i tematskih radionica; Broj učenika koji je prisustvovao organizovanim radionicama; Održano obilježavanje Parka</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, TO
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.200,00
Aktivnost 3.1.4	U saradnji sa TO osmisliti i sprovesti ciljne interpretativne programe obilaska Parka
Opis aktivnosti	Osmisliće se i pripremiti dizajn za liflet sa programom obilaska Parka za određenu ciljnu grupu.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Osmišljen program i urađen dizajn lifleta</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, TO
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Aktivnost je započeta tokom 2023 godine, a realizovaće se tokom drugog kvartala 2024. godine.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 3.1.5	U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore formirati nove edukativne i tematske staze
Opis aktivnosti	Uraditi analizu i dati predlog za novu tematsku stazu.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Dat predlog</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, Planinarski savez Crne Gore
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Troškovi realizacije	100,00
Aktivnost 3.1.6	U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore održavati i unaprijediti postojeće edukativne i tematske staze
Opis aktivnosti	Na postojećim stazama izvršiti adaptaciju neophodnog mobilijara i reprint folija
Indikator aktivnosti	<i>Unaprijeđen mobilijar</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za logistiku, direktor Parka, Planinarski savez Crne Gore
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.160,00
Cilj 3.2	Park je uspješno promovisan na tržištu
Aktivnost 3.2.1	Sprovoditi PR kampanje (Odnosi sa javnošću)
Opis aktivnosti	Kontinuirano preko štampanih i elektronskih medija, društvenih mreža (Instagram i Facebook), kao i sajta JPNPCG promovisaće se projekti i aktivnosti koje se implementiraju u Parku, njegove prirodne i kulturne vrijednosti, važni ekološki datumi, manifestacije i događaji. Iniciraće se aktivnosti u vezi sa promocijom biodiverziteta, prirodnih vrijednosti, kao i ponude parka kroz različite akcije na terenu, promotivne tekstove i objave u medijima i društvenim mrežama. Iniciraće se saradnja sa elektronskim medijima (portalima) koji se bave promocijom turističkom ponudom Crne Gore, kao i sa travel blogerima u cilju promocije turističke ponude parka.
Indikator aktivnosti	<i>Press clipping broj postavljenih objava na društvenim mrežama i sajtu, objavljenih tekstova, priloga i emisija u medijima, učešće javnosti u kreiranju sadržaja na društvenim mrežama, učešće posjetioca u promotivnim aktivnostima</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, PR služba, direktor Parka; direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	3.000,00
Aktivnost 3.2.2	Učestvovati na turističkim sajmovima
Opis aktivnosti	Uzeće se učešće na lokalnim, regionalnim i internacionalnim sajmovima turizma koji se budu oglašavali tokom programske godine.
Indikator aktivnosti	<i>Broj sajmova sa učešćem JPNPCG</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka; direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	5.484,00
Aktivnost 3.2.3	Organizovati manifestacije i događaje
Opis aktivnosti	Organizovaće se manifestacija čajanka na Lovćenu, kojom će se promovisati ljekovite biljke. U saradnji sa LTO organizovaće se hodanje na krpljama za sve zainteresovane posjetioce i lokalno stanovništvo.
Indikator aktivnosti	<i>Izveštaj o organizovanoj manifestaciji</i>

Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka, Služba za logistiku
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	200,00
Aktivnost 3.2.4	Izraditi i štampati promotivni materijal
Opis aktivnosti	Izrada i štampa promotivnog materijala (brošura, kataloga, flajera, postera i sl.). Izrada i štampa propagandnog materijala (olovke, planeri, vrećice i majice) sa logom i motivima NP Lovćen
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izrađen promotivni i propagandni materijal</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za logistiku
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	535,00
Aktivnost 3.2.5	Izraditi autentični suvenir Parka
Opis aktivnosti	Organizovaće se konkurs za izradu autentičnog suvenira Parka
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izabran autentični suvenir Parka</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Realizacija aktivnosti uslovljena je izradom i usvajanjem novog vizuelnog identiteta za Park.
Troškovi realizacije	0,00

STRATEŠKA OBLAST 4: TURIZAM ZASNOVAN NA AKTIVNOM ODMORU U PRIRODI	
Cilj 4.1.	Unaprijeđena i razvijena turistička infrastruktura Parka je usklađena sa principima zaštite prirode i u funkciji je posjetilaca
Aktivnost 4.1.1.	Adaptirati Centar za posjetioce na Ivanovim koritima
Opis aktivnosti	Izvršiće se adaptacija Centra za posjetioce na Ivanovim koritima. Adaptacija podrazumijeva skidanje edukativnih folija sa zidova i radove krečenja i gipsanje zidova, izradu polica za potrebe suvenirnice. Postavka nabavljenih folija.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj o izvršenim radovima</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2023. godine u sklopu Interreg IPA CBC Hrvatska-Bosna i Hercegovina i Crna Gora, aplicirano je projektom PA.CON II. Ovim projektom predviđena je adaptacija Centra za posjetioce koja podrazumijeva navedene radove.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.2.	Izraditi i urediti novi Centar za posjetioce na Ivanovim koritima
Opis aktivnosti	Uraditi projekat za rekonstrukciju postojećeg planinarskog doma na Ivanovim koritima u funkciji Centra za posjetioce
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izvršena rekonstrukcija i prenamijena objekta</i>
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Od ove aktivnosti se odustalo zbog izgradnje žičare "Kotor-

	Lovćen", te je u planu izgradnja novog Centra za posjetioce na lokalitetu KUK, koji bi imao veću ulogu i značaj od lokacije na kojoj je planinarski dom.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.4.	Urediti glavne ulaze u Park
Opis aktivnosti	Uradiće se administrativna procedura neophodna za izvođenje radova glavne kapije u Parku. Izvršiće se idejno rješenje sa predmjerom i predračunom. Administrativna procedura obuhvata preciziranje lokacije, uz poštovanje zakonske procedure neophodne za dopunu Plana objekata privremenog karaktera i mišljenja Agencije za zaštitu životne sredine.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Završena administrativna procedura i urađeno idejno rješenje</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba sa promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	700,00
Aktivnost 4.1.5.	Izgraditi kontrolno-naplatne punktove
Opis aktivnosti	Nabaviti i postaviti montažno demontažni kontrolno-naplatni punkt na Međuvršju.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Postavljen kontrolno-naplatni punkt tokom sezone</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za logistiku
Status realizacije	Realizovano (preusmjereno na Kuk)
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	3.206,00
Aktivnost 4.1.6.	Postaviti i dopuniti najavne, glavne i informativne table ka/i u Parku
Opis aktivnosti	Izradiće se 4 velike najavne table (2000*1700), 10 informativnih tabli (2400*600), 2 putokazne table (1900*600*3), 1 velika najavna tabla (3500*4000). Izvršiće se instaliranje atigrafit folija obujmica za table sa rokom trajanja od 25 godina; instaliranje rešetki, iskop zemljišta, ugradnja, montaža i transport. (Aktivnost prati Izradu Elaborata koji će biti urađen u skladu sa zakonskom regulativom i pravilnikom koji uređuje ovu oblast).
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izrađene i postavljene table</i>
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U 2023. godini angažovano je stručno lice za izradu Elaborata, što predstavlja prvi korak u realizaciji ove aktivnosti.
Troškovi realizacije	1.000,00€
Aktivnost 4.1.7.	Unaprijediti postojeći sistem informativnih tabli i smjerokaza
Opis aktivnosti	Prilikom izgradnje lokalnog asfaltnog puta Krstac - Ivanova korita došlo je do oštećenja informativnih tabli i smjerokaza koji su bili postavljeni duž ovog puta. S tim u vezi izradiće se 10 metalnih stubova kako bi se informativne table i smjerokazi ponovo postavili. Izradiće se i postaviti smjerokaz na lokalitetu Krstac sa usmjerenjem na Međuvršje.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izvještaj o postavljenim informativnim tablama i smjerokazima</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam

Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	425,00
Aktivnost 4.1.8.	Unaprijediti pješačke staze
Opis aktivnosti	<p>Uradiće se analiza stanja pješačkih staza „Kružna tura do Kuka” i do Jezerskog vrha, radi utvrđivanja stanja staze (prohodnost, markacija, mobilijar, informativne table itd.) i dati plan njenog uređenja.</p> <p>U saradnji sa TO Cetinje i TO Kotor, planinarskim klubom iz Cetinja i Kotora razmotriti mogućnost povezivanja i promovisanje staze iz NPL do starog grada u Kotor.</p> <p>Uz izvještaj će se priložiti fotografije sa terena i GPS snimak.</p> <p>U saradnji sa TO Kotor i TO Budva razmotriti mogućnosti promovisanje staze Ivanova korita-Majstori-manastir Stanjevići.</p>
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izvještaj o analizi stanja pješačke staze</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00
Aktivnost 4.1.9.	Unaprijediti biciklističke staze
Opis aktivnosti	U saradnji sa Biciklističkim savezom Crne Gore izvršiće se analiza stanja biciklističke staze „Ivanova korita – Dolovi – Vjetreni mlin – Babina glava – Treštenički vrh – Ivanova korita“, radi utvrđivanja stanja staze (prohodnost, markacija, mobilijar, informativne table i td.) i dati plan njenog uređenja. Uz izvještaj će se priložiti fotografije sa terena i GPS snimak.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izvještaj o analizi stanja biciklističke staze</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00
Aktivnost 4.1.10.	Urediti vidikovce
Opis aktivnosti	Adaptirati vidikovac Kraljevo počivalo. Postaviće se panoramske table
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Adaptiran vidikovac</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za logistiku
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Tokom 2023. godine, a u sklopu Interreg IPA CBC Hrvatska-Bosna i Hercegovina i Crna Gora, aplicirano je projektom PA.CON II. Ovim projektom predviđena je adaptacija vidikovca Kraljevo počivalo.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.13.	Izraditi odmorišta za pješake i bicikliste
Opis aktivnosti	Adaptirati vidikovac Kraljevo počivalo. Postaviće se panoramske table
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Adaptiran vidikovac</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za logistiku
Status realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	Tokom 2023. godine, a u sklopu Interreg IPA CBC Hrvatska-Bosna i Hercegovina i Crna Gora, aplicirano je projektom PA.CON II. Ovim projektom predviđena je adaptacija vidikovca Kraljevo počivalo.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.14.	Glavne atrakcije u parku učiniti dostupnim za posjete osoba sa invaliditetom
Opis aktivnosti	Uradiće se analiza i prijedlog lokacija koje bi se mogle prilagoditi za osobe sa invaliditetom
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Urađen prijedlog lokacija</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Cilj 4.2.	Unaprijeđena turistička ponuda koja je zasnovana na aktivnom odmoru
Aktivnost 4.2.1	Razviti nov turistički proizvod posmatranje ptica
Opis aktivnosti	Uradiće se analiza lokacija za postavljanje osmatračnice za posmatranje ptica, uradiće se administrativna procedura i idejno rješenje sa predmjerom i predračunom
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izvršena analiza i idejno rješenje</i>
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Tokom 2023. godine, a u sklopu Interreg IPA CBC Hrvatska-Bosna i Hercegovina i Crna Gora, aplicirano je projektom PA.CON II. Ovim projektom predviđen je razvoj sadržaja vezanih za turističku ponudu posmatranja ptica. Nastavak realizacije aktivnosti zavisi od toga da li će projekat biti odobren od strane donatora.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.2.4	Unaprijediti dječije igralište
Opis aktivnosti	Popravka i farbanje elementi dječijeg igrališta koje se nalazi ispred Centra za posjetioce na Ivanovim koritima.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj o radovima na popravci i farbanju elemenata dječijeg igrališta</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zbog loših vremenskih uslova tokom zimskog perioda igralište je uništeno, te se izvršilo njeno potpuno uklanjanje. Tokom 2023. godine nabavljeni su elementi novog igrališta, čija montaža se očekuje, kao i dopuna novih dijelova.
Troškovi realizacije	Donacija od avanturističkog parka Lovćen
Aktivnost 4.2.5	Razviti nov turistički proizvod staza za hodanje na krpljama
Opis aktivnosti	Uradići analizu i dati prijedlog lokacije. Uradići idejno rješenje sa predmjerom i predračunom za stazu. Pripremiti stazu kao nov turistički proizvod
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Urađeno idejno rješenje</i>
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Urađena je analiza prijedloga staze, ali na sastanku sa predstavnicima TO CT, planinarskog kluba iz Cetinja i

	predstavicima Parka odlučeno je da se ova aktivnost odloži, jer trenutno nema zainteresovanih posjetilaca za ovaj vid aktivnog odmora, a predviđena novčana sredstva da se preusmjere na održavanje staza.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.2.6	Unaprijediti turističku ponudu staza za bosu hodanje
Opis aktivnosti	Obnoviti prethodnu stazu prirodnim materijalima i izvršiti promociju staze
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj posjetilaca</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	350,00
Cilj 4.3.	Upravljanje posjetiocima
Aktivnost 4.3.1	Analizirati strukturu, mišljenje, potrebe i očekivanja posjetilaca
Opis aktivnosti	U Centru za posjetioce sprovodiće se anketiranje posjetilaca uz pomoć unaprijed pripremljenih anketnih listića, na osnovu kojih će se dobiti informacija o strukturi, mišljenju, potrebi i očekivanjima posjetilaca u Parku.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj popunjenih anketnih listova. Izvještaj o analizi strukture, mišljenja, potreba i očekivanja posjetilaca</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Anketiranje posjetilaca je vršeno u Centru za posjetioce, ali je tokom izvještajnog perioda popunjeno samo 25 anketnih listića, što je nedovoljan broj na osnovu kojeg bi se mogla uraditi analiza sprovedene ankete.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.2	Analizirati uticaj posjetilaca na prirodne i kulturne vrijednosti
Opis aktivnosti	Pripremiće se anketni listovi za Službu zaštite, u kojima će se upisivati uticaj i broj posjetilaca na područje naselja Ivanova korita koji je najposjećenije tokom turističke sezone. Utvrdiće se vrste uticaja posjetilaca i predložiti mjere zaštite.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izvještaj o eventualnom uticaju posjetilaca na područje naselja Ivanova korita</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Popunjavanje anketnih listića vršeno je na lokalitetu Ivanova Korita, ali je tokom izvještajnog perioda popunjen je nedovoljan broj na osnovu kojeg bi se mogla uraditi analiza sprovedene ankete.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.3	Analizirati korišćenje postojećeg sistema staza
Opis aktivnosti	U saradnji sa PSCG uradiće se Analiza stanja i upotrebe svih vrsta staza (nacionalnih i lokalnih planinarskih - utvrđenih i uređenih staza, biciklističkih, panoramskih i staza posebnih namjena. Uradiće se i izvještaj o analizi korišćenja postojećeg sistema staza. U sklopu izvještaja označiti i sve značajne turističke lokacije, vidikovce, kulturno istorijske lokalitete i ostale lokacije za outdoor aktivnosti.

	Uputiće se inicijativa za izmjenu i dopunu Zakona o planinskim stazama Crne Gore. Nakon toga uskladiti Pravilnik o unutrašnjem redu u NPCG.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Urađena analiza stanja i upotrebe svih vrsta staza u zoni nacionalnog parka</i>
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Od ove aktivnosti se odustalo dok se ne izvrši analiza stanja lokalnih staza i mogućnost njihovog uvrštavanja u registar lokalnih samouprava.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.4	Istražiti i odrediti prihvatne kapacitete pojedinih najposjećenijih lokaliteta u skladu sa smjernicama zaštite prirode, pratiti i regulisati broj posjetilaca
Opis aktivnosti	Urađiće se studija prihvatnih kapaciteta za najposjećenije lokalitete u skladu sa smjernicama zaštite prirode, pratiti i regulisati broj posjetilaca
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izrađena Studija</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog nerealizacije	JPNPCG je tokom 2023. godine pripremio projekat vezan za izradu Studije kapaciteta nosivosti za najposjećenije lokalitete u svim nacionalnim parkovima. Projektom se apliciralo za donatorska sredstva DIMFE, međutim projektni prijedlog je odbijen.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.5	Izgraditi mehanizam koji će doprinijeti da se smanji efekat vidljivosti posjetilaca u određenim područjima („leave no trace“ principi)
Opis aktivnosti	U cilju rasterećenja najfrekventnijih lokaliteta promovisaće se drugi manje posjećeniji lokaliteti u Parku
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Promocija drugih lokaliteta</i>
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	320,00
Aktivnost 4.3.6	Razviti programe obilaska Parka (bazirane na prirodnim i kulturnim vrijednostima parka) za različite ciljne grupe
Opis aktivnosti	U saradnji sa TO Cetinje osmisliće se programi obilaska Parka (bazirani na prirodnim i kulturnim vrijednostima Parka).
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izrađen program obilaska Parka</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Aktivnost je započeta tokom 2023 godine, a realizovaće se tokom drugog kvartala 2024. godine.
Troškovi realizacije	0,00

STRATEŠKA OBLAST 5: MEĐUNARODNA I LOKALNA SARADNJA I SOCIO-EKONOMSKI RAZVOJ	
Cilj 5.1.	Učešće na međunarodnim pozivima za otvorene grantove u funkciji realizacije projekata i razmjene znanja i dobrih praksi
Aktivnost 5.1.1.	Izraditi prijedloge projekata u skladu sa pozivima
Opis aktivnosti	Na osnovu objavljenih poziva, pristupiće se izradi projekata iz relevantnih oblasti. Pomoć lokalnim pružaocima usluga u procesu registracije i promocije. Objediniti zajedničku ponudu.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj podnesenih aplikacija</i>
Odgovornost	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Aktivnost 5.1.2.	Organizovati obuke za zaposlene, razmjenu iskustava
Opis aktivnosti	Pratiti i organizovati seminare i obuke koje su od značaja za pisanje međunarodnih projekata
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Organizovati seminare i obuke</i>
Odgovornost	Direktor, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Cilj 5.2.	Unaprijeđena saradnja sa lokalnim preduzetnicima i proizvođačima
Aktivnost 5.2.1.	Pružiti podršku lokalnom stanovništvu kroz udruživanje u klustere i kooperative
Opis aktivnosti	U saradnji sa lokalnim stanovništvom i relevantnim institucijama inicirati sastanak u vezi sa projektnim prijedlozima
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj održanih sastanaka</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Aktivnost 5.2.2.	Inicirati uspostavljanje sertifikata za lokalne proizvode
Opis aktivnosti	Organizovaće se sastanci sa predstavnicima relevantnih institucija, kako bi se uspostavili sertifikati za lokalne proizvode sa područja NP Lovćen
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Inicirano je uspostavljanje sertifikata za lokalne proizvode</i>
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U decembru 2022. godine predata je Prijava za pokretanje postupka za registraciju žiga Direkciji za intelektualnu svojinu (tad. Ministarstvo ekonomskog razvoja). Čeka se odgovor.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.3.	Podržati lokalno stanovništvo (proizvođače) da izrade karakteristične suvenire i rukotvorine, te otkupiti i distribuirati proizvedene predmete u suvenirnice Parka
Opis aktivnosti	Dati sugestije i prijedloge za izradu suvenira i rukotvorina koje će dopuniti asortiman suvenirnica u Parku.

<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj izrađenih karakterističnih suvenira i rukotvorina koji su distribuirani u suvenirnice Parka</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	686,47
Cilj 5.3.	Uključivanje svih relevantnih zainteresovanih strana u rad Socio-ekonomskog foruma
Aktivnost 5.3.1.	Izraditi Protokol Socio-ekonomskog foruma i proširiti listu učesnika u forumu
Opis aktivnosti	Zajedničkim aktivnostima sa domaćim organizacijama i relevantnim NVO organizacijama i stejkholderima radiće se na unapređenju turističke ponude i kvaliteta turističkog proizvoda i efikasnijoj realizaciji turističke sezone i zaštite prostora. U skladu sa zakonom i strateškim dokumentima obezbijediće se participiranje lokalnih samouprava (Prijestonice Cetinje, opština Budva i Kotor), kao i drugih relevantnih institucija i privrednih subjekata –korisnika prostora parka u procesima donošenja planova i njihove implementacije
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izrađen protokol Socio-ekonomskog foruma i ažurirana lista učesnika foruma. Broj održanih sastanaka foruma</i>
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00

STRATEŠKA OBLAST 6: UNAPREĐENJE FIZIČKE ZAŠTITE I INFRASTRUKTURE	
Cilj 6.1.	Poboljšan nivo fizičke zaštite prostora i unaprijeđeni postojeći i budući infrastrukturni segmenti
Aktivnost 6.1.1.	Stručno usavršavati izvršioce kroz vršenje obuka i usvajanja novih vještina i znanja, shodno Zakonu o zaštiti lica i imovine
Opis aktivnosti	U saradnji sa ovlašćenom organizacijom za obuku zaštitara lica i imovine organizovati teoretsku i praktičnu obuku nadzornika nacionalnih parkova, kako bi usavršili znanja vezana za primjenu ovlašćenja propisanih Zakonom o zaštiti lica i imovine.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Obučena Služba zaštite</i>
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove, Služba za logistiku, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije organizovano od strane JPNPCG
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.1.2.	Postaviti komunalni mobilijar
Opis aktivnosti	U centralnoj zoni Parka na Ivanovim koritima postaviće se više korpi za otpad na najfrekventnijim lokacijama. Izvršiće se uređenje prostora koji je namijenjen posjetiocima za organizovanje piknika

<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Postavljene korpe za otpad</i>
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba za logistiku
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	550,00
Aktivnost 6.1.3.	Identifikovati i uklanjati deponije u zoni Parka
Opis aktivnosti	Tokom redovnih aktivnosti Službe zaštite i Službe ambijentalne higijene evidentirati će nelegalne deponije u zoni Parka.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj uklonjenih nelegalnih deponija</i>
Odgovornost	Direktor Parka i Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	450,00
Aktivnost 6.1.4.	Zaštititi i urediti vodoizvorišta Ivanova korita obezbjeđujući postojanje hidrološkog minimuma izvora
Opis aktivnosti	U cilju postizanja hidrološkog minimum na vodoizvorištu Ivanova korita vršiće se redovne kontrole vodostaja, u koordinaciji sa nadležnim organima.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj monitoringa</i>
Odgovornost	Direktor Parka; Služba fizičke zaštite
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Aktivnost 6.1.5.	Vršiti kontrolu sprovođenja mjera zaštite predjela prilikom realizacije projekta izgradnje žičare Kotor – Ivanova korita – Cetinje
Opis aktivnosti	U cilju zaštite biodiverziteta i pejzažne funkcije Parka, vršiće se monitoring izgradnje i funkcionisanja žičare.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Izveštaj monitoringa</i>
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Urađen je monitoring biljnih vrsta na predjelu stubnih mjesta koji ulaze u zonu NP Lovćen. Ostale grupe nijesu urađene.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.1.6.	Održavati postojeće šumske puteve u turističke svrhe
Opis aktivnosti	Tokom redovnih aktivnosti Službe zaštite i Službe ambijentalne higijene održavaće se šumski putevi u cilju uklanjanja otpada i šumskog i drugog rastinja, za bezbjedniji prolaz posjetilaca.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Uređeni šumski putevi</i>
Odgovornost	Direktor Parka; Služba fizičke zaštite, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	250,00
Aktivnost 6.1.7.	Vršiti koordinisanu kontrolu nelegalnih aktivnosti sa nadležnim inspeksijskim službama
Opis aktivnosti	Uspostavljanje efikasne komunikacije sa nadležnim inspeksijskim

	službama u cilju zaštite Parka.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Efikasna koordinisana komunikacija i kontrola</i>
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Aktivnost 6.1.8.	Redovno održavati pješačke staze i vidikovce
Opis aktivnosti	Adaptiraće se i rekonstruisati vidikovac Kuk sa potrebnim mobilijarom u cilju bolje bezbjednosti posjetilaca Parka.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Postavljen mobilijar</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštite, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba za logistiku
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.1.9.	Urediti kamp mjesta i renovirati bungalove
Opis aktivnosti	Pristupiće se uređenju kamp mjesta na području Parka, kao i renoviranju i adaptaciji postojećih bungalova u turističke svrhe.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Uređena kamp mjesta i renovirani bungalovi</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam; Služba fizičke zaštite, Služba za logistiku
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.1.10.	Organizovati redovne sjednice Socio-ekonomskog savjeta
Opis aktivnosti	Sjednice će biti organizovane u pripremi turističke sezone i na kraju iste. Učešće u radu će uzeti članovi foruma i drugi relevantni subjekti koji dobiju poziv od strane Uprave parka. Sjednice će se, shodno Poslovniku o radu Socio-ekonomskog savjeta, organizovati dva puta u toku godine, a po potrebi i moguće je održati više tematskih sastanaka u različitim vremenskim iteracijama.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj održanih sastanaka i izrađeni zapisnici sa sjednica</i>
Odgovornost	Direktor JPNPCG, Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00

VANPLANSKE AKTIVNOSTI	
Aktivnost	Distanciono praćenje požara u nacionalnim parkovima
Opis aktivnosti	Praćenje požara uz pomoć NASA sajta FIRMS, koji se javljaju na teritoriji nacionalnih parkova i u njihovoj neposrednoj blizini. i terenska provjera lokacija koje je satelit detektovao; kartiranje pravih/lažnih požara
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Broj detektovanih požara na osnovu satelitskih podataka; Izrađene karte pravih/lažnih požara u nacionalnim parkovima i njihovoj okolini. Izvještaji sa terena</i>
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor

	Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Aktivnost	Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za razvoj održivog turizma
Opis aktivnosti	Obilazak lokalnog stanovništva u cilju prikupljanja informacija i pisanja interesantnih tekstova za medije i društvene mreže o načinu života u selima, katunima, gazdinstvima, turističkoj ponudi lokalnih proizvoda.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Promocija lokalnih proizvođača i njihovih domaćih proizvoda u cilju razvoja seoskog i održivog turizma</i>
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Aktivnost	Učešće u kreiranju i osmišljavanju tematskih staza koje se odnose na etnografsko nasljeđe
Opis aktivnosti	Valorizovati stare karavanske puteve preko Lovćena, koji su korišćeni od najstarijih vremena. U saradnji sa Planinarskim savezom izvršiti markaciju staze.
<i>Indikator aktivnosti</i>	<i>Osmišljena tematska staza</i>
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Započeto u saradnji sa TO Cetinje i TO Kotor, planinarskim klubom iz Cetinja i Kotora razmotriti mogućnost povezivanja i promovisanje staze iz NPL do starog grada u Kotor.
Troškovi realizacije	100,00

PRILOG

